

การวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวรรณกรรมเยาวชน
เรื่องปุยเมฆในกระเจกเงา

โดย

ชวิตา โสวรรณ

ภาคินพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. ๒๕๕๑

ประกาศคุณูปการ

ภาคนิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากอาจารย์ สุภิญญา ยงศิริ
อาจารย์ที่ปรึกษาภาคนิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา คำนะนำทุกขั้นตอน และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ
ด้วยความเอาใจใส่และมีเมตตาเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาการทำภาคนิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัย
รู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ และขอกราบขอบพระคุณ
อาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้ ให้การศึกษามาในทุกระดับชั้น

ชวิศา ไสววรรณ

สารบัญ

บทที่

หน้า

1 บทนำ

ภูมิหลัง.....	1
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	2
ความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย.....	4
วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย.....	5
ความสำคัญของการศึกษาวิจัย.....	5
ขอบเขตการศึกษาวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5

2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมเด็ก.....6

3 ลักษณะเด่นที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยเมฆในกระจกเงา

แนวคิด.....	13
แนวคิดหลัก.....	13
แนวคิดรอง.....	14
โครงเรื่อง/เนื้อเรื่อง.....	19
เรื่องย่อ.....	19
ลักษณะของการวางโครงเรื่อง.....	38
ตัวละคร.....	39
ตัวละครเด็ก.....	39
ตัวละครผู้ใหญ่.....	43
ฉาก.....	46
ภาษาและบทสนทนา.....	49
ภาษาในบทบรรยาย.....	49
ภาษาในบทสนทนาเหมาะสมกับตัวละคร.....	50

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....53

บรรณานุกรม.....55

ภาคผนวก.....57

ประวัติย่อผู้วิจัย.....60

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ก่อนที่เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้นั้น ต้องผ่านช่วงชีวิตในวัยเด็กมาก่อน การที่เด็กจะมีความรู้สึกนึกคิดที่ดี มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบทั้งเรื่องส่วนตัวและส่วนรวมได้อย่างดีหรือไม่ ต้องผ่านการหล่อหลอม อบรมเลี้ยงดูจากบุคคลรอบข้างของเด็ก ต้องได้รับความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ การให้อภัย การรู้จักผิดชอบชั่วดี ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เด็กสามารถที่จะรับรู้และซึมซับไว้สร้างบุคลิกส่วนตัว สังเกตได้จากความกล้าแสดงออก ลักษณะการพูดที่ดี ก็ย่อมเกิดจากการปลูกฝังและการได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสมตั้งแต่ยังเด็ก

วรรณกรรมสำหรับเด็กนับว่ามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กให้เจริญงอกงามทั้งทางด้านจิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคมตลอดจน ความรู้สึกนึกคิด นอกจากจะทำหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่เด็กแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมได้ด้วย เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี โดยได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ จากการอ่านวรรณกรรมสำหรับเด็ก เช่น เรื่องปุยเมฆในกระจกเงา ของ ประภัสสร เสวิกุล (2550) เรื่อง ความสุข ของกะทิ ของ งามพรรณ เวชชาชีวะ เป็นต้น

ประภัสสร เสวิกุล (2550 : จากผู้เขียน) ได้กล่าวว่า "...การที่จะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี เราจึงควรสร้างสิ่งที่ดีงาม ทั้งความรัก ความอบอุ่น ความรับผิดชอบ และความรู้สึกนึกคิดที่ดีๆ ให้เด็กอย่างพอเพียงเสียแต่วันนี้ เพราะไม่เช่นนั้นแล้วในวันหน้าเราก็คงจะได้แต่ผู้ใหญ่ที่เห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ ขาดจิตสำนึกของความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และคิดแต่จะกอบโกยผลประโยชน์ของตนเองอย่างเดียว โดยไม่นึกถึงการเสียสละเพื่อคนอื่น"

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้เลือกศึกษาลักษณะเด่นของวรรณกรรมสำหรับเด็ก เรื่องปุยเมฆในกระจกเงา ของ ประภัสสร เสวิกุล เพราะในหนังสือเล่มนี้มีข้อดี คือ สอนให้ผู้อ่านได้รู้จักความดี ความรัก ความอบอุ่น ความรับผิดชอบ ความรู้สึกนึกคิดที่ดีๆ อันเป็นพื้นฐานที่เด็กควรที่จะสร้างไว้เป็นคุณลักษณะที่ดีงาม และได้สร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่านผ่านตัวละคร เช่น การสร้างความดีผ่านตัวละครชื่อดล การมีความเสียสละและความกตัญญูผ่านตัวละครชื่อสุนทร การมีความรักความซื่อสัตย์ต่อสามีผ่านตัวละครชื่อเดือน และมิตรภาพอันงดงามระหว่างเพื่อนผ่านตัวละครชื่อปองและโม่ง ในตอนท้ายของเรื่องนี้ยังได้กล่าวถึงความสำเร็จของตัวละครเอกทำให้อ่านติดตามและเกิดความภาคภูมิใจร่วมไปกับตัวละครด้วย อีกทั้งยังได้คิดและร่วมตัดสินใจไปกับตัวละคร ก่อให้เกิดการใช้วิจารณญาณว่าสิ่งที่ตัวละครได้ทำนั้นถูกต้องหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตของผู้อ่านได้ ดังนั้น หนังสือวรรณกรรมเรื่องปุยเมฆในกระจกเงา ของประภัสสร เสวิกุลจึงเป็นหนังสือวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีทั้งความสนุกและสอดแทรกแนวคิดคุณธรรมตลอดทั้งเรื่อง และยังทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาลักษณะเด่นของวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยเมฆในกระจกเงา เป็นการศึกษาให้เห็นถึงลักษณะเด่นด้านต่างๆ ตามองค์ประกอบของวรรณกรรมคือ แนวคิด โครงเรื่อง จาก บทสนทนา รวมไปถึงคุณค่าที่มีต่อเยาวชน ผู้วิจัยได้รวบรวมเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกได้ ดังนี้

เอกสารเกี่ยวกับความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็ก

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะหนังสือที่ดีสำหรับเด็ก

1. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็ก

รัญจวน อินทรกำแหง (รัญจวน อินทรกำแหง 2520 : 24 - 28) ได้สรุปความต้องการตามธรรมชาติของเด็กไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. ความต้องการที่จะรักและได้รับความรัก
2. ความต้องการความมั่นคง
3. ความต้องการให้สังคมยอมรับ
4. ความต้องการความสำเร็จ
5. ความต้องการความเปลี่ยนแปลง
6. ความต้องการความสุขจากสิ่งอันเป็นสุนทรีย์

2. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะหนังสือที่ดีสำหรับเด็ก

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (ประสิทธิ์ กาพย์กลอน 2518 : 272 – 279) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเขียนหนังสือสำหรับเด็กในด้านเนื้อหาว่าจะต้องเป็นเรื่องที่อิงความจริงในชีวิต เช่นเกี่ยวกับ พ่อ แม่ โรงเรียน สัตว์เลี้ยง และของเล่นต่างๆ เพราะเด็กจะนึกภาพออกได้ ทำให้สนุกสนาน เพราะเด็กรู้จักสิ่งเหล่านั้นมาแล้ว

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมเด็กและเยาวชนดังต่อไปนี้
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. จารุวรรณี อำพันธุ์ ได้ศึกษาการวิเคราะห์วรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่นประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับรางวัลในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ.2538 – 2542 การศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการทางวรรณศิลป์ในวรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่น ด้านโครงเรื่อง ตัวละคร จาก บทสนทนา การใช้ภาษา วิเคราะห์เนื้อหาและแนวคิดในวรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่น วิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมของเด็กที่ปรากฏในวรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่น โดย ใช้วิธีวิจัยเอกสารจากหนังสือที่

ขณะการประกวดทั้งหมดจำนวน 15 เรื่อง และเสนอผล การศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ จากผล การศึกษาด้านศิลปะการประพันธ์วรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่นนั้น พบว่า ผู้เขียนส่วนใหญ่วางโครงเรื่องจาก สภาพเหตุการณ์ สังคมในปัจจุบัน โดยนิยมเริ่มเรื่องด้วยการ บรรยายจาก พฤติกรรมตัวละคร บรรยาย ถึงเหตุการณ์ต่างๆเพื่อเร้าใจผู้อ่านและนำไปสู่เรื่องราวสำคัญเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนทั่วไปทั้ง ที่เป็นสังคมเมืองและสังคมชนบท การดำเนินเรื่องมักจะใช้การสร้าง ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับ สาเหตุภายนอกเกี่ยวกับความยากจน สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม การเอาตัวรอด และการอนุรักษ์ ธรรมชาติ ผู้เขียนเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทั้งหมด การดำเนินเรื่องไปตามลำดับปฏิกิริยาเป็นส่วนใหญ่ และนิยม เปิดเรื่องแบบสุชานุกรกรรม ด้านตัวละครส่วนใหญ่ที่ผู้เขียนแสดงพฤติกรรมต่างๆออกมาได้อย่างสมจริง เพื่อเป็น แบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้กับเด็กๆเพื่อให้เข้าใจได้ง่าย นอกจากนั้นยังมีการสร้าง จาก บรรยายกาตทั้งในเมืองและชนบทได้อย่างละเอียดชัดเจนสอดคล้องกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง โดยใช้บทสนทนา และภาษาที่เด็กเข้าใจได้ง่าย พร้อมทั้งสอดแทรกข้อคิดที่เป็นประโยชน์ให้กับเด็กด้วย

ดังนั้นวรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่นจึงสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของผู้เขียนแต่ละคนที่มีต่อสภาพ

สังคมในสมัยนั้นๆรวมทั้งวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ตลอดจนการดำเนินชีวิตของเพื่อน มนุษย์ได้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันนั้นก็ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาในด้านต่างๆของสังคมทั้งในเมืองและใน ชนบท เช่น ปัญหาชีวิตครอบครัวและวัยรุ่น ปัญหาสังคม ปัญหาทางการศึกษาที่ยังอยู่ในระดับต่ำ และขาดคุณภาพเพราะขาดแคลนครูผู้สอน ปัญหาจากภัยธรรมชาติความแห้งแล้ง

ความด้อยโอกาสของชาวชนบท ผู้เขียนหลายคนสามารถสะท้อนสภาพชีวิตและความเป็นไปของสังคม ออกมาได้อย่างสมจริงตามมุมมองของแต่ละคน รวมทั้งสอดแทรกแนวคิดคุณธรรมและสาระประโยชน์ที่ สำคัญลงไปด้วย ทำให้วรรณกรรมเด็กมีมุมมองที่กว้างไกล มีความแปลกใหม่และน่าสนใจมากยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้อ่าน เห็นถึงความดีงามที่ควรกระทำและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมให้มีความเจริญ งดงามต่อไปอย่างมีคุณภาพ

2. วิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ในวรรณกรรมเยาวชนของมาลา คำจันทร์ที่ ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ มันทนี บุญฤทธิ์ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษา แนวคิดและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ในวรรณกรรมเยาวชนของมาลา คำจันทร์ ที่ได้รับรางวัลดีเด่นจาก คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติทั้งหมด 4 เรื่อง คือ หมู่บ้านอาบจันทร์ ได้รับรางวัลปี พ.ศ.2524 ลูก ป่า ได้รับรางวัลปี พ.ศ.2526 เขี้ยวเสือไฟ ได้รับรางวัลปี พ.ศ.2532 และหุบเขากินคน ได้รับรางวัลปี พ.ศ.2533 ผลการศึกษาปรากฏว่า 1. แนวคิดเกี่ยวกับสังคม เป็นแนวคิดที่ปรากฏมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและแนวคิดอื่นๆ ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองพบน้อยที่สุด ปรากฏ เพียงเรื่องเดียว ในนวนิยายเรื่อง หมู่บ้านอาบจันทร์ 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมปรากฏ 3 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับสภาพปัญหาทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมและความเชื่อ และแนวคิดเรื่องความมี ระเบียบวินัย โดยนวนิยายแต่ละเรื่องไม่ปรากฏครบทั้ง 3 แนวคิด 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับชีวิต

ปรากฏ 5 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับเกียรติยศและศักดิ์ศรี แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับความสามัคคี แนวคิดเกี่ยวกับธาตุแท้ของมนุษย์ และแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อนานาชาติ โดยนวนิยายแต่ละเรื่องไม่ปรากฏครบทั้ง 5 แนวคิด 1.3 แนวคิดอื่นๆ ปรากฏ 3 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาในการดำเนินชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับสังคมนิยม และแนวคิดเกี่ยวกับบาปบุญ โดยนวนิยายแต่ละเรื่องไม่ปรากฏครบทั้ง 3 แนวคิด 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง ปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองเพียงเรื่องเดียว คือ หมู่บ้านอาบจันทร์ 2.วิเคราะห์คุณค่าเชิงวรรณศิลป์ พบว่าในวรรณกรรมเยาวชนของมาลา คำจันทร์ ทั้ง 4 เรื่อง มีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ ทุกเรื่อง โดยมีคุณค่าเด่นเชิงวรรณศิลป์ ในด้านกลวิธีการ สร้างฉากมากที่สุด รองลงมาคือ กลวิธีการสร้างโครงเรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละคร และกลวิธีการสร้างบทสนทนา ตามลำดับ จากการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายทั้ง 4 เรื่อง ของมาลา คำจันทร์ พบว่ามีลักษณะสอดคล้องกับวรรณกรรมเยาวชน โดยมี การเสนอปัญหาและแนวคิดต่างๆ ให้เด็กได้ฝึกคิด และมีเค้าโครงเรื่องที่สนุกสนานตื่นเต้น ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเป็นแนวทางให้เด็กได้ประพฤติปฏิบัติ

กฤษฎยา ณ หนองคาย ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัลตั้งแต่ปีพ.ศ. 2522-2542 วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ ที่ปรากฏในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัลคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ.2522-2542 ผลการวิจัยสรุปว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นทั้ง 71 เรื่อง มีแนวคิดที่สำคัญ 5 แนวคิด คือ แนวคิดเรื่องคุณธรรมจริยธรรม แนวคิดเรื่องปัญหาเด็ก และแนวคิดเรื่องอื่นๆที่เตรียมความพร้อมและพัฒนาให้เด็กก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ เนื้อหาของแนวคิดเหล่านี้ นำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ และเข้าใจในเรื่องของธรรมชาติชีวิต และสังคมได้ ด้านกลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีกลวิธีการประพันธ์ 5 กลวิธี คือ การสร้างโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน การสร้างตัวละครเอกเป็นเด็กหรือเป็นพืชและสัตว์ต่างๆในธรรมชาติ การสร้างฉากเป็นฉากชนบท การสร้างบทสนทนาที่สมจริงและการใช้ภาษาที่ผสมผสานภาษาที่เรียบง่ายชัดเจนกับภาษาที่มีการตกแต่งให้งดงามเป็นวรรณศิลป์ แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์มีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น สามารถสานรอยต่อระหว่างวัยและสนองตอบความสนใจในการอ่านหนังสือของเด็กได้ และแนวคิดถ่ายทอดสู่ผู้อ่านโดยตรงไปตรงมา ซึ่งสามารถนำไปสู่การเรียนรู้ธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาลักษณะงานวรรณกรรมเยาวชนที่ดี
2. เพื่อศึกษาแนวคิดของผู้เขียนเกี่ยวกับเด็กที่ปรากฏในหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง

“ปุ๋ยเมฆในกระจกเงา”

3. เพื่อศึกษาลักษณะของตัวละคร จาก บทสนทนาของหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง "ปุยเมฆในกระเจกเงา"

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยเมฆในกระเจกเงา
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์
3. วิเคราะห์เรื่องปุยเมฆในกระเจกเงาตามองค์ประกอบของนิยาย ได้แก่ แนวคิด

เนื้อเรื่อง ตัวละคร จาก ภาษาและบทสนทนา

4. สรุปผลและนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบของพรรณนาวิเคราะห์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง "ปุยเมฆในกระเจกเงา" ที่ผู้เขียนได้สอดแทรกทั้งความสนุกและแนวคิดด้านคุณธรรมความดี อีกทั้งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมชนบทผ่านตัวละคร ซึ่งในที่สุดแล้วประสบความสำเร็จจากการยึดมั่นในคุณธรรมนั้น ผลการศึกษาวิเคราะห์จะนำไปสู่แนวทางในการศึกษาเรื่องอื่นๆต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้ข้อมูลจากหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง "ปุยเมฆในกระเจกเงา" ของประภัสสร เสวิกุล พิมพ์ครั้งที่ 1 ปี 2550 โดยทำการวิเคราะห์ลักษณะเด่นที่ปรากฏในหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง "ปุยเมฆในกระเจกเงา"

นิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณกรรมเยาวชน หมายถึง หนังสือประเภทนวนิยายสำหรับเด็กอายุ 12 – 14 ปี ที่ผู้เขียนหรือสำนักพิมพ์ระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นวรรณกรรมเยาวชน

ลักษณะภายนอกของตัวละคร หมายถึง ลักษณะบุคลิกของตัวละครที่เห็นได้จากภายนอก เช่น ความพิการทางร่างกาย

นิสัยของตัวละคร หมายถึง ลักษณะนิสัยของตัวละครที่ผู้อ่านทราบได้จากการแสดงออกผ่านการกระทำ คำพูด และอารมณ์ของตัวละคร

บทที่ 2

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมเด็ก

World Book Encyclopedia (1965 : V.12 p 316) กล่าวว่า วรรณกรรมสำหรับเด็ก คือ หนังสือที่เขียนขึ้นเป็นพิเศษสำหรับเด็ก นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายวรรณกรรมสำหรับเด็ก ดังนี้

จินตนา ไบกาซูยี (2534 : 22) กล่าวถึง ความหมายของหนังสือสำหรับเด็กว่าบางคน อาจเรียกว่า "วรรณกรรมสำหรับเด็ก" มีผู้ให้ความหมายไว้หลายอย่าง รวมทั้งที่กรมวิชาการได้กำหนด ความหมาย โดยจัดเข้าอยู่ในหนังสือเสริมประสบการณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภท ๆ ได้แก่ หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออุเทศ และหนังสือส่งเสริมการอ่าน

ปราณี เชียงทอง (2525 : 2) กล่าวว่า วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือที่เขียนขึ้นสำหรับให้เด็กอ่านอย่างเหมาะสมกับวัยของเด็กและเป็นที่สนใจของเด็กวัยต่าง ๆ ตั้งแต่วัยก่อนเข้าโรงเรียนไปถึงวัยรุ่น ซึ่งเด็กสามารถเลือกอ่านได้ตามความพอใจ โดยไม่มีการบังคับ

วิริยะ สิริสิงห (2514 : 2514) กล่าวถึง วรรณกรรมสำหรับเด็กว่า หมายถึง วารสาร และหนังสือที่เขียนขึ้นสำหรับเด็กและจะต้องเขียนให้เด็กอ่านอย่างเพลิดเพลิน ด้วยความสนใจ เพิ่มพูนความสามารถในการอ่าน และเข้าใจภาษา จนเกิดนิสัยรักการอ่านหนังสือ

จากการศึกษาความหมายของหนังสือสำหรับเด็กที่กล่าวมา สรุปได้ว่าหนังสือสำหรับเด็ก คือ หนังสือทุกชนิดที่เขียนขึ้นสำหรับเด็กโดยเฉพาะมีวิธีเขียนให้เหมาะกับ วัย ความสนใจ ความต้องการ และประสบการณ์ของเด็ก

นอกจากนี้การมอบความรักและความเข้าใจแก่เด็กอย่างลึกซึ้งจากคนรอบข้าง ล้วนแต่เป็นสิ่งสำคัญ ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กไทยในยุคปัจจุบัน โดย รศ.พญ.นิตยา คชภักดี ผู้ก่อตั้งสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล และประธานอนุกรรม การฝึกอบรมและสอบให้เป็นผู้เชี่ยวชาญ ด้านกุมารแพทย์ สาขาพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก แห่งราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย กล่าวว่า สมอของวัยแต่ละช่วงวัยมีลำดับขั้นพัฒนาแตกต่างกัน ทั้งการพูด อ่าน เขียน การเข้าใจสิ่งต่าง ๆ หรือการแสดงออก

ผู้ใหญ่ต้องมีความรู้เบื้องต้นเรื่องพัฒนาการแล้วสังเกตพฤติกรรม เพื่อส่งเสริมให้สอดคล้องกับตัวเด็กมากที่สุด เช่น เด็กวัย 3 ขวบ สามารถพูดโต้ตอบได้ แต่การเข้าใจความหมายของคำ หรือการลำดับเรื่องราวยังจำกัด “สมมุติเขาพูดว่า “แม่...หนูบิน” ถ้าถามให้คิดต่อ “แล้วหนูจะบินได้อย่างไร” จะสามารถฝึกภาษาสื่อสาร รวมทั้งต่อเติมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งพ่อแม่สามารถขยายความรู้ของเด็กให้กว้างออกไป ด้วยการชักชวนให้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ อย่างลึกซึ้ง มองต่างมุม สนใจ

สิ่งแวดล้อม ทำให้ได้รับความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ส่งผลให้เด็กมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ นำไปสู่พัฒนาการขั้นถัดไป” รศ.พญ.นิตยา กล่าว

ประธานอนุกรรมการฝึกอบรมและสอบให้เป็นผู้เชี่ยวชาญ ด้านกุมารแพทย์ กล่าวแนะนำอีกว่าหากทางบ้านและโรงเรียนร่วมมือกันทำความเข้าใจเด็ก ตั้งแต่การเลือกโรงเรียนให้เหมาะสมกับการเรียน ความชอบ ความถนัดและแนวทางการเลี้ยงดูจะเป็นแนวทางที่ดี

วัยเด็กคือ วัยแห่งความอยากรู้อยากเห็น ต้องการคำอธิบายและแบบอย่างที่ดีจากผู้ใหญ่ จึงต้องพร้อมเป็นที่ปรึกษา เปิดใจกว้างรับฟังทุกข้อสงสัย และก้าวให้ทันโลกที่เปลี่ยนแปลง วัยเด็กเป็นวัยที่สามารถซึมซับความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีผลในระยะยาวไปถึงอนาคตข้างหน้า ดังเช่นการปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรมก็ต้องเริ่มตั้งแต่วัยนี้ เมื่อเลยวัยไปแล้วการที่จะอบรมสั่งสอนเด็กจะยากขึ้น เพราะเด็กจะเริ่มมีความคิดเป็นของตนเองและไม่ยอมรับหรือยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นน้อยลง

รศ.เย็น ภู่วรรณ รองอธิการบดีฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กล่าวว่า พ่อแม่ควรเน้นการเลี้ยงดูด้วยความเข้าใจ ปรับตัวและเปิดใจให้กว้าง เป็นหนทางสำคัญเข้าถึงจิตใจของเด็กยุคนี้ เพราะเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตเด็กรุ่นใหม่อย่างมาก พฤติกรรมจึงแตกต่างจากสมัยก่อน การใช้ บรรทัดฐานหรือความรู้สึกของผู้ใหญ่เป็นที่ตั้งในการวัดความแตกต่างของพฤติกรรม จึงถือเป็นช่องว่างระหว่างวัยที่นับวันจะยิ่งห่างมากขึ้นทุกที

ความสนใจต่างกัน ทำให้ผู้ใหญ่ส่วนมากไม่รู้ว่าเด็กคุยอะไร รวมทั้งการเลี้ยงดูที่ทำให้ความสัมพันธ์ห่างเหิน เช่น ปลอมให้เด็กดูทีวีลำพัง แล้วพ่อแม่ไปทำงาน เด็กจึงโอนอ่อนตามยุคสมัยได้ง่าย สื่อเสนออะไรก็เชื่อ จึงต้องหมั่นพูดคุย ทำความสนิทสนม ปลูกฝังจริยธรรม สร้างภูมิป้องกันจากสิ่งไม่ดี และควรปรับทัศนคติหรือความคิดเดิมๆ ของผู้ใหญ่ให้ไล่ตามทันยุค เพื่อเข้าสู่ความรู้สึกนึกคิดในหัวใจเด็กให้ได้

“การเข้าใจเด็กถือเป็นวาระแห่งชาติ แต่ก่อนเรามักคิดว่าปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม เป็นปัญหาสังคมไทย ที่จริงแล้วปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมที่ทุกคนต้องร่วมกันแก้ไขอย่างเร่งด่วน ในยุคสมัยที่เต็มไปด้วยสิ่งล่อตาล่อใจเด็ก ผู้ใหญ่ควรเป็นที่ปรึกษา ให้เด็กค้นหาสิ่งที่ชอบ ปลูกฝังพื้นฐานจิตใจที่ดี สร้างเวลาคุณภาพอยู่กับลูก เรื่องนี้ต้องลงมือคิดและทำตั้งแต่ลูกยังเด็ก ยังอยู่ในวัยเชื่อฟังพ่อแม่ เพราะหากล่วงเลยถึงวัยรุ่นอาจสายเกินไป” รองอธิการบดีฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กล่าว จิตใจที่ดี หากอยู่ในร่างกายที่ดี ก็ยังมีประโยชน์มากขึ้น เพราะนั่นคือการสร้างบุคลากรที่สำคัญ หัวใจสำคัญของสังคมก็คือ การมีบุคคลที่มีคุณภาพ และบุคลากรจะมีคุณภาพได้ ก็คือบุคลากรที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก

จะเห็นได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เด็กเป็นทั้งคนเก่งและคนดี และหากพ่อแม่ ผู้ปกครองปลูกฝังให้เด็กรักการอ่านโดยเริ่มจากการอ่านหนังสือนิทาน หนังสือวรรณกรรมเยาวชนที่ดีก็จะทำให้เด็กมีความรู้และมีคุณธรรม ได้มีผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมเด็กและ

เยาวชนเพื่อวิเคราะห์ลักษณะงานวรรณกรรมและผลการวิจัยก็ทำให้ทราบจุดมุ่งหมายของผู้แต่งที่ต้องการปลูกฝังทั้งความรู้และคุณธรรมแก่เด็กดังนี้

1. สุนทรี มีพร้อม (2522 : 209) ได้วิเคราะห์หนังสือเด็กฉบับคณะกรรมการประกวดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ โดยมีความมุ่งหมายในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ หนังสือเด็กที่คณะกรรมการประกวดและได้รับรางวัลระหว่างปี 2515 – 2519 โดยพิจารณาในด้านโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง สำนวนภาษา ตัวละคร ฉาก และอื่น ๆ รวมทั้งประเมินคุณค่าของหนังสือ ผลการศึกษาปรากฏว่า หนังสือประเภทสารคดี 4 เล่ม มีเนื้อหาให้ความรู้วิชาการเป็นส่วนใหญ่ การเสนอเรื่องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน มีภาพประกอบสร้างความสนใจ และภาพมีคำอธิบายอย่างชัดเจน ส่งเสริมการพัฒนาทางสติปัญญา ส่วนบันเทิงคดี 13 เล่ม เป็นหนังสือที่ให้ความบันเทิงแก่เด็ก มีทั้งเรื่องการผจญภัยอันน่าตื่นเต้น การท่องเที่ยว รวมถึงเรื่องของชีวิตและสัตว์ หนังสือประเภทบันเทิงคดีส่วนใหญ่จะพัฒนาความรู้สึกรักคิดในด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคม

2. กรรณิการ์ นาคอยู่ (2533 : 70 – 72) ได้ศึกษาวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กวัย 6 – 9 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2520 – 2522 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์คุณภาพของหนังสือในด้านเนื้อหา ลักษณะรูปเล่มและการใช้ภาษาจากหนังสือทั้งหมด 80 เล่ม ผลการศึกษาปรากฏว่าหนังสือสำหรับเด็กในวัย 6 – 7 ปี คุณภาพของเนื้อหาอยู่ในระดับดีตามเกณฑ์ 2 เรื่อง ควรปรับปรุง 5 เรื่อง ด้านลักษณะรูปเล่มทุกเรื่องอยู่ในระดับดีตามเกณฑ์ ด้านการใช้ภาษาอยู่ในระดับดีตามเกณฑ์ 1 เรื่อง ส่วนหนังสือสำหรับเด็กวัย 8 – 9 ปี คุณภาพของเนื้อหาอยู่ในระดับดีตามเกณฑ์ 2 เรื่อง ควรปรับปรุง 14 เรื่อง ด้านลักษณะรูปเล่มมี คุณภาพตามเกณฑ์ในระดับดีมากตามเกณฑ์ 1 เรื่อง

3. กฤษณา ผลชีวิน (2524 : 160 – 164) ได้เสนอผลการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กอายุ 6 – 12 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 – 2519 สรุปได้ว่า หนังสือจำนวน 174 เล่มที่นำมาวิจัยนั้น คุณภาพในการจัดทำรูปเล่มและภาพประกอบอยู่ในระดับดี หนังสือส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่จะส่งเสริมและพัฒนากิจการด้านสังคมและจิตใจเกี่ยวกับความรัก ความกล้าหาญ ความอดทน และมีเนื้อหาที่จะเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา ในด้านความมีเชาว์ปัญญาและจินตนาการ หนังสือจำนวนน้อยมีเนื้อหาเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น การประหยัด ความตรงต่อเวลา ความมีระเบียบวินัย การมีสุขนิสัยที่ดี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความรู้ทางศิลปะ

4. จันทนีย์ พานิชผล (2527 : ง – จ) ได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กที่แปลเป็นภาษาไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 – 2522 จำนวน 115 เล่ม ผลจากการศึกษาปรากฏว่าหนังสือสำหรับเด็กอายุ 11 – 14 ปี ที่แปลเป็นภาษาไทยส่วนใหญ่เป็นนวนิยายสมจริงที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับสงครามและความรุนแรงมากที่สุด รองลงมาคือเรื่องเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว เรื่องการผจญภัย เรื่องเกี่ยวกับวัยรุ่นและเรื่องความรัก และเนื้อหาส่วนใหญ่จะเน้นสร้างเสริมพัฒนาการทางสังคมและคุณธรรมสำหรับเนื้อหาที่เสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญามีกล่าวมากที่สุดในเรื่องของการมีเชาว์ปัญญา และมี

หนังสือจำนวนน้อยที่มี เนื้อหาเกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัย การพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การตรงต่อเวลา และความรู้ทางชีวประวัติ

5. ศิวะพรรณ โหระกุล (2535 : 160 – 162) ได้ศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กของ

วิริยะ สิริสิงห์ ประเภทบันเทิงคดี ในช่วงปี 2515 – 2532 ในด้านองค์ประกอบ กลวิธีการเขียน การใช้ภาษาและคุณค่าของภาพประกอบโดยใช้หนังสือทั้งหมด 38 เรื่อง ผลการศึกษาปรากฏว่า การศึกษาในด้านองค์ประกอบของเรื่องด้านแนวคิด ให้ประโยชน์ในด้านสร้างเสริมประสบการณ์งานอาชีพ และแทรกคำสอนด้านคุณธรรม เพื่อปลูกฝังให้ผู้อ่านมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม โครงเรื่องมี 7 ลักษณะ คือ การผจญภัย การกีฬา งานอาชีพ ความรัก เรื่องลึกลับ สอบสวน เรื่องเกี่ยวกับสัตว์และเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ตัวละครแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ตัวละครที่เป็นมนุษย์และเทียบเท่ามนุษย์ จากมีความสมจริง ด้านกลวิธีการเขียนนิยมเปิดเรื่องโดยการบรรยายมากที่สุด การปิดเรื่องนิยมปิดเรื่องแบบสุขนานุกรมมากที่สุด การใช้ภาษาประกอบด้วยการใช้คำแสดงภาพ แสดงอาการ ใช้คำอุทาน คำซ้อน การใช้สำนวนโวหาร คุณค่าของภาพประกอบมี 3 ประการคือ ภาพช่วยเสริมแต่งให้วรรณกรรมน่าสนใจ ช่วยแปลความหมาย และ ภาพช่วยเสริมประสบการณ์

จินตนา ไบกาชฎี (2534 : 63) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของหนังสือเด็กไว้ว่า

ช่วยให้เด็กได้รับความบันเทิง สนุกสนานเพลิดเพลินสนองความต้องการของวัยเด็ก เช่นการ์ตูน เด็กเล็กชอบดูการ์ตูนมากโดยเฉพาะการ์ตูนตลกช่วยสร้างความคิดคำนึง และความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เช่นเรื่องรูปปั้นของคุณตา ฟ้าจำ อัยาร้อง สังข์ทองตอนวัยเด็ก พระอภัยมณีตอนสุดสาคร ของเล่นเดินทาง เป็นต้น ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ด้านภาษาของเด็กให้เจริญตามวัย เช่น บทกลอนสำหรับเด็ก บทกล่อมเด็ก หนังสือภาพที่ควบคุมการใช้คำ หนังสือที่ใช้ภาษาไพเราะสละสลวยช่วยปลูกฝังคุณธรรม เจตคติ และแบบอย่างอันน่าพึงปรารถนาให้บังเกิดแก่เด็ก เช่น เรื่องเหยี่ยวขาดวง ใจใจน้อย ช่วยให้เด็กรู้จักการอ่านหนังสือ อ่านหนังสือเป็น อ่านหนังสือเก่ง เกิดนิสัยรักการอ่าน และ นิสัยรักการอ่านจะดำรงอยู่ตลอดไปเป็นประโยชน์แก่เด็กต่อไปในอนาคต ในแง่ที่รู้จักใช้การอ่านเป็นเครื่องมือหาความรู้ ช่วยทดแทนความรู้ที่เด็กขาดหายไป เช่น ขาดความรัก ความว่าเหว มีปมด้อย หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ จะช่วยปลอบประโลมจิตใจของเด็กและเป็นเพื่อนกับเด็กได้ดี เช่น เรื่องเมฆสีเงิน ครอบครัวยามีความสุข ผีเสื้อและดอกไม้ เป็นต้น ช่วยให้เด็กอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเหมาะสมกับวัยเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กหันไปอ่านและสนใจเรื่องของผู้ใหญ่เร็วกว่าวัยกำหนด อันจะเป็นสิ่งที่ชักนำให้เด็กประพฤตินในสิ่งที่ไม่สมควร

นักวิชาการตะวันตก ทูซ (Tooze) (1969 : 63) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมสำหรับเด็กว่าควรมี ลักษณะดังนี้

1. ให้ความรู้
2. โครงเรื่องสมเหตุสมผล

3. เสริมสร้างทัศนคติที่ดีและมีคุณค่า
4. เสริมสร้างความเข้าใจในตนเอง เข้าใจคนอื่นและสิ่งแวดล้อม
5. เสริมความรู้ที่มีอยู่แล้วให้ขยายกว้างขึ้น
6. ให้ความเพลิดเพลินกระตุ้นให้เกิดความคิด จินตนาการสร้างสรรค์

และนักวิชาการชาวไทย ปรานี เชียงทอง (2526 : 79) ได้กล่าวถึงลักษณะของเรื่องที่เด็กชอบอ่าน มีดังนี้

1. เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย
2. เรื่องเกี่ยวกับกีฬา
3. เรื่องเกี่ยวกับอาชีพ
4. เรื่องเกี่ยวกับความรัก
5. เรื่องลึกลับและเรื่องสืบสวน
6. เรื่องเกี่ยวกับชีวิตสัตว์
7. เรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเครื่องยนต์กลไกต่าง ๆ

จินตนา ไบกาซึย (2534 : 28 – 34) กล่าวถึงลักษณะของหนังสือสำหรับเด็ก ทั้งทางด้านเนื้อหา รูปแบบการเขียน รูปภาพ จำนวนภาษา รูปเล่ม ไว้ว่า

เนื้อหา มีวัตถุประสงค์และแก่นเรื่องบ่งบอกอย่างชัดเจน มีวัตถุประสงค์ของหนังสือระดับเด็กเล็ก ควรมีความคิดรวบยอดเพียงเรื่องเดียว โดยเฉพาะหนังสือภาพสำหรับผู้อ่านวัยก่อนเรียนจนถึงชั้นประถมศึกษาซึ่งยังมีความสนใจและความอดทนในการอ่านน้อย แต่ถ้าเป็นหนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น อาจจะมีการคิดรวบยอดหลายความคิด เนื้อหาต้องมีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้นวัย ความสนใจ และภูมิหลัง เนื้อหาสนุกสนาน ไม่มีบทบรรยายมาก มีเนื้อหาสนุกสนานไม่มีบทบรรยายมากมีเรื่องราวที่แสดงความคิดเห็นของเรื่องและตัวละคร ใช้ตัวละครที่เหมาะสม ไม่มีตัวละครมาก มีบทสนทนาดำเนินเรื่องในสัดส่วนที่เหมาะสม ไม่ยาวเป็นหน้า ๆ แม้เด็กเริ่มเรียนจะชอบบทสนทนามากกว่าการบรรยายก็ตามรูปแบบการเขียนเนื้อหามีหลายแบบเมื่อเลือกใช้รูปแบบใด จะต้องใช้อย่างถูกต้องไม่ปะปนจนสับสน ควรจะให้กลมกลืนกันไป มีหลักการเลือกรูปแบบการเสนอเรื่องอยู่ว่าเด็กอ่านเข้าใจง่าย และรู้เรื่องเร็วที่สุด หนังสืออ่านสำหรับเด็กนั้นมีจุดประสงค์ให้เด็กอ่านเอง ไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่อธิบายอีกครั้งหนึ่ง จึงไม่ควรดำเนินเรื่องหรือใช้กลวิธีการเขียนที่ซับซ้อน รูปภาพ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ โดยเฉพาะเด็กวัยก่อนเรียน ควรเป็นภาพที่มีตัวหนังสือประกอบเล็กน้อย ในระดับประถมศึกษาควรเป็นหนังสือภาพประกอบอย่างเหมาะสม และเด็กก่อนวัยรุ่น ควรเป็นหนังสือที่มีภาพประกอบบ้างแต่ไม่จำเป็นทุกหน้า จำนวนภาษา ใช้ภาษาง่าย ๆ ถูกต้อง เหมาะสม สั้นกระชับใจความสละสลวยเป็น

ภาษาที่ดี ใช้ประโยคสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน เด็กเล็กควรใช้คำและประโยคซ้ำ ๆ กันให้มาก เพื่อส่งเสริมความจำโดยให้ผู้อ่านได้เห็นบ่อย ๆ เด็กจะเข้าใจคำที่อ่าน ถ้าเข้าใจประโยคจะเข้าใจเรื่องได้ หนังสือสำหรับเด็กจึงควรใช้คำที่เด็กในวัยนั้นได้เรียนรู้ และเข้าใจความหมายแล้ว ลักษณะการเขียนประโยคและการใช้ขนาดตัวอักษร หนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 2-5 ขวบ (วัยอนุบาลและ ป.1) ควรเขียนแยกเป็นคำ ๆ ตัวอักษรโตขนาดประมาณ 24 – 30 พอยท์ หนังสือสำหรับเด็กวัย 8 – 9 ขวบ (ชั้น ป.2 – ป.4) เขียนเป็นประโยคสั้น ๆ เว้นวรรคห่างพอสมควร ย่อหน้าหนึ่งประมาณ 3 – 5 บรรทัด หนังสือสำหรับเด็กวัย 10 – 11 ขวบ (ชั้น ป.5 – ป.6) ใช้ประโยคยาวขึ้น ใช้วลียาวประโยค และประโยคซับซ้อน เขียนเรื่องได้ยาวขึ้น รูปเล่ม ควรมีขนาดกระทัดรัด ไม่ใหญ่หรือกว้าง หรือยาว หรือ เล็กมาก เพราะเด็กจะถืออ่านไม่สะดวก เนื่องจากกลัมน้ำหนักที่ยังไม่แข็งแรงพอที่จะรับของเล็กหรือใหญ่มากเกินไปจนควร จำนวนหน้าของเด็กมีดังนี้

เด็กวัย 2 – 5 ขวบ จำนวนหน้าประมาณ 8 – 16 หน้า

เด็กวัย 6 – 11 ขวบ จำนวนหน้าประมาณ 16 – 32 หน้า

นอกจากนี้ รัญจวน อินทรกำแหง (2524 : 107 – 109) ได้กล่าวว่า การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก ควรคำนึงถึงความสามารถในการอ่านและสิ่งแวดล้อมของเด็กเป็นสำคัญ เด็กในวัย 3 - 5 ปี ความสามารถในการอ่านของเด็กวัยนี้มีน้อยมาก ชอบฟังและชอบดูมากกว่าชอบอ่านเอง หนังสือสำหรับเด็กวัยนี้ย่อมต้องการภาพประกอบอย่างยิ่ง เนื้อเรื่องควรสนุก ง่ายแต่มีจุดสะกิดใจนิดหนึ่งแอบไว้เด็กในวัย 6 – 8 ปี มีความสามารถในการอ่านมากขึ้นตามวัยและประสบการณ์ พอใจในการอ่านเองมากขึ้น โดยเฉพาะเด็กหญิงเพิ่มสาระมากขึ้นแต่ยังคงรักษาความสนุก ภาพประกอบมีความสำคัญอยู่เป็นอันดับต้น เด็กในวัย 9 – 12 ปี อยู่นี้เข้าสู่วัยรุ่นตอนต้นแล้ว ความอยากรู้อยากเห็นมีพลังสูง หนังสือที่จะมีประโยชน์ต่อเด็กวัยนี้อย่างมากก็คือหนังสือชีวประวัติ เด็กในวัย 13 – 15 ปี อยู่นี้เข้าสู่วัยรุ่นตอนกลางเป็นช่วงแสงหาที่รุนแรง เด็กวัยนี้ พอใจที่จะอยู่กับความฝันมากกว่าความจริง หนังสือที่จะส่งเสริมไปในทางสร้างสรรค์จะมีค่าในระยะยาวแก่ชีวิตของเด็กวัยนี้

ถวัลย์ มาศจรัส (2538 : 26) ได้กล่าวถึงความต้องการของเด็กของ Zena Sultherland และ May Hill Arbuthnot ไว้ 7 ประการคือ

1. ต้องการความมั่นคงปลอดภัย
2. ต้องการความรักและเป็นที่รัก
3. ต้องการให้เป็นที่ยอมรับของสังคม
4. ต้องการความสำเร็จ
5. ต้องการการเปลี่ยนแปลง

6. ต้องการความรู้ต่าง ๆ
7. ต้องการในสิ่งอันเป็นสุนทรีย์

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการกล่าวถึงลักษณะของวรรณกรรมเด็กและเยาวชนที่ดี ทางด้านองค์ประกอบของนวนิยาย ได้แก่ แนวคิด โครงเรื่อง และ ฉาก ดังนี้

จินตนา ไบกาชุยี (2534 : 63) กล่าวถึง แนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเด็กว่า ควรวางให้ชัดเจนว่าเรื่องอะไร ใครทำอะไร ที่ไหน มีผลอะไรอย่างไร เป็นต้น จุดหมายของเรื่องหรือ Theme ของเรื่อง อาจนำมาเขียนเป็นบทนำเรื่องหรือนำมาสรุปในตอนจบของเรื่องก็ได้

ด้านโครงเรื่อง

จินตนา ไบกาชุยี (2534 : 95) กล่าวถึง โครงเรื่องว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กนั้นควรมีโครงเรื่องเพียงชนิดเดียว มีตัวละครไม่มาก โครงเรื่องไม่ซับซ้อน มีความสั้นกระชับ และคมคาย โครงเรื่องประกอบด้วยบทนำเรื่อง ซึ่งเป็นการเปิดฉากปัญหา จุดสนใจกลางเรื่อง และตอนจบซึ่งเป็นจุดสุดยอดของเรื่อง เป็นการคลี่คลายปัญหาทั้งหมด

ด้านการสร้างฉาก

รัตพร ชิงธาดา (2531 : 40) กล่าวถึงการสร้างฉากในหนังสือสำหรับเด็กว่าควรมีลักษณะดังนี้ใช้ฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคย เช่น บ้าน โรงเรียน วัด ฯลฯ ใช้ฉากและบรรยากาศที่สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่อง ใช้ฉากและบรรยากาศที่ช่วยสร้างเสริมความรู้และประสบการณ์ให้กับเด็ก เช่น ป่า ทะเล ฤดูหนาว ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง ฯลฯ ฉากและบรรยากาศที่สร้างขึ้น จะต้องให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเวลาในท้องเรื่องจากทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้ทำให้เราได้ทราบความต้องการพื้นฐาน ลักษณะนิสัยของเด็ก ทำให้ผู้ใหญ่เข้าใจเด็กมากยิ่งขึ้นและความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมเด็กและเยาวชนในแง่มุมต่าง ๆ ทำให้ทราบว่าวรรณกรรมเด็กและเยาวชนเป็นหนังสือที่ดีมีคุณค่าที่จะช่วยหล่อหลอมให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้และมีคุณธรรมต่อไปในอนาคต

บทที่ 3

ลักษณะเด่นที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน

เรื่องปุยเมฆในกระจกเงา

วรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยเมฆในกระจกเงา มีลักษณะเด่นด้านการนำเสนอแนวคิดที่น่าสนใจในหลาย ๆ ด้าน การที่จะสามารถเข้าใจแนวคิดของผู้เขียนได้นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอ่านและประมวลเรื่องราวทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบ เพราะแนวคิดทำให้เรื่องราวที่อ่านมีความน่าสนใจและมีคุณค่าต่อผู้อ่าน แนวคิดที่ผู้เขียน ต้องการเสนอในเรื่องปุยเมฆในกระจกเงา แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ แนวคิดหลัก และแนวคิดรอง

ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะช่วยให้เด็กเตรียมความพร้อมและพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ เนื้อหาของแนวคิดจะนำไปสู่การเรียนรู้ ทำให้เข้าใจธรรมชาติของชีวิตและสังคมได้ อีกทั้งยังเป็นการช่วยให้เด็กได้สังสมประสบการณ์จากการอ่านก่อให้เกิดสติปัญญา เมื่อเจอปัญหาก็สามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

1. แนวคิด

แนวคิดเป็นหลักสำคัญของเรื่องที่ผู้เขียนมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งและต้องการสื่อมายังผู้อ่านโดยการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆเข้าด้วยกัน ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก หรือบทสนทนา เพื่อสื่อให้ผู้อ่านได้ทราบ โดยอาจแบ่งได้ 2 ประเภท คือ แนวคิดหลัก และแนวคิดรองซึ่งผู้เขียนมุ่งเสนอหรือแสดงทัศนะความคิดเห็น เช่น ค่านิยมในสังคม คุณธรรม ชีวิตประจำวัน เหตุการณ์บ้านเมือง เป็นต้น โดยพิจารณาแนวคิดของผู้เขียนจาก คำพูดของตัวละคร จากคำพูดที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาตรง ๆ หรือแฝงไว้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ (พรรณทิพา จินกัลป์ , 2551 : 218)

แนวคิดหลัก

หนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยเมฆในกระจกเงา มีแนวคิดหลักคือ เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ ต้องมีผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือและแนะนำ ดังเช่น ปอง โมง และถั่วแปบ ซึ่งเด็กทั้ง 3 ในเรื่องจะมีพื้นฐานทางครอบครัวที่แตกต่างกัน ปองเป็นเด็กกำพร้าที่ไม่เคยได้รู้จักพ่อแม่ของตัวเอง แต่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากหลวงตา เมื่อสิ้นหลวงตาไปแล้วก็เหมือนขาดที่พึ่ง แต่ปองก็จดจำคำสอนของหลวงตาได้ จึงทำให้ปองเป็นเด็กที่กล้าหาญ อดทน แต่ถ้าไม่มีดลที่เป็นผู้ใหญ่ในเรื่องเข้ามาให้โอกาส ปองก็คงกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ไม่ได้รับการศึกษา ซึ่งการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก็ยากที่จะมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้าได้ แต่ท้ายที่สุดปองก็ได้รับการช่วยเหลือจากดลทำให้ปองมีอนาคตที่สดใสและเป็นรั้วของชาติ คือ ได้เป็นทหารป้องกันประเทศ

โม่งเป็นเด็กพิการแต่ด้วยความรักและได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อและแม่ทำให้โม่งเป็นเด็กที่นิสัยดี มีความกตัญญู รักเพื่อน แม้ว่าจะเกิดปัญหาในครอบครัว พ่อต้องติดคุก โม่งก็สามารถฟันฝ่ามาได้ด้วยความรักที่โม่งมีต่อแม่ และได้รับการช่วยเหลือจากดล ที่ให้ทั้งคำแนะนำ และเป็นธุระให้ทำให้อาชีพของครอบครัวหมดไป ท้ายที่สุดโม่งก็ได้เป็นศิลปินสมัครใจ และที่สำคัญที่สุดโม่งได้เป็นคนดีของสังคม

ถั่วแปบเป็นเด็กที่มีความพร้อมมากที่สุดด้านครอบครัว เพราะมีทั้งพ่อแม่ที่คอยอบรมสั่งสอนและให้ความรัก ซึ่งทำให้ถั่วแปบเป็นเด็กที่ดีมีความคิดดี เมื่อเติบโตก็กลายเป็นคนที่มีคุณภาพมีอนาคตที่สดใส

จากการศึกษาแนวคิดหลักในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยมะเขินในกระจุกเงา ทำให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทที่ผู้ใหญ่มีต่อเด็ก ทั้งการให้ความรัก ความเมตตา และที่สำคัญคือการชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม เพราะเด็กจะไม่สามารถหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยปราศจากคำแนะนำจากผู้ใหญ่ จากแนวคิดดังกล่าวทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงแนวทางในการแนะนำและอบรมสั่งสอนให้เด็กเข้าใจชีวิตและการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมเพื่อเตรียมพร้อมให้เด็กก้าวไปสู่วัยผู้ใหญ่ที่มีคุณลักษณะที่ดีและเป็นผู้ใหญ่ที่พร้อมทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ในด้านต่างๆ ทั้งต่อครอบครัวและสังคม

แนวคิดรอง

หนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยมะเขินในกระจุกเงา มีแนวคิดรองที่น่าสนใจหลายประการ เป็นแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่อง ความรักของพ่อแม่

ความรักของแม่ที่มีต่อลูกนั้นยิ่งใหญ่ มอบทุกสิ่งทุกอย่างให้กับลูกได้ แม่ยอมอดเพื่อให้ลูกอิ่มท้อง แม้ว่าจะลำบากยากแค้นสักเพียงใด แม่ยอมทานข้าวเปล่า เพื่อให้ลูกได้ทานกับข้าว ดังเช่นแม่ของโม่งที่ตกงานดำรงชีพเป็นกับข้าวเพียงอย่างเดียวที่เหลือติดกันด้วยลงในจานข้าวของโม่ง จากตอนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความรักความห่วงใยที่แม่มีต่อลูก

.....
แม่กล่าวว่า “กินผักเยอะ ๆ จะได้แข็งแรง” โม่งทำท่าจะดกคิ่นให้แต่แม่บอกว่า “แม่อิ่มแล้ว” แม่ก็ตักข้าวเปล่าใส่ปาก...(หน้า 20)

2. แนวคิดเรื่องมิตรภาพระหว่างเพื่อน

แนวคิดเรื่องมิตรภาพระหว่างเพื่อน เพื่อนย่อมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังตอนที่โม่งแก้ตัวแทนป่อง ที่ถูกหลวงตาดุ จากตอนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงมิตรภาพที่เพื่อนให้กับเพื่อน

.....

“...ไอ้ปองก็เป็นแบบนี้แหละครับ” เด็กชายพูดอย่างเข้าใจเพื่อน
 “ปากมันไม่ค่อยจะดี แต่ใจไม่มีอะไร” “ไม่งั้นสมเป็นเพื่อนแท้” ดลชม “คนเราเมื่อเป็นเพื่อนกันก็ต้อง
 ช่วยเหลือกัน และมองเพื่อนในด้านที่ดีเสมอ”(หน้า 29)

3. แนวคิดเรื่องความกตัญญู

ความกตัญญูเป็นพื้นฐานของคนดี ดังตอนเปิดเรื่องที่ดลได้เจอกับเด็กทั้งสองเป็น
 ครั้งแรกนั้น ดลได้ให้เงินปองกับไม่งคนละ20บาทเพราะดลถือว่าเด็กทั้งสองได้ช่วยตนเก็บว้าวให้ ปองกับ
 ไม่งจึงรู้สึกขอบคุณและบอกว่าจะคอยดูไม่ให้ปากคมของว้าวปักเป้ามารัดว้าวจุฬาของดลอีก จากตอน
 ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการหาทางตอบแทนบุญคุณต่อผู้ที่หยิบยื่นสิ่งดี ๆ ให้

เมื่อปองและไม่งมาอยู่บ้านดลก็ช่วยทำงานบ้านโดยเจ้าของบ้านไม่ต้องเอ่ยปาก
 เพราะถูกสอนมาว่า “หลวงตาเคยสอนไว้ว่า นอนบ้านคนอื่นให้ตื่นก่อนไก่ แต่เวลากินอะไรให้กินหลัง
 หมา” ปองบอก ไม่งจึงบอกว่า “พ่อผมก็สอนว่า อยู่บ้านท่านอย่านิ่งดูตาย บั่นวัวปั้นควาย ให้ลูกหลาน
 ท่านเล่น”(หน้า194)

4. แนวคิดเรื่องการนิโทษ

แนวคิดเรื่องการนิโทษ ไม่งไม่ชอบที่คนมาล้อว่ามีพ่อชู้ดุก แม่จึงให้คำแนะนำแก่
 ไม่งจากตอนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวิธีการรับมือกับการถูกนิโทษ

“ผมอยากให้พ่อพาเราไปเที่ยวไหนๆกินอะไรอร่อยๆ และผมไม่อยากให้คนอื่น
 เรียกผมว่าคนชู้ดุกด้วย” “เราคง จะห้ามปากคนไม่ให้พูดในสิ่งที่เราไม่อยากได้ยินได้ฟังไม่ได้หรอก” แม่
 กล้ากลืนความรู้สึกของตัวเอง “แต่เราสามารถที่จะทำตัวไม่ให้ไปตามซ้ำปากคนอื่นได้ ถึงพ่อของไม่งจะ
 ดิดดุก แต่ไม่ได้หมายความว่าพ่อจะเป็นคนเลวหรือคนไม่ดีแต่เป็นเรื่องของคราวเคราะห์มากกว่าวันหนึ่ง
 เมื่อหมดเคราะห์หมดโศก แม่ก็เชื่อว่าพ่อจะต้องกลับมาอยู่กับไม่งและดูแลไม่งไม่น้อยหน้าใคร เมื่อถึงวัน
 นั้นคนที่เคยดูถูกไม่งไว้ก็คงจะหน้าม่านไปเอง ...”(หน้า62)

จากคำเตือนและคำกล่าวสั่งสอนของแม่นอกจากจะเป็นการให้กำลังใจลูกแล้ว ยังเป็น
 การแสดงให้เห็นว่า คนที่ไม่รู้อะไรจริงๆก็ย่อมพูดโดยการแต่งแต้มเรื่องราวให้ดูแย่ แต่เมื่อรู้ความจริงก็จะ
 เลิกพูดเลิกลินทากันไปเอง

5. แนวคิดเรื่องการทำความดี

ตอนที่ปองล้มป่วยเข้าโรงพยาบาล ปองหมดกำลังใจที่จะทำความดีต่อไปเพราะหลวงตาไม่อยู่ดูปองทำความดีแล้ว คลได้ให้กำลังใจว่า แม้หลวงตาจะไม่ได้ได้เห็นแต่หลวงตาก็คงดีใจที่ปองทำความดี และกล่าวเสริมต่อไปว่า การทำความดีนั้นไม่ต้องรอเวลา สถานที่ ยิ่งทำดียิ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

ปองว่า “คีนันถ้าผมอยู่ด้วย หลวงตาก็คงจะไม่เป็นอะไร” “ไม่มีใครรู้ล่วงหน้าหรอก” ชายหนุ่มสั้น ศีรษะ “หรือบางครั้งถึงรู้ก็ไขว่จะแก้ไขสถานการณ์ได้ เวลานี้หลวงตา也不需要การให้ใครอยู่เป็นเพื่อนแล้ว การที่เธอจะโทษตัวเองหรือทรมานตัวเองก็ไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้น ฉันเชื่อว่า หลวงตากงจะพอใจกว่าหากเธอจะเป็นคนดี และทำความดีตามที่หลวงตาได้สั่งสอนไว้” “แต่จะมีประโยชน์อะไรเมื่อหลวงตาไม่ได้เห็นหรืออยู่ดูผมแล้ว” ปองคำ “คนเราถ้าจะทำความดี ไม่ต้องรอให้ใครรู้ใครเห็นหรอก” เขาทอดสายตามอง “และก็ไม่ต้องรอเวลาหรือ สถานที่ด้วย ยิ่งทำได้เร็วเท่าไรมากเท่าไรก็ดีแก่ตัวเองและคนอื่น ๆ เท่านั้น”(หน้า 70)

แนวคิดเรื่องการทำความดี หลายคนมักจะคิดว่าทำดีแล้วไม่เห็นได้ดีเลย บางคนอาจจะเปลี่ยนมุมมองและตั้งคำถามให้กับตัวเองได้ ดังตอนที่คำรนบอกเตือนว่าไม่ต้องห่วงโม่ง เพราะโม่งเป็นเด็กดีพระย้อมคุ้มครอง เดือนจึงบอกว่าสุนทรก็เป็นคนดี ไม่เห็นพระจะคุ้มครองเลย ปลอ่ยให้ติดคุกติดตะราง คำรนจึงให้ข้อคิดกับเดือน จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการทำความดีที่แท้จริง

“...พระที่เข้าไปเทศน์ในคุกท่านสอนว่าคนเราที่ทำความดีแล้วทำไมถึงไม่ได้รับผลตอบแทน ให้ถามตัวเองก่อนว่าเราทำดีเพียงพอหรือยัง หรือทำดีจริงหรือเปล่า” (หน้า 188)

รวมไปถึงคำพูดของเดือนที่พูดถึงแม่ของตนว่าอยากย้อนเวลากลับไปดูแลแม่มากกว่านี้ แต่คำรนว่า “ไม่มีใครย้อนเวลากลับไปได้หรอก” “และก็ไม่มีใครที่จะให้เวลาเราแก้ตัวใหม่ด้วย เมื่อตัดสินใจทำอะไรลงไปแล้ว จะผิดหรือถูกเราก็มีโอกาสเพียงแค่ครั้งเดียวเท่านั้นในชีวิต...” (หน้า 240) แนวคิดเรื่องการพึ่งพาอาศัยกัน แนวคิดเรื่องการพึ่งพาอาศัยกันดังตอนที่ คลนำวัวจูงพาออกมาเล่น ถั่วแปบชมว่าเก่ง แต่คลบอกว่าต้องอาศัยคนอื่นช่วยด้วย จากข้อความที่ยกมาจากนวนิยายตอนนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยกัน

ดลว่า "ไม่ใช่พ่อคนเดียวหรอก" ดลผ่อนสายป่านในมือ "ต้องอาศัยคนที่เขาช่วยส่งว่าวหรือ วึ่งว่าวให้ด้วย" "ถ้าไม่ได้เขาช่วย เราก็คงเล่นว่าวไม่ได้" "คุณพ่อกำลังบอกตัวแปรว่าคนเราต้องพึ่งพาอาศัยกัน" แม่สรุป "ไม่มีใครทำอะไรคนเดียวได้ทุกอย่าง" (หน้า 75)

6. แนวคิดเรื่องการศึกษา

แนวคิดเรื่องการศึกษา การปลูกฝังให้มีความสำคัญกับการเรียน จากตอนที่ตัวแปรถามแม่ว่ามีคนบนดวงดาวหรือไม่ แม่จึงบอกตัวแปรว่าถ้าต้องการมีความรู้เยอะๆก็ต้องขยันอ่านหนังสือ และเดือนที่ต้องการให้โม่งเรียนหนังสือ จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นความสำคัญของการศึกษา

"ถ้าตัวแปร อยากรู้อะไรมา ๆ อย่างคุณพ่อ ตัวแปรก็ต้องขยันเรียนหนังสือ และขยันอ่านหนังสือด้วยนะรู้ไหม เพราะความรู้ต่าง ๆ น่ะอยู่ในหนังสือทั้งนั้น" (หน้า 97)

และตอนที่เดือนกับโม่งเถียงกันเรื่องคำรณที่เข้ามาในชีวิต โม่งไม่ชอบคำรณจึงบอกกับแม่ว่า แม้ว่าคำรณจะมาช่วยให้โม่งมีชีวิตที่ดี มีกับข้าวดี ๆ ทานหรือจะทำให้มีการศึกษา โม่งก็ไม่ต้องการ แม่ของโม่งจึงพูดอธิบายให้โม่งฟังว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญและจะทำให้ชีวิตของโม่งมีความเจริญก้าวหน้า "ที่คำรณเข้ามาเมื่อวานนี้ ก็เพราะเขาสงสารและอยากจะช่วยเหลือ" แต่โม่งก็ยังไม่เข้าใจ และว่าเขาไม่ต้องการมีชีวิตดี ๆ ข้าวดี ๆ กิน และไม่ต้องการเรียนหนังสือ แต่แม่บอกว่า "โม่งอาจไม่ใส่เสื้อผ้าใหม่ ๆ หรือไม่กินข้าวดี ๆ ได้ แต่โม่งจะไม่เรียนหนังสือไม่ได้ เพราะถ้าไม่มีวิชาความรู้ โม่งก็จะโง่เหมือนแม่ ไม่มีปัญญาจะทำมาหากิน และชีวิตก็จะลำบากลำบากต่อไป" (หน้า 119)

7. แนวคิดเรื่องการสร้างระเบียบวินัยให้กับเด็ก

แนวคิดเรื่องการสร้างระเบียบวินัยให้กับเด็ก การตามใจเด็กมากก็จะทำให้เด็กเสีย ดังตอนที่ตัวแปรอ่อนนอนกับพ่อแม่ แต่พ่อไม่ให้ ดลว่าพ่อใจแข็งดี จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการสร้างระเบียบวินัยให้แก่เด็ก

"...ไม่ได้หรอกค่ะ" ปอโอบไหล่สามี "ชื่นใจอ่อนครั้งนี้ อีกหน่อยก็ต้องมีครั้งต่อ ๆ ไป แล้วที่นี้ลูกก็จะกลายเป็นคนไม่มีระเบียบวินัย..." (หน้า 98)

8. แนวคิดเรื่องความเชื่อ

แนวคิดเรื่องความเชื่อ จากบทสนทนาของปองกับโม่งเรื่องพ่อแม่ของปองที่ปองเกิดมา

ก็ถูกพ่อแม่ทิ้ง ปองจึงนึกถึงเรื่องกรรมเก่าตามคำสอนของหลวงตา จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องกรรมที่ผู้เขียนถ่ายทอดผ่านตัวละคร

“มันอาจเป็น เรื่องของกรรมเก่าอย่างที่หลวงตาบอกก็ได้ บางทีชาติก่อนข้าคงเคยจับพ้อกับแม่ลอยแพมั้ง ชาตินี้เขาก็เลยมาลอยข้าบ้าง...” (หน้า 138)

9. แนวคิดเรื่องการจัดงานศพ

แนวคิดเรื่องการจัดงานศพ ได้จากตอนที่ ปองโมโหมากที่รับเผาศพหลวงตา ทำเหมือนหลวงตาเป็นศพไม่มีญาติ พระภิกษุได้ให้ข้อคิดทำให้ปองคลายความโมโหและสงบลงได้ จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นความเหมาะสมของการจัดงานศพ

“คนที่นอนอยู่ในโลง แค่อารมณ์ด้วยเล็ก ๆ ที่เขาเอามาเช่นก็ยังลุกขึ้นมากินไม่ได้ ต่อให้มีหนัง มีเยื่อสูก ๆ ขนกันมาสักร้อยเรื่อง ก็ไม่เคยเห็นคนตายที่ไหนจะกระโดดออกจากโลงมานั่งดูสักราย” “คนที่ตายแล้วก็ไม่ต้องอะไรจากท่อนไม้ท่อนหนึ่ง หยิกก็ไม่แยง ยั้วก็ไม่ยืมได้แต่นอนตัวแข็งทื่อทั้งไว้ไม่กี่วันก็ผุพังเน่าเปื่อย การเผาหรือฝังก็เพียงเพื่อไม่ให้เกิดความอูจาดตาเท่านั้น ไม่ได้มีสาระอะไรมากมายไปกว่านี้” (หน้า 145)

10. แนวคิดเรื่องความเข้มแข็ง

แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งเราควรเข้มแข็ง เมื่อเจอกับเหตุการณ์ที่ร้าย ๆ ดังตอนที่โม่งหนีออกจากบ้าน สร้างความทุกข์ใจให้กับผู้เป็นแม่จนกินไม่ได้นอนไม่หลับ คำรณจึงเตือนว่าควรคิดถึงตนเองก่อน ควรทำตนเองให้เข้มแข็งก่อนเมื่อตนเข้มแข็งแล้วจึงจะช่วยเหลือผู้อื่นได้ จากตอนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าควรเข้มแข็งเมื่อเจอกับเรื่องร้าย ๆ เพื่อให้ผ่านเรื่องเลวร้ายนั้นไปได้

“เหมือนกับเวลาช่วยคนตกน้ำ ถ้าเรายังช่วยตัวเองไม่รอดจะมีปัญญาไปช่วยคนอื่นได้อย่างไร ถ้าแม่เดือนเอาแต่ระทมทุกข์ ก็ไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้นอย่างน้อยตัวเองก็ต้องเป็นหลักก่อน คนอื่น ๆ จะได้พอพึ่งพาได้...” (หน้า 147)

11. แนวคิดเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้จากตอนที่ปอชื่นชม อ้อยควั่นและแห้วซึ่งร้อยด้วยดอกเป็นพวงเล็ก ๆ ทำให้นึกถึงอดีตที่ไม่มีสิ่งทำลายธรรมชาติ จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเลวร้าย และปลูกจิตสำนึกรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม

“...คนเมื่อก่อนอยู่กับธรรมชาติ และใช้สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ อย่างเอาใบตองมาร้อยอ้อยร้อยแห้ว ของพวกนี้ย่อยสลายตามธรรมชาติ ก็เล่นไม่มีปัญหากับสิ่งแวดล้อม” “แต่คนยุคนี้ต้องการอะไรที่สะดวก รวดเร็ว และการผลิตที่ละมาก ๆ ก็คงจะใช้วัตถุดิบและวิธีการแบบดั้งเดิมไม่ได้ ถึงได้ก็คงไม่ทันการและต้นทุนสูง” “แต่เราลืมนึกไปว่า สุดท้ายแล้วคนที่ขาดทุนอย่างย่อยยับก็คือมนุษย์และโลกเราเอง...” (หน้า 165-166)

12. แนวคิดเรื่องการมองคน

แนวคิดเรื่องการมองคน ได้จากตอนที่เดือนพุดถึงสุนทรว่าเพื่อนทำให้สุนทรกลายเป็นคนไม่ดี คำรณจึงได้ให้ข้อคิดเรื่องการมองคน จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าไม่ควรมองคนด้วยอุปาทาน ซึ่งเป็นการมองคนด้วยความคิดเห็นของเราเพียงคนเดียว และตัวเขาอาจจะดีจริงหรือไม่ดีจริงอย่างที่เราคิดก็ได้

“คนเราดูคนอื่นด้วยอุปาทาน” “คนไหนที่อุปาทานว่าเป็นคนดีก็จะว่าดีไปเรื่อย ๆ ต่อให้จริงๆ แล้ว อาจจะไม่ได้ดีอย่างที่คิด แต่คนไหนที่อุปาทานว่าไม่ดี แต่ใจจริง ๆ เป็นคนดี ก็ไม่มีทางเปลี่ยนแปลง อุปาทานของคนอื่นได้” “ฉันอยากให้แม่เดือนมองคนตามความเป็นจริง ไม่ใช่ด้วยอุปาทาน” (หน้า 225-226)

2. โครงเรื่อง / เนื้อเรื่อง

โครงเรื่อง คือ เหตุการณ์ชุดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกันเป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง เหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ต้องเกี่ยวเนื่องกันอย่างมีเหตุผล โครงเรื่องเป็นการเรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่องอย่างมีความต่อเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลกัน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ความขัดแย้งและพฤติกรรม ทำให้เกิดโครงสร้างที่ต้องอาศัยศิลปะในการประพันธ์ ของผู้เขียน 3 ส่วนคือ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง จากความหมายและองค์ประกอบของโครงเรื่องดังกล่าวแสดงว่าโครงเรื่องจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการดำเนินเรื่องเป็นส่วนประกอบหลักที่เรียงร้อยเรื่องราวทั้งหมดเข้าด้วยกัน(ปวิวัฒน์ คำเจริญ , 2543 : 54-56)

เรื่องปุยเมฆในกระเจกเงา ผู้แต่งได้สร้าง โครงเรื่อง / เนื้อเรื่อง ดังนี้

หน้าร้อนเดือนเมษายน....ท้องฟ้าเต็มไปด้วยวาววาวนานาชนิด ปองเด็กชายร่างผอมแกร็น วัย 11 - 12 ปี ขนโม่งเด็กวัยเดียวกันแต่ตัวเล็กกว่าและขาเป๋ 1 ข้างวิ่งแข่งกันเก็บวาวจุฬาทัวหนึ่งที่ถูกปานคมของวาวปักเป้าตัดขาด โดยไม่รู้ว่เจ้าของวาวก็วิ่งตามมาเช่นกัน คือดลชายหนุ่มวัยกลางคนกับลูกสาวชื่อว่าถั่วแปบ โม่งวิ่งมาถึงวาวก่อน เพราะปองโดนเศษแก้วตำเท้าแต่ก็ไม่ต้องการให้เพื่อนเป็นห่วง

แล้วจะพลาดอดเก็บว้าวไปขาย จึงร้องบอกให้เพื่อนวิ่งตามให้ทัน ปองมาถึงตัวว่าในเวลาที่ไม่ได้เจอกับคล แล้วประกาศว่าใครเก็บได้ก็เป็นเจ้าของ คลจึงให้คนละ 20 บาท เพื่อเป็นการแลกว้าวคืน โดยมีตัวแปบยื่น ทำหน้าแบ่เพราะไม่สบอารมณ์ที่พ่อต้องเสียเงินทั้งที่เป็นว้าวของตัวเอง แต่คลบอกลูกสาวว่าเขาอุตสาหะวิ่งตามว้าวให้ ปองกับโม่งรับอาสาว่าถ้าคลกับลูกมาเล่นว้าวกันอีกจะคอยกันไม่ให้ถูกว้าวปักเป้าตัดสายป่านอีก

ในเวลาบ่าย โม่งกลับมาถึงห้องแถวแคบ ๆ ที่แม่นั่งพับถุงกระดาษอยู่กลางห้องที่ไม่มีอะไรเลย แล้วส่งคอปเปิดจากร้านอาโกให้แม่ แม่จึงถามด้วยความสงสัยว่าไปเอาเงินมาจากไหน จนรู้ว่าไปกับปองจึงเตือนว่าไม่อยากให้คบกับปองเพราะจะนำความเดือดร้อนมาให้ แม่พูดด้วยความห่วงเพราะปองมีชื่อเสียงไปในทางที่ไม่ดี โดยไม่ฟังที่โม่งแก้ตัวแทนเพื่อน แต่โม่งก็ยืนยันอยู่ดีว่าเพื่อนของตนไม่ผิด ผู้เป็นแม่จึงทอดถอนใจและพูดว่า “โม่งก็รักเพื่อนเหมือนพ่อ” นางกล่าวพร้อมกับรอยน้ำตาเพราะสะเทือนใจจากการที่สามีต้องติดคุกเพราะรับโทษแทนเพื่อน โม่งจึงเดินขยอกเขยอกด้วยขาที่พิการนำคอปเปิดไปใส่จานพร้อมทั้งเหลือบมองแม่ด้วยความเป็นห่วง

วันรุ่งขึ้นปองกับโม่งก็มานั่งรอตัวแปบกับคล หวังว่าจะได้ทำตามที่ได้พูดไว้เพื่อตอบแทนที่คลให้เงินพวกตนคนละ 20 บาท แต่นั่งจนเย็นก็ไร้แวว 2 พ่อลูก จึงคิดกันว่าน่าจะถามว่าบ้านอยู่ไหนจะได้ไปหาที่บ้าน โม่งก็นึกถึงเท้าของปองที่เหยียบโดนเศษแก้วด้วยความเป็นห่วง จึงถูกปองย้อนว่าไม่น่าจะลองถูกด่าบ้างจะได้รู้ว่าเป็นอย่างไร ว่าแล้วปองก็อาสาเลี้ยงน้ำแข็งไสโม่งด้วยเงิน 20 บาทที่ได้มาเมื่อวาน

ถนนลูกรัง สองข้างทางปลูกกระถินตามแนวรั้วลดหลั่นตามแนวมะม่วงแก้วแกรน ๆ กิ่งก้านเต็มไปด้วยกาฝาก บ้านของคล เป็นเรือนไม้ 2 ชั้น แบบบ้านพักข้าราชการติดกัน 6 - 7 หลัง มีกล้วยน้ำว้าขึ้นเป็นดงแบ่งเขต คลกำลังนั่งซ่อมว้าว โดยมีตัวแปบนั่งให้กำลังใจ หวังว่าจะซ่อมทันและนำออกไปเล่นได้ ปอได้ยกโกโก้มาให้สามีและลูกแต่ถูกปฏิเสธเพราะทั้ง 2 กำลังง่วนอยู่กับการซ่อมว้าว ตัวแปบจึงฟ้องว่าเพราะพ่อตื่นสายเลยซ่อมว้าวช้า ปอจึงแก้ตัวแทนว่าพ่อเขาทำงานจนดึกต้องให้เวลาพ่อนอนนานหน่อย แต่ก็อดที่จะค่อนข้างอดลามีไม่ได้ว่ายังทำงานหามรุ่งหามค่ำเหมือนเดิมทั้งที่ย้ายมาต่างจังหวัดแล้ว คลจึงแก้ตัวว่าอยากแรงงานที่ค้าง ๆ ให้อบ ปอจึงเปลี่ยนเรื่องไปพูดถึงว้าวว่าเพิ่งรู้เรื่องที่คลชอบเล่นว้าว คลจึงเล่าเรื่องราวศิลปะการทำว้าว การต่อสู้กันของว้าวจุฬากับว้าวปักเป้าให้แม่ลูกฟัง

ที่กฎไม่เก่า ๆ มีโคมไฟ 1 ดวง ห้อยลงมาจากเพดาน ปองกำลังนวดขาให้หลวงตาที่เหมือนว่าจะหลับแล้ว ปองจึงเบามือจากการนวดให้หลวงตาสนใจกับจิ้งจก 2 ตัวบนเพดานไปจนถึงโต๊ะบูชาพระ จนถูกหลวงตาเด้ว่าชี้แจงแบบนี้นี่ถ้าหลวงตาเป็นอะไรไปใครเขาจะเลี้ยงดู ปองแก้ตัวว่าเมื่อย จึงถูกว่าเถียงคำไม่ตกปากอีก หลวงตาว่าถ้าไม่มีท่านสักคน ปองคงเป็นหมาหัวเน่าไม่มีใครเลี้ยงดู ปองก็ตอบด้วยถ้อยคำอวดดีแต่แฝงด้วยความเศร้าว่า “หมามันยังไม่อดตาย” หลวงตาอดใจแล้วสั่งให้ปิดประตูหน้าต่างให้ดีเพราะเกรงว่าขโมยที่นับวันจะโหดร้ายมากขึ้นทุกที

มุ้งนอนในห้องของโม่ โม่จั่วเจียตื่นขึ้นมากลางดึกเห็นแสงลอดเข้ามาในมุ้ง และเห็นแม่มุ้งพับงูกระดาศอยู่ในความเงิบ ลมพัดเข้ามาตามรอยแตกของผนังห้องทำให้รู้สึกเย็นยิ่งนัก ดูท่าทางของแม่ไม่มีความรู้สึก หรือว่าแม่จะกลายเป็นกระดาศอีกแผ่นหนึ่งไปแล้ว โม่จึงเดินไปหาและคลี่ผ้าห่มบาง ๆ ที่มีรอยปะขุนคลุมให้แม่แล้วเอาตัวอิงโอบอุ้มจากแม่

ถนนทางลูกรังเต็มไปด้วยรถบรรทุกทุกแล่นดัง ๆ ล้อรถบดฝุ่นสีแดงกระจายคลุ้งในอากาศ ปองว่าเป็นพวกที่จะมาออกร้านในงานวัด โม่จึงเอ่ยถึงหนังสือที่กำลังภายในที่มาจากเมื่อคราวที่แล้วด้วยความอยากรู้อีก ปองบอกว่าปิ่นจะมีระบำดาหรงด้วย โม่เกรงว่าจะเป็นตาทุ้งยิง เพราะระบำดาหรงค่อนข้างไปในทางเหมาะสำหรับผู้ใหญ่ ปองว่ามียวพิเศษกันการเป็นตาทุ้งยิงที่ได้มาจากศิษย์วัดรุ่นก่อน ๆ โม่เปลี่ยนไปตามถึงพ่อลูกว่าจะมารีเปล่า ปองว่ามาไม่มากี่ช่าง

โต๊ะทำงานในบ้านของดลในยามเย็น ปอเห็นดลนั่งโต๊ะทำงานทั้งเครื่องแต่งกายเดิม แผลงใจที่ดลไม่ออกไปเล่นว้าว ดลว่ามีงานวิจัย 2 - 3 เรื่องต้องดูก่อน ปอว่าถั่วแปบรดลมาทั้งวัน ให้ดลไปบอกลูกก่อนว่าไปไม่ได้ แต่ดลให้ปอไปบอกถั่วแปบที่นังกอดว้าวตัวโตรออยู่.....

โม่กับแม่นั่งกินข้าวเย็นอยู่กลางห้อง แม่ตักแกงตำลึงที่เป็นกับข้าวอย่างเดียวให้โม่ว่าให้กินผักเยอะ ๆ โม่ทำท่าจะตักคืนให้แม่แต่แม่ว่าอิมแล้ว หันไปตักข้าวเปล่าใส่ปาก โม่ว่ามะรินจะมีงานวัด แม่บอกตั้งใจจะไปซื้อถั่วลิสงมาต้มขาย โม่อดเสียดายที่ทำเลดี ๆ ก็ถูกจับจองหมด เหลือแต่ที่ไม่ค่อยมีคนผ่าน จึงคิดออกเร่ขายแต่แม่ค้านเกรงว่าจะมีเรื่องเหมือนปีก่อน โม่ว่าปองบอกแม่ใจดีเกินไปของซื้อของขาย ใครดีใครได้ แม่ตัดบทบอกว่าไปซื้อปองมีหวังเดือดร้อนเหมือนพ่อ โม่ว่าปองไม่เหมือนเพื่อนพ่อหรอก แม่เตือนว่าเราไม่รู้หรอกตอนแรกก็ทำดีให้ตายใจ รู้อีกทีก็แก้ไขอะไรไม่ได้ โม่ออกปากชวนแม่ไปเยี่ยมพ่อ ผู้เป็นแม่รับคำพาลายยกมือเช็ดน้ำตา

ที่งานวัด เป็นครั้งแรกที่ปอได้เจอกับเด็กทั้งสอง ผิดความคาดหมายไปสักหน่อยตรงที่ยังเด็กกว่าที่ดลเล่าให้ฟังเมื่อวันก่อน ปองกับโม่จึงอาสาพาเดินเที่ยวงานวัดเพราะเห็นว่าทั้งสามคงไม่เคยมางานแบบนี้ เพราะเพิ่งย้ายมา และบอกว่าถ้ามาตอนกลางคืนจะสนุกกว่านี้อีก แต่ดลว่าบ้านไกลไม่มีรถมาเอง มาตอนกลางวันยังพอมีรถเมลล์ให้นั่ง ภายในงานจะมีวงดนตรีทั้งลูกทุ่ง สตริง ประชันกัน มีลิเกหนังกลางแปลงและของแปลกมากมายเช่น เมียงู กระต่ายสามขา หมามีเขา แล้วแต่ว่าร้านไหนจะสรรหามาออกหน้าร้าน โม่พลั้งปากพูดถึงระบำฝรั่ง ปองจึงรีบแก้ไขเพราะเกรงว่าจะถูกมองไม่ดี แล้วก็อาสาพาไปกราบพระซึ่งรวมไปถึงหลวงตาด้วย ปอกับดลจึงได้รู้ว่าปองเป็นเด็กวัด จึงถามด้วยว่าเป็นเด็กวัดด้วยหรือเปล่า จึงได้รู้ว่าโม่อยู่กับแม่ ส่วนพ่อติดคุก

ผู้มาใหม่ได้กราบไหว้หลวงตา ดลได้แนะนำตัวว่าเป็นสัตรีแพทย์ที่เพิ่งย้ายมาใหม่ พร้อมภรรยาและลูกสาว ปอเอ่ยชมความร่มรื่นของวัด หลวงตาว่าวัดบ้านนอกก็เต็มไปด้วยต้นไม้แบบนี้แหละ หลวงตาว่าท่านก็ชราภาพมากแล้ว ห่วงอยู่ว่าถ้าสิ้นท่านไอ้ปองมันจะอยู่อย่างไร โม่บอกว่าไปอยู่กับมันก็ได้ แต่ปองว่าลำพังโม่กับแม่ก็แทบเอาตัวไม่รอด ตนไม่ขอไปเพิ่มภาระแม่ของโม่ดีกว่า ขึ้นไปอยู่ด้วยมี

หวังพากันอดตาย หลวงตาได้ยินก็ทอดถอนใจในความอวดดีของปองที่เพื่อนสุดสำหรับหวังดียังทำพูดอวดเก่ง โมงก็ไม่ได้ทำอะไรและบอกว่าปองก็พูดไปอย่างนั้นเอง ดลเห็นว่าโมงเป็นคนที่ยกเพื่อน การมีพื้นฐานจิตใจที่ดีก็นับว่าเป็นคนดี หลวงตาเห็นด้วยและกล่าวว่าได้สอนให้ปองแบบนี้แหละแต่แบบชักนุ้ยชักนุ้ย ขวา ปองจึงค้านออกมาว่าถ้าขึ้นไม้ทะเลได้สิหัวโตกันพอดี จึงถูกหลวงตาเอ็ดไปอีกหนึ่งที่ ดลเข้ามาห้ามทัพว่าปองก็คงฟังหลวงตาแต่ยังไม่แสดงออกมาตอนนี้เท่านั้นเอง

ปอและดลได้คุยกันถึงเรื่องของเด็กทั้งสอง ดลว่าโมงเป็นเด็กที่มีพื้นฐานจิตใจดี คงได้รับการอบรมสั่งสอนมาดี แต่ปอก็ติดใจเรื่องที่พ่อของโมงติดคุกเพราะไม่รู้ว่ามีสาเหตุอะไร ดลจึงว่าการที่คนเราติดคุกนั้นก็มียุทธศาสตร์ เหมือนกับเป็นการแก้ต่างให้พ่อของโมง ปอจึงเชื่อว่าดลน่าจะเป็นทนายมากกว่าสวดแพทย์ ส่วนเรื่องของปอง ดลมีความเห็นว่า ปองเป็นเด็กที่น่าสงสาร ถ้าสิ้นหลวงตาก็คงไม่รู้ว่าจะอยู่กับใครได้ ปอว่าปองน่าจะปรับปรุงตัวเอง *ดลว่าคนเราก็เหมือนกับต้นไม้บางชนิดก็ต้องเลี้ยวในกระถาง บางชนิดก็ต้องปลูกไว้ในสวนหรือในป่า และคนอย่างปองก็ไม่ใช่ไม้กระถางแน่นอน พูดไปอย่างไรปองก็ดีในสายตาของดล ปอจึงหันไปคาดคั้นเอาเรื่องระบำตาหรั่งที่โมงหลุดปากออกมา จึงได้รู้ว่าเดิมที่เป็นของนายหรั่ง เรื่องนาม ที่เป็นคนคิดตั้งคณะระบำนี้เป็นคนแรก แต่พอหลังสงครามก็ไม่ค่อยเป็นที่นิยม จึงหันมาออกงานวัด และที่มีกันเกลือนก็ไม่ใช่คณะของนายหรั่งแล้ว ปอจึงถามว่าดลเคยดูหรือเปล่า ก็ได้รับเสียงหัวเราะเป็นคำตอบ .

สรุปแล้วคาถาที่ปองบอกโมงว่าทำหลังจากการดูระบำแล้วจะไม่เป็นตาทุ่งยิง แต่โมงกลับต้องเป็นตาแดงแทน เพราะเอาชีมมาล้างตา ดิที่แม่ไม่ออกไปซื้อถ้วยเลยไม่ทันเห็นว่าโมงเป็นตาแดง ปองจึงจะพาโมงไปหาหมอ.....คือ ดล นั่นเอง

ที่ทำงานของดล ดลเกิดแปลกใจที่เด็กทั้งสองมาหา ปองจึงเล่าว่าโมงชี้แล้วหายากโยเข้าตาเลยทำให้ตาแดง ดลจึงอาสาพาไปหาหมอเพราะตนไม่ได้รักษาคน และจะออกค่ารักษาให้ด้วย

หน้าห้องแถวของโมงโมงนั่งกอดเข่าใจจดจ่อกับการวาดรูป จนแม่มาเรียก ให้ไปกินข้าว ก่อนที่จะต้องเอาถ้วยไปขายที่งานวัด แม่บอกว่าโมงวาดรูปเหมือนแต่ตอนนี้ไม่ควรใช้สายตา แล้วบอกว่าจะเอาถ้วยลึงต้มไปให้ดลเพื่อเป็นการขอบคุณสำหรับค่ารักษาที่ดลออกให้ด้วยตัวเอง

ที่งานวัดเต็มไปด้วยแสงไฟที่ประดับประดาอย่างสวยงาม ปองมาช่วยโมงร้องขายถ้วยด้วยความรำคาญในเสียงร้องเล็กๆของโมง

หลวงตาได้ยินเสียงกอกแกกก็นึกว่าเป็นเสียงของปองที่กลับมาจากงานวัด แต่ก็อดสงสัยไม่ได้ว่าทำไมถึงกลับมาเร็วนัก แต่ก็ต้องชะงักเมื่อคนที่เข้ามาคือ ไช้สมพลขึ้นมา มันต้องการมาขอเงินหลวงตาไปซื้อเหล้ากิน แต่ได้รับการปฏิเสธและออกปากไล่.....แต่ไม่ยอมไป...

ปองเดินฮัมเพลงกลับมาอย่างภูมิใจ แต่ก็ต้องอุทานด้วยความตกใจเมื่อปะทะกับร่างของสมพล แล้วสมพลก็วิ่งหนีไป ปองจึงคิดว่าคงกลัวว่าตนจะเอาไปฟ้องหลวงตาว่าเมาอีกแล้ว

ปองย่อกลับมาเข้ากุฏิอย่างกลัวว่าจะโดนดู แต่ก็พลาดไปเหยียบกระโถนเสียงดัง แต่น่า

แปลกที่ไม่มีเสียงดูจากหลวงตาจึงเปิดไฟดูก็พบว่าข้าวของเกลื่อนกลาด และสิ่งที่ทำให้ปองยืนตัวแข็งทื่อ คือร่างหลวงตานอนจมกองเลือด ไม่ว่าปองจะร้องเรียกหลวงตาไม่ให้จากไป ก็ไร้แว่วว่าร่างนั้นจะขานรับ แต่อย่างใด.....

งานศพหลวงตา ภาพของปองที่รูปร่างผ่ายผอมในกางเกงสีน้ำตาลขาดๆ และเสื้อขาวสีหม่นนั่งพนมมือหน้าภาพถ่ายของหลวงตา โดยไม่ขยับเขยื้อนไปไหน สร้างความสะเทือนใจแก่ผู้ที่มาร่วมงานเป็นอย่างมาก โม่งทุดตัวลงนั่งซ้างๆหลังจากที่แขกทยอยกันกลับแล้ว ด้วยความเป็นห่วงเพื่อนที่ยังไม่ได้กินอะไร จึงซื้อข้าวต้มมัดมาให้ แต่ปองกินไม่ลง โม่งจึงขอไปช่วยแม่ขายถั่วก่อน..

เด็กมากแล้วแต่โม่ยังนอนคิดเรื่องราวที่เพิ่งเกิดขึ้น ผู้เป็นแม่รู้ว่าลูกยังไม่นอน เพราะเห็นลูกนอนกระสับกระส่ายและถอนใจบ่อย ๆ โม่บอกว่าคิดถึงเรื่องหลวงตา พวกเขาเพิ่งได้ไปกราบหลวงตาพร้อมกันเมื่อวานขึ้นเอง แล้วปองจะอยู่กับใคร แม่บอกว่าไม่มีอะไรแน่นอน เป็นเรื่องของกรรมเก่า และที่ไม่มีใครรับเลี้ยงปองเพราะกรรมของปองเองที่ไม่ทำให้คนรัก โม่ขอให้ปองมาอยู่ด้วยแต่แม่ไม่ยอมเป็นเตี้ยอ้วนค่อม เพราะลำพังสองปากสองท้องก็จะไม่ไหวแล้ว โม่จึงนำตาซึมและหลับไป

โม่พาแม่มาหาตามคำสั่งของแม่ที่ต้องการมาขอบคุณที่ออกค่ารักษาตาให้โม่เมื่อวันก่อน แม่แนะนำตัวว่าชื่อเดือน ชายถั่วในงานวัด เลยนามาฝากด้วย ดลเอ่ยถึงเรื่องของปองว่าได้ยินแล้วตกใจมาก โม่จึงชวนดลไปงานศพ ว่าปองคงจะดีใจที่เห็นดลไป เดือนว่าปองคงเอาตัวรอดได้ แต่ดลยังเห็นว่าปองเด็กมากการที่จะเอาตัวรอดได้คงไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ทั้งโม่และเดือนเจ็บโดยไม่มีใครพูดอะไรต่อการย้ายมาอยู่ที่ต่างจังหวัดทำให้ครอบครัวใกล้ชิดกันมากขึ้น แทนที่เวลาจะหมดไปกับการเดินทางดังเช่นในครั้งที่ยังอยู่ในเมือง ภาพของถั่วแปบที่ถูกอุ้มจากที่นอน แปร่งฟันและแต่งตัวให้อย่างรีบๆก็ทำให้ปอดสงสารลูกไม่ได้ พอเวลาเย็นกว่าที่จะฝ่าการจราจรที่ติดขัดกลับบ้านได้ก็เล่นเอาหมดแรงทั้งพ่อ แม่ ลูก เมื่อดลเอ่ยเรื่องขอย้ายมาอยู่ต่างจังหวัดปอจึงรับสนับสนุนและลาออกจากงานของตนโดยไม่ลังเล

วันนี้ดลขอยืมรถจี๊ปเก่าๆที่ยืมมาจากคุณสมานเข้ามาจอดที่บ้าน ถั่วแปบแอบหวังว่าพอจะพาไปเที่ยว ดลว่าเหมือนฝันที่เป็นจริงที่ได้ขับรถจี๊ป แต่ที่ยืมมาวันนี้เพราะจะไปฟังพระสวด ปอนิ่งอึ้งที่ได้รู้ว่าหลวงตาที่เพิ่งไปกราบมรณภาพแล้ว

ปองยังนั่งนิ่งหน้ารูปเคารพของหลวงตาเหมือนเดิม แต่มีท่าทางที่อดโรยอย่างเห็นได้ชัด แต่แววตายังแฝงความเด็ดเดี่ยวนิ่งโดยไม่สนใจว่าตัวเองจะเป็นอย่างไรบ้าง ปองไล่ให้โม่กลับไปช่วยแม่ขายถั่วแต่โม่ว่าวันนี้ขายหมดแล้วเลยมาหาได้ แล้วทั้งคู่ก็เลิบบเห็นดลเดินเข้ามา ดลทักทายแล้วบอกว่าคงอยู่ฟังสวดไม่เสร็จ แล้วก็ส่งเงินช่วยงานศพให้ โม่มองด้วยสายตาที่ชื่นชม

ปอดตื่นขึ้นกลางดึกเมื่อความมือไปแล้วไม่พบดล จึงรู้ว่าดลนั่งคิดถึงเรื่องปองจนไม่ได้นอน เพราะสายตาของปองที่ดลเห็น เป็นสายตาที่หมดสิ้นทุกอย่างและไม่รู้ว่าตนจะอยู่ต่อไปเพื่ออะไร ดลคิดว่าขึ้นปองไม่ยอมให้ใครมาทำหน้าที่เลี้ยงตนเองก็คงต้องตายแน่นอน

ที่ตลาด ฝนที่เพิ่งลาฟ้าทำให้พื้นที่ในตลาดจะแฉะแฉะไปด้วยน้ำที่เจ็นอง โม่กับแม่มาขึ้นรถเมลที่ตลาดเพื่อเดินทางไปเยี่ยมพ่อที่ตัวเมือง ร้านค้าก็ยังไม่เปิดแม่จึงไม่ได้ซื้อข้าวเหนียวปิ้งไปฝากสามี จึงต้องไปซื้อเมื่อเดินทางถึงตัวจังหวัดแล้ว โม่ถามแม่ว่าทำไมเราไม่อยู่ในจังหวัด แม่จึงบอกว่าไม่มีปัญหาเงินมาใช้จ่าย ของทุกอย่างในเมืองล้วนเป็นเงินทองทั้งสิ้น โม่ฟังแล้วก็อยากให้พ่อออกมาอยู่กับเราเหมือนเดิม อยากให้พ่อพาไปเที่ยว ไปกินอาหารอร่อยๆและไม่อยากให้คนอื่นเรียกว่าลูกคนชู้คุกอีกแล้ว แม่จึงสอนว่าเราคงห้ามปากคนอื่นไม่ให้พูดไม่ได้หรอก แต่เราต้องไม่ทำตัวให้เป็นไปตามที่คนอื่นพูด แม้ว่าพ่อจะติดคุกแต่ก็ไม่ใช่ว่าพ่อของโม่จะเป็นคนไม่ดี เมื่อพ่อเขาออกมาคนอื่นก็คงจะไม่พูดไม่นินทาอีก โม่มักจะตื่นเต้นและกังวลทุกครั้งได้เดินทางไกลๆ แม้ว่าจะเคยไปที่นั่นมาหลายครั้งแล้วก็ตาม อาจเพราะว่าเขาชอบอยู่บ้านและแม่ก็ไม่ค่อยได้พาเขาไปไหนยังเกิดเรื่องพ่อแบบนั้นแม่ยิ่งเก็บตัวมากขึ้น และที่สำคัญความพิการของตัวเองทำให้โม่คิดเสมอว่าตัวเองมีปมด้อย ถ้าพ่ออยู่ด้วยเขาจะพาโม่ไปที่ต่างๆและให้เล่นกับเพื่อน แต่ตอนนี้พ่อไม่อยู่ด้วยโม่จึงมีเพื่อนคือปองเพียงคนเดียวที่ไม่เคยล้อเลียนความพิการของเขา อีกทั้งคอยห้ามเด็กที่มาล้อเลียนหรือแกล้งโม่ด้วย

แต่หลังจากที่ฝนหายสนิทแล้วเริ่มแรงขึ้น คลื่นน้ำจึงขึ้นมาพร้อมหัวน้ำและคุณสมานทั้งสามออกไปฉีควัคซีนให้วัวควายของชาวบ้าน ระหว่างทางก็ได้พูดถึงเรื่องคนร้ายที่ฆ่าหลวงตา แล้วลูกลงมานกับบอกว่าเมื่อเข้าปองเป็นลมหมดแรงหน้าฟาดพื้น คลั่งแล้วก็อดกังวลไม่ได้ที่คุก พ่อชูปมอมลงมาก ไบหน้าหมองคล้ำ แก้มตอบ ขอบตาสีคล้ำ ผมหงอกโพลน เริ่มมีสีหน้าจิตใจที่ได้เจอเมียและลูก แต่ก็อ่อนล้าอย่างเห็นชัด สุนทรบอกเมียว่าเป็นมะเร็งในปอด เดือนได้ฟังก็นิ่งไป แล้วก็ให้กำลังใจสามีว่าคงไม่เป็นไร แต่สุนทรว่าตัวเองรู้ตัวดี เดือนว่าจะดูแลโม่ให้ดีที่สุด สุนทรเสียใจมากที่ไม่สามารถดูแลลูกเมียได้ สุนทรหันไปทางโม่แล้วถามว่าอยากเป็นอะไร โม่จึงตอบด้วยความมุ่งมั่นว่าอยากเป็นนักวาดเขียน พ่อว่าก็ดีแล้วโม่ก็เอารูปที่เขียนออกมาอวดเป็นรูปที่ได้เที่ยวทะเลกันพร้อมหน้าพ่อแม่ลูก เดือนหันหลังก็เอามือปิดหน้ากลั้วสะอื้น

ที่โรงพยาบาล ดลนำส้มมาเยี่ยมปองที่โรงพยาบาล ผู้ป่วยแทบทุกเตียงจะมีญาติมาเยี่ยมทั้งนั้น ยกเว้นเตียงของปอง ปองบอกว่าตนอ่อนเพลียจนหมดแรงต้องให้น้ำเกลือ ปองได้แต่โทษตัวเองที่คืนนั้นไม่อยู่กับหลวงตา คลว่าไม่มีใครรู้ล่วงหน้า และถ้าคนเราจะทำความดี ก็ไม่ต้องรอให้ใครมารับรู้หรือต้องมาเห็นด้วย ทำให้เด็กชายสงบลงมาก

โม่กับแม่กลับมาจากตัวจังหวัด ทั้งที่ระยะทางเท่ากันแต่รู้สึกว้าไกลมาก โม่รู้สึกว้าต่อไปนี้ชีวิตจะต้องเปลี่ยนไปมากจากที่ได้รู้ว่าพ่อป่วยเป็นมะเร็ง โม่เคยหวังว่าจะได้กลับมาอยู่ร่วมกันอย่าง พ่อ แม่ ลูก แต่ความหวังนั้นก็หายไปเฉย ๆ เหมือนเปลวเทียนอันริบหรี่ที่มอดดับ แม้ว่าแม่และพ่อไม่ได้อธิบายอะไรให้เด็กอย่างโม่ได้เข้าใจก็ตาม

ปองแปลกใจที่เห็นโม่เดินกะเผลกขามาแต่ไกล โม่ถามปองว่ารู้จักโรคมะเร็งไหม ปองก็รู้ว่าเป็นโรคร้ายแรงแต่ก็เลียงตอบตรงๆโดยการเงไปว่าเป็นปื้ที่ต่อจาก ขวด จลุ ขาล โม่ฟังแบบเชื่อกครึ่งไม่เชื่อกครึ่ง ปองเรียกโม่กินส้มที่ดลเอามาฝาก

ดลและปองถั่วแปบมาเล่นว่าว แล้วบอกว่าการเล่นว่าวก็ต้องอาศัยคนช่วย ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ไม่มีใครทำอะไรได้คนเดียวทุกอย่าง และสอนให้ลูกสาวมองเรื่องต่าง ๆ ในด้านดีแล้วจะสบายใจเอง แล้วดลก็แสดงฝีมือนำว่าวจุฬาหลบหลีกกว่าวปักเป้า

เมื่อปองมาถึงศาลาของหลวงตากก็ต้องชะงักเพราะกลายเป็นศาลาโล่งเปล่าไปแล้ว ตามลุงสัปเหร่อจึงรู้ว่าสมภารไม่ยอมให้งานวัดหมดสนุกก็เลยเอาหลวงตาไปฝากวัดได้ ปองจะตามไปวัดได้แต่โม่ห้ามเพราะเกรงจะโดนเด็กวัดได้เล่นงาน แต่ปองก็ไม่ต้องการอยู่วัดนี้อีกต่อไป ตามที่เคยประกาศว่าถ้าสิ้นหลวงตากตนก็จะไม่อยู่ที่วัดนี้เหมือนกันทั้ง ๆ ที่ปองเองก็ไม่ว่าจะเป็นอย่างไร ได้แต่พูดว่า "หมามันยังไม่อดตาย"

วันนี้ดลกลับบ้านด้วยความระรื่นเนื่องจากชนะว่าวปักเป้าได้ ดลสอนลูกสาวอีกว่าการแข่งมีแพ้มีชนะ และต้องมีน้ำใจนักกีฬาด้วย แบบนี้เราก็จะได้เพื่อนเพิ่มขึ้น แล้วปองก็รีบเร่งให้ดลพาตนกับลูกไปร้านอาหารอร่อย ๆ

บรรยากาศในห้องของโม่เคร้าหุดูอย่างบอกไม่ถูก โม่นอนคว่ำหน้าเขียนรูปได้แสงตะเกียง ขณะที่แม่นับพับถุงกระดาษอยู่กลางห้อง โม่เอารูปที่วาดเสร็จแล้วให้ดู แต่เป็นภาพที่ตรงข้ามกับความจริงทุกอย่าง ทั้งพ่อแม่ ที่อ้วน มีสร้อย แหวน กำไล ที่สำคัญมีรอยยิ้มด้วย แต่แม้ว่ามันไม่เหมือนเพราะจริง ๆ พ่อกับแม่ ไม่มีรอยยิ้มอีกแล้ว แมกก็เป็นหน้าหนีซ่อนความรู้สึกบางอย่าง

โม่แหม่มมองว่าที่ลอยลิบ ๆ อยู่บนท้องฟ้า ปองก้าวมาขึ้นข้าง ๆ ซึ่ให้ดูว่าจุฬาของดลแล้วว่าไม่รอดปักเป้าแน่นอน โม่จึงเกิดความคิดช่วยว่าวของดล โดยการวาดเส้นเชื่อมโยงว่าวจุฬาไว้สักพักกว่าที่กำลังปักดิ่งลงก็โงหัวขึ้นใหม่ สร้างความทึ่งให้ปองมาก แล้วขอให้โม่วาดรูปของตน แล้วนี่ก็อจจาว่าโม่อยากได้อะไรก็เขียนเอาได้ แต่โม่ว่าไม่ใช่ทุกอย่างหรอก อย่างรอยยิ้มของพ่อกับแม่ที่ตนเขียนให้เป็นจริงไม่ได้ แล้วโม่ก็สะดุ้งตื่น และรู้ว่าตัวฝันไป....

คุณสมมานั่งอ่านหนังสือพิมพ์อยู่ที่โต๊ะทำงาน กล่าวทักทายดลที่เดินเข้ามาแล้วถามว่าร้านอาหารที่ไปเมื่อวานอร่อยไหม ดลจึงแปลกใจ ผู้ถามเลยบอกว่าบ้านนอกชาวอะไรก็รู้กันเร็ว ดลจึงบอกว่าร้านที่คุณสมมานแนะนำนั้นอร่อยมากว่าจะไปอีกเพราะจะเอารถจี๊ปที่ยืมคุณสมมานไปซ่อมด้วย โม่เดินช้าเพราะมัวมองหาของกินไปให้ปอง จึงถูกแม่มด แต่ก็ยอมเปิดกระเป๋าหยิบเศษสตางค์ออกมาให้โม่ซื้อข้าวเหนียวเนื้อเค็ม พลันได้ยินเสียงของคำรณเอ่ยทัก แต่เดือนจำไม่ได้ คำรณถามว่าไปหาสุนทรมารีเปล่า เมื่อเอ่ยถึงสามมีเดือนก็ต้องเสียน้ำตาทุกที นางเอาแต่โทษว่าสุนทรดีเกินไป จนตกเป็นเหยื่อคนอื่น แล้วคำรณก็ลากลับไป

ที่ร้านอาหาร ดลกับคุณสมมานช่วยกันสั่งอาหารพร้อมเบียร์ ดลว่าสมัยนี้หาความ

เอื่อเพื่อเมื่อแม่ต่อกันยาก ลุงสมานว่าเพราะสภาพแวดล้อมและสภาพสังคม คนสมัยนี้กับคนสมัยก่อนมันก็ต่างกัน ดลว่าไม่อยากให้คนไทยกลายเป็นคนเลี้ยงน้ำใจ สมานว่าดีแล้วที่ดลย้ายมาอยู่ที่นี่เพราะต่างจังหวัดยังคงสภาพของสังคมไทยสมัยเก่า ทั้งสองคุยกันถูกคอบอก ดลขอตัวไปห้องน้ำ

ดลเดินมาเข้าห้องน้ำด้านหลังร้านอาหาร ต้องประหลาดใจที่เห็นปองล้างจานอยู่กลางแดดปองว่าออกจากโรงพยาบาลตั้งแต่เมื่อเย็นวาน ศพหลวงตากก็โดนย้ายไปอยู่วัดได้ ผมไม่อยากมีเรื่องกับเด็กวัดได้แล้วก็ไม่อยากรออยู่ที่วัดแล้วก็เลยมาล้างจานแลกที่ซุกหัวนอน ดลว่าอยู่ที่นี้ก็ดีแต่ ไม่มีอนาคต ปองบอกกับดลว่า “ไม่มีมาตั้งแต่เกิดแล้ว และถึงตอนนี้ก็คงจะไม่มีไปจนตาย”

ดลเงิบ ๆ ไปตั้งแต่ออกจากร้านอาหาร จนคุณสมานเอ่ยปากถาม ดลผินผัมแต่สมานก็ดูออกว่าเป็นเรื่องที่เคร่งเครียด ดลว่ามีคนตกทุกข์ได้ยากที่เราควรจะเข้าไปช่วยแต่ไม่ได้ทำจะถือว่าเป็นการดูดาบหรือเปล่า

คุณสมานว่าต้องดูปัจจัยหลายประการ แต่เรามีใจเมตตาที่ดีแล้ว และคนเรามี 2 ประเภท คือไม่ยอมรับรู้อะไรเลย กับรับทุกอย่างไว้คนเดียว อยากกล่าวโทษตัวเองที่ช่วยใครไม่ได้ ขนาดพระเจ้ายังช่วยทุกคนไม่ได้เลย

โมงเดินขายถั่วอย่างเหงา ๆ หน้าวิกิลีก แต่เมื่อเห็นปองเดินมาก็ดีใจ โมงหยิบข้าวเหนียวเนื้อเค็มออกมาฝากปอง แต่ปองไม่ยอมกินเพราะทำให้คิดถึงหลวงตาท่านก็ชอบเหมือนกัน ว่าแล้วก็ช่วยโมงร้องขายถั่วต้ม โดยเน้นว่าเป็นถั่วต้มร้อน ๆ ของแม่เดือน โมงได้ยืนก็ค้านว่าไม่ต้องเอ่ยชื่อแม่ก็ได้ อายเขา ปองว่ามัวแต่อายก็ไม่มีใครมาซื้อหรอก....

ถั่วแปบนอนหนุนตักอ่อนแม่อยู่บนเตียง สายตามองเห็นดาวบนท้องฟ้าก็เกิดความสงสัยว่าบนนั้นจะมีคนไหม ผู้เป็นแม่ตอบว่าไม่มีหรอก แต่ก็อธิบายไม่ถูก ถั่วแปบเลยว่าจะถามพ่อที่ดูจะรู้ทุกอย่างไปหมด แม่ได้ทีก็สอนว่าถ้ายากรู้มาก ๆ ก็ต้องขยันเรียน ขยันอ่านหนังสือ แล้วก็ส่งลูกสาวเข้านอน แม้ว่าถั่วแปบจะอ่อนนอนนอนด้วยแต่ผู้เป็นแม่กลัวเสียนิสัยจึงแข็งใจไม่ยอมให้ลูกสาวนอนด้วย จึงถูกสามีแหวว่าใจแข็งดี แล้วก็ถูกย้อนกลับว่าดลก็ใจดีเกินไป แล้วก็ชวนกันพักผ่อนเพราะจะได้ตื่นแต่เช้ามาละสางานต่อ

คำรณมาหาเดือนที่ห้องแถว โมงที่นั่งวาดรูปเล่นอยู่ก็อดซักถามด้วยความแคลงใจไม่ได้ว่าเป็นเพื่อนของพ่อจริง ๆ หรือเปล่าแล้วก็เข้าไปตามแม่มาพบ คำรณที่เห็นรูปวาดของโมงก็พิศม แต่เจ้าของรูปไม่ได้อยากฟังคำชม กลับรู้สึกรำคาญ และไม่อยากจะให้คำรณเจ้ากี้เจ้าการ จนถูกแม่ดุ แล้วโมงก็กลั้อารมณ์ไม่อยู่จึงรูปที่ตนวาดทิ้งต่อหน้าแขกและวิ่งหนีไป

ร้านป่าจืดโมงมาหาปองด้วยความไม่สบายใจ แต่ก็ไม่ได้เล่าอะไรมา เพราะดอกผักตบสีม่วงทำให้โมงอารมณ์ดีขึ้น จนปองแหวว่าเหมือนปลากระตี่ได้น้ำ

เดือนมองดูคำรณคอยเติมพินใส่เตาที่ตั้งหม้อถั่วลันเตา อดบ่นถึงโมงไม่ได้ที่ไม่มาช่วย

คำรณว่าเด็กก็ควรไปเล่นตามประสา และแนะนำให้ตัมเผือกมันด้วย แต่เตือนว่าตนทำไม่ไหวหรอกได้แค่ ไหนก็เอาแค่นั้น คำรณอาสาช่วยแต่เดือนปฏิเสธ เดือนว่าถ้าสุนทรไม่รับผิดชอบเพื่อน ตนกับลูกก็ คงไม่ต้องลำบาก คำรณว่าชีวิตเลือกไม่ได้ เป็นคราวเคราะห์ของสุนทรเอง.....

วันนี้ปอกกับลูกสาวทำขนมถั่วแปบไว้รอคลกกลับมาทานพร้อมกัน ปอกกลัวว่าคลกับลูกจะหิว เพราะไม่มีร้านอะไรขายแถวบ้าน ตลว่าทำเองก็อร่อยและปลอดภัยดี แต่อดถามไม่ได้ว่าตนทำให้ลูกและ เมียเหงาหรือเปล่า แต่ปอกว่าอย่าคิดมากแล้วทั้งสามก็ทานขนมกันอย่างอร่อย เดือนก็อึ้งพุดด้วยความเกรงใจ เพราะอยากรู้สาเหตุว่าทำไมคำรณถึงติดคุก คำรณเห็นท่าทางแบบนี้ก็ บอกว่าถามได้ทุกอย่าง เดือนจึงขอบคุณ

คำรณมาเคาะประตูเรียกแต่เข้ามิด โมงตื่นมาแบบงัวเจียว ตะโกนถามว่าใคร พอรู้ก็ไม่ อยากรจะต้อนรับเท่าไร เดือนจึงเปิดประตูก็รู้ว่าคำรณซื้อตัวลิสกับถั่วแระ พร้อมกับซื้อของมาฝากโมง ด้วย แต่โมงว่าไม่อยากจะ แล้วก็พูดจาก้าวร้าวใส่คำรณจนถูกแม่ดู เดือนชวนคำรณกินข้าวเข้าด้วยกันด้วย ลายตาที่อ่อนลง แต่ก็เพิ่มความวุ่นมากขึ้น

โมงวิ่งมาจนเหนื่อยและคิดว่าไกลบ้านพอแล้วจึงหยุดมองดอกผักตบในคลองทำให้เย็นใจ ขึ้น โมงอยากไปฟ้องพ่อเรื่องคำรณ แต่เมื่อนึกถึงร่างกายที่ผอมรูปของพ่อก็หยุดความคิดนั้น โมงหยิบ กระดาษย่น ๆ ออกมาจากกระเป๋ากางเกงที่มีกล่องสีที่คำรณซื้อให้ด้วย เป็นสิ่งที่โมงอยากได้มานาน แต่ เพราะไม่มีเงิน โมงอยากกวนแม่ด้วย เมื่อตอนพ่ออยู่ก็ไม่ซื้อให้เพราะพ่อไม่อยากจะให้เป็นนักวาดเขียน เขาจึง อดรู้สึกตื่นเต้นไม่ได้กับกล่องสีที่คำรณซื้อให้ แม้ว่าจะไม่ชอบคำรณมากก็ตามแล้วโมงก็ถ่ายทอดความรู้สึก นี้ก็คิดลงบนแผ่นกระดาษ

ปองเป็นเด็กขยัน ทำงานดี ไม่อู้ ไม่เกียจงาน แม่ครัวจึงเอ็นดูเป็นพิเศษ แอบเก็บอาหารดี ๆ ไว้ให้ และว่าจะคุยกับเจ้าของร้านให้เลื่อนเป็นเด็กเสิร์ฟ แต่ปองว่าจะอยู่ที่นี้ไม่นาน หลังเสร็จงานศพหลวง ตาก็อยากออกจากอำเภอนี้ไปเลย ป้าแม่ครัวว่าปองคือร้านอย่างที่ไม่เคยพบเจอมาก่อน

โมงนอนไม่หลับที่คำรณเข้ามาในชีวิต แถมทำท่าสนิทสนมกับแม่ด้วย ยิ่งเพิ่มความเกลียด ชังในตัวคำรณมากขึ้น จนแม่สังเกตเห็นจึงชวนคุยว่าคำรณเขาสงสารที่เรามีกันแค่ 2 คน ถ้าไม่ได้เขาเราก็ คงไม่มีตัวมาต้มขายแบบนี้ แต่โมงก็ยังค้านว่าอยู่ด้วยกันแค่ 2 คนแม่ลูกก็ได้ แม่บอกว่าเราจะอยู่กัน 2 คน แบบนี้ก็ได้อ แต่โมงจะไม่มีเสื้อผ้าดี ๆ ใส่ ไม่ได้เรียนด้วย โมงบอกว่าไม่ต้องการ แม่บอกว่าถ้าไม่มี อาหารดี ๆ เสื้อผ้าดี ๆ ก็ได้ แต่จะไม่เรียนหนังสือไม่ได้ เพราะถ้าไม่เรียนก็จะมีปัญหาทำมาหากินและใ้ง เหมือนแม่ โมงต้องเรียนหนังสือต้องไปโรงเรียน โมงได้ยินดังนั้น ก็บอกว่าน้าคำรณบอกให้แม่ส่งโมงเรียน ไซ้ใหม่ เขาไม่ต้องการให้ผมอยู่บ้านคอยเป็นก้างขวางคอไซ้ใหม่ โมงจึงถูกแม่ดูและตบหน้า โมงน้อยใจและ วิ่งหนีออกจากห้องแถวไปแต่เข้ามิด

โมงมาหาปองที่กำลังงัวเจียวเพราะยังไม่ถึงเวลาตื่นนอน โมงขอมาอยู่ที่ร้านป้าจิดด้วย เพราะไม่อยากอยู่บ้านอีกแล้ว ปองว่ามันไม่สนุกนะ ทำงานหนักกลางแดด แดดยังโดนเด็กเสิร์ฟในร้าน

รังแกต่อด้วย เวลาจะกินก็แทบไม่มีเพราะงานเยอะ ที่ตนทนได้เพราะกินข้าวกันบาตรมาตั้งแต่เด็ก โม่ังคิดว่าป่องไม่ยอมให้อยู่ด้วยจึงพูดด้วยความน้อยใจว่าจะไปหาที่อื่นอยู่ ป่องจึงบอกว่าที่พูดเพราะเป็นห่วงอีกอย่างตนก็จะอยู่ที่นี้ไม่นาน หลังเสร็จงานศพหลวงตากก็จะไปหาที่อยู่อื่น ตั้งใจจะเดินตามแม่น้ำขึ้นไปเรื่อย ๆ เพราะยายเก็บป่องได้จากแพสวะ พอยายตายก็มาอยู่กับ หลวงตา โม่ังขอไปกับป่องด้วยเพราะการมีเพื่อนยังดีกว่าตัวคนเดียว ป่องจึงรับปากเพื่อตัดความรำคาญ และบอกให้โม่ังเล่าเรื่องที่ไม่สบายใจให้ฟัง เมื่อคำรณมาถึงเห็นเดือนนั่งทอดอาลัยอยู่ก็ตกใจ เดือนจึงบอกว่าโม่ังออกจากบ้านไปตั้งแต่ตี 2 คำรณบอกให้ทำใจให้สบายเขาจะตามโม่ังกลับมาให้ เมื่อเด็กเสิร์ฟเห็นโม่ังก็เข้ามาหาเรื่องราวเข้ามาเกาะ เกาะ ป่องปกป่องเพื่อนเลยเกิดการทะเลาะกัน ป่องตัวเล็กกว่าแต่ก็สู้สุดฤทธิ์ แม้ตัวจะนวมแต่ก็สู้ เพราะทนไม่ได้ที่เด็กเสิร์ฟทำร้ายเพื่อนพิการของเขา จนแม่ครัวออกมาห้าม และถามหาคนก่อเรื่อง ฝ่ายเด็กเสิร์ฟว่าป่องทำร้ายเขาก่อนป่องไม่ได้แก้ตัว เพราะต้องการที่จะลาออกร้านอยู่แล้ว แม่ครัวพยายามพูดกล่อมให้ป่องอยู่ต่อบอกว่าโทษมันไม่ร้ายแรงขนาดนั้น เจ้าของร้านคงไม่ได้ไล่ออกหรอก แต่ป่องก็ไม่ยอม และบอกว่าจะจดจำบุญคุณที่ร้านนี้ให้อยู่พักอาศัยและให้ข้าวกิน แม่ครัวได้แต่มองป่องกับโม่ังเดินลับตาไป

ป่องกับโม่ังเดินท่ามกลางแสงแดดร้อนผ่าว โม่ังขอโทษที่ตนทำให้ป่องต้องออกจากร้านป่าจืด ทำให้ป่องรำคาญมากเพราะบอกหลายรอบแล้วว่าไม่เป็นไร เพราะยังงี้ก็ต้องออกมาอยู่แล้ว โม่ังจึงเกิดความคิดตามหาพ่อแม่ของป่อง แต่ป่องว่าต้องให้เสร็จงานเผาศพหลวงตาก่อน ใช้เวลาประมาณ

7 - 8 วันกว่าจะเผา โม่ังจึงถามว่าแล้วเราจะอยู่ที่ไหน ป่องว่าก็ขอข้าวเขากิน นอนตามศาลาหรือป่าช้า ป่องเป็นห่วงก็โม่ังที่ไม่เคยต้องลำบากเหมือนตน โม่ังก็พูดด้วยความน้อยใจแม่ว่าแม่คงไม่มาตามหาหรอก และยังเข้าใจว่าคำรณต้องการเป็นพ่อของตน ป่องว่าถ้าไปกับป่องแล้วโม่ังจะไม่ได้เจอแม่กับพ่ออีกนะ โม่ังว่าจะกลับมาเยี่ยมพ่อทีหลัง แต่ก็รู้อยู่เต็มอกว่าพ่ออาจจะตายก่อนที่ตนจะกลับมาก็ได้

คำรณเป็นห่วงที่เดือนยังไม่ได้กินอะไร เดือนว่ากินไม่ลงเพราะลูกหายไปทั้งคน แม้ว่าโม่ังจะดูเป็นเด็กหัวอ่อน แต่ลึก ๆ เป็นเด็กที่ใจแข็งเหมือนพ่อ สุนทรเห็นด้วยเพราะขนาดสุนทรป่วยหนักยังไม่อยากบอกลูกเมีย เดือนลองนึกดูก็ไม่เห็นทางที่โม่ังจะไปได้ ถ้าเป็นเมื่อก่อนก็อาจไปหาป่องที่วัด แต่ตอนนี้ไม่รู้จริง ๆ พลันนึกถึงดลขึ้นมา แต่เดือนเกรงใจดลเพราะเพิ่งรู้จักกัน แต่คำรณก็คาดคั้นให้ไปพบเผื่อจะได้ข้อมูลอะไรบ้าง เดือนจึงยอมไป

ป่องกลัวโม่ังจะเบื่อจึงเล่นบททหารกันระหว่างเดินทาง โดยการหยิบเศษไม้มาเป่าเป็นเสียงสัญญาณ แล้วเอากิ่งไม้มาทำเป็นปืน สร้างเสียงหัวเราะตลอดการเดินทางที่ยาวนานนั้น เมื่อเดือนกับคำรณมาถึงที่ทำงานของดล ก็ถามถึงโม่ังว่าเจอบ้างไหม ดลว่าไม่เจอเลย ถ้าเจอจะรีบพาไปส่งที่บ้าน

ป่องกับโม่ังนั่งพักที่ศาลาริมทาง ป่องพูดว่าแม่ของโม่ังคงตามหาอยู่ แต่โม่ังก็ยังพูดแบบน้อยใจว่าไม่มีทาง ป่องจึงพูดว่าเคยคิดว่าหลวงตาไม่รักเพราะชอบใช้ให้ทำโน่นทำนี่ ดุด่า เขียนตี แต่ตอนนี้ถ้าหลวงตาฟื้นขึ้นมาดุด่าสักร้อยเท่าก็ยอม เพราะรู้แล้วว่าถ้าท่านไม่รักก็คงไม่ทำ และจะทำตัวดีกว่า

นี้ ไม่ให้ท่านต้องเสียแรงด่าเขียนตีเลย ไม่ถามปองว่าโกรธไหมที่พ่อแม่ทิ้งปองไป ปองนึกถึงคำสอนของหลวงตาเรื่องกรรมเก่าว่าชาติก่อนตนคงเคยทอดทิ้งพ่อกับแม่ ชาตินี้เลยถูกทิ้ง ปองก็ถามไม่กลับบ้างว่า ถ้าพ่อแม่ให้เลือกว่าจะอยู่กับใคร ไม่งจะเลือกพ่อหรือแม่ ไม่งตอบโดยเร็วว่า อยากอยู่กับพ่อ

ลุงสมานสังเกตเห็นว่าดลกำลังคิดเรื่องบางอย่าง ด้วยความเข้าใจจึงบอกท่านุชย์สองมือสองเท้า คงจะไม่สามารถช่วยเหลือหรือตามแก้ไขได้ทุกเรื่อง ดลตอบว่าอดถามตัวเองไม่ได้ว่าพยายามช่วยแล้วหรือยัง ลุงสมานบอกว่าคนมี 2 ประเภท หนึ่งไม่รับอะไรเลย กับ สองรับทุกสิ่งทุกอย่าง และดลก็เป็นคนประเภทหลัง ลุงสมานแนะนำให้ปล่อยไปตามกรรมของปองกับไม่ง ดลได้แต่นิ่งฟังอย่างมึนงงด้วย ป้าแม่ค้าผ่านมาเจอปองกับไม่งนอนเล่นอยู่ จึงบอกข่าวว่าทางวัดได้เผาศพหลวงตาไปแล้ว ปองได้ยืนแทบไม่เชื่อหูตัวเอง และไม่คิดว่าจะเผาศพหลวงตาเร็วแบบนี้ ด้วยความเสียใจ เจ็บใจ น้ำตาปองก็ไหล แต่ร่างกายไม่หยุดที่จะมุ่งหน้าไปวัดได้

ปองต้องการไปให้เห็นกับตาว่าศพหลวงตาเผาแล้วจริง ๆ และต้องการรู้ว่าทำไมเผาเร็วอย่างนั้น เหมือนศพไม่มีญาติ ปองโกรธมากที่ทำกับศพของหลวงตาแบบนั้น เมื่อปองกับไม่งมาถึงวัดได้ก็เจอเด็กวัดที่เคยมีเรื่องกันขวางทางไว้ เกิดการชกต่อยกัน ปองถูกเด็กวัดรุม จนพระภิกษุเข้ามาห้าม ปองว่าไม่ได้เข้ามาหาเรื่อง แต่จะมาเรื่องศพหลวงตาพระรูปนั้นสอนว่าการจัดงานศพเอ็กเกริกไม่ได้จัดให้คนตายหรอกเพราะคนตายเขาไม่รู้เรื่องแล้ว ปองจึงสงบลงและเดินไปยังเมรุเผาศพหลวงตาปองเสียใจที่มาไม่ทันเผาศพหลวงตา เพราะไม่มีใครบอก

เดือนกำลังทุกข์ใจมากที่ไม่งหายไป คำรณเข้ามาดูแลคอยเตือนสติให้คิดถึงตัวเองบ้าง เหมือนการช่วยคนตกน้ำ คนช่วยก็ต้องว่ายน้ำเป็นก่อน เดือนว่าเดือนต้องเข้มแข็งกว่านี้

ถั่วแปบเข้ามาอ้อนถามพ่อว่าจะไปเล่นว้าวไหม แต่ดลแก้ตัวว่าไม่สบายไว้วันหลัง ปอรู้ว่าดลไม่ได้ไม่สบายกาย แต่ดลมีเรื่องบางอย่าง ปอถามดลว่ามีเรื่องไม่สบายใจอะไร ดลว่าไม่มี ปอเป็นห่วงเพราะท่าทีของดลจะทำให้ลูกคิดได้ว่าไม่รักแก จนดลบนเล็กน้อยว่าแค่ไม่พาไปนั่งรถเล่นทำไมคิดไปไกล ปอจึงให้ดลไปพูดกับลูกเพราะไม่อยากให้ลูกนอนไปพร้อมกับเรื่องที่ติดอยู่ในใจ

ดวงอาทิตย์ตกแล้ว ไม่งเริ่มรู้สึกหงอย ๆ แต่ก็ยังไม่ยอมกลับบ้านด้วยความน้อยใจแม้อยู่มีอยู่ ปองยืนมองวัดเหนือที่มีงานวัดคึกคัก เป็นการเก็บภาพสุดท้ายเพราะตั้งใจว่าจะไม่เหยียบที่นั่นอีก ปองชวนไม่งไปดูหนังจอมยุทธ์ที่ฉายในงานวัดเป็นการส่งท้าย

เดือนนั่งชายถั่วต้มใจลอย จนคำรณเรียกกลัวว่าเดือนจะไม่สบาย เดือนจะให้คำรณกลับไปก่อนเพราะรถจะหมด แต่คำรณยืนยันจะช่วยชาย แล้วทั้งคู่ก็พูดถึงสุนทรที่ยอมรับผิดชอบคนเดียว เดือนก็พูดว่าเป็นเพราะเพื่อนที่ทำให้สุนทรต้องติดคุก แม้ว่าคำรณจะไม่เชื่อว่าจะมีใครรักเพื่อนขนาดนั้นก็ตามดลพาครอบครัวมาเที่ยวงานวัดที่จัดเป็นคืนสุดท้ายแล้ว ปอไม่ค่อยเห็นด้วยเพราะกลัวพวกชีเมาและกลุ่มวัยรุ่น แต่ก็ทนเสียงลูกอ้อนของถั่วแปบไม่ไหว

ป้องกันไม่มาถึงหน้าวิกหนัง เมื่อมองดูว่ามีหนังจอมยุทธ์ที่ตนอยากดูหรือเปล่า เมื่อรู้ว่ามีปองจึงชวนไม่มุดหัวดูโดยไม่ได้ซื้อตั๋ว

คำรณช่วยเตือนร้องขายถั่วต้ม พลงชวนคุยเรื่องสุนทร ถามถึงความเป็นอยู่ เดือนเล่าว่าเมื่อก่อนตอนที่สุนทรอยู่ด้วยก็พอมีพอกิน ไม่ต้องออกมาขายของแบบนี้ แต่พอเขาติดคุกก็ต้องออกมาขายของเพราะกลัวลูกอดตาย คำรณถามว่าสุนทรไม่ทิ้งเงินไว้ให้เลยหรือ และเขาได้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ฟังหรือเปล่า เดือนตอบว่าไม่เคยด้วยความน้อยใจที่ตนเป็นภรรยาแต่กลับไม่เล่าอะไรให้ฟังเลย

คำรณบอกเดือนว่า สุนทรขโมยเงินบริษัทไปสามแสนบาทถ้าเงินไปอยู่กับใครก็สลายไปทั้งชาติ เดือนไม่เชื่อว่าสามีของตนผิดจริง จึงแย้งว่าเขาเป็นแพะรับบาปแทนเพื่อน

เมื่อ ดล ปอ และถั่วแปบมาถึงงานวัด ดลพาถั่วแปบไปขึ้นชิงช้าสวรรค์ ปองกับไม่มุดช่วยกันมองหาทางมุดเข้าไปดูหนัง เมื่อเจอแล้วก็ช่วยกันดันแผ่นสังกะสีออก

ดลซื้ออ้อยควั่นและแห้วร้อยด้วยดอกรูปหัวใจให้ลูกสาว ปอเห็นก็ชมว่าร้านเขาทำน่ารักดี ดลว่าเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปอว่าสมัยนี้ต้องการอะไรที่สะดวกรวดเร็วจนทำลายธรรมชาติ สุดท้ายก็ถูกธรรมชาติลงโทษ เพราะมนุษย์ทำกับธรรมชาติมากเกินไป ทั้งสามคนพ่อแม่ลูกคุยกันไประหว่างทางไปขึ้นชิงช้าสวรรค์ด้วยความสนุกสนาน

ปองมุดเข้าไปข้างในได้แล้วเหลือแต่ไม่มุดที่ยังเชื่องช้าเพราะพิการ จนคนเฝ้าเห็นปอง ปองให้ไม่มุดรีบหนีไปก่อน แต่ไม่มุดไม่ยอมหนียืนยันจะเข้าไปด้วย ปองห้ามไม่ให้เข้ามา จนเมื่อคนเฝ้าจับตัวปองไปเพื่อลงโทษให้คนอื่น ๆ เห็นด้วย คนเฝ้าจับตัวปองไปพร้อมกับปิดช่องโหว่นั้น เหลือเพียงไม่มุดที่รีบยืนกายเพื่อหาทางเข้าไปหาปอง

เดือนสังเกตเห็นคำรณมีเรื่องไม่สบายใจ จึงถามด้วยความเป็นห่วง แต่คำรณบอกว่ากำลังคิดอะไรบางเรื่อง เมื่อถึงเวลาจึงจะบอกเดือน หล่อนก็ไม่คาดคิดอีก เพราะตนที่กำลังเป็นห่วงลูกอยู่ กลัวลูกเป็นอะไร จนคำรณบอกว่าอย่าคิดว่าลูกจะมีเรื่องร้าย ๆ เพราะเป็นการแข่งลูกโบราณถือ และให้ไปทำบุญที่วัดถ้าไม่มุดยังไม่กลับมา เดือนเห็นด้วย

ไม่มุดวิ่งกระเผลกมาถึงทางเข้าโรงหนัง ร่างของปองที่ปกเปียกถูกโยนออกมากองกับพื้น คนเฝ้าประกาศนี่คือตัวอย่างของคนที่ไม่เข้ามานะ เมื่อปองเห็นไม่มุดก็ถามว่าเป็นอะไรไหม ไม่มุดว่าเขาน่าจะถามปองมากกว่า ปองว่าชินแล้ว ไม่มุดเจ็บแค้นมากที่คนพวกนั้นทำรุนแรงเกินไป ไม่มุดชวนปองให้ไปจากที่นี่ เพราะไม่อยากถูกรังแกแบบนี้ ปองว่าทุกที่ก็มีแบบนี้ แต่เราต้องไม่ยอมให้เขารังแกเราและหลวงตาก็คงสอนว่าอย่ารังแกคนที่อ่อนแอกว่า ทั้งสองก็ตกลงไปตามหาพ่อแม่ของปองกัน

เมื่อทั้งสองเห็นชิงช้าสวรรค์ก็นึกถึงความหลังกัน ตอนที่ไม่มุดอ้วกใส่ชิงช้า ไม่มุดใจไม่ไหวขอดุชิงช้าก่อน เมื่อชิงช้าหยุดนิ่ง คนก็รูกันลงมาถั่วแปบที่รอคิวอยู่ก็ถูกดึงไปพร้อมกับฝูงชนที่รอจะขึ้นชิงช้า ทำให้พลัดกับพ่อแม่ ปอและดลตกใจมากได้แต่ยืนนิ่ง ไม่มุดเห็นความเร็วที่ชิงช้าหมุนก็รู้ว่าคนคุม

เครื่องเมาเหล้า ขณะเดียวกันกับที่ปองเห็นตกลงปอ และเห็นถั่วแปบบนชิงช้าคนเดียวร้องให้ด้วย โม่งว่า รีบให้คนคุมเครื่องหยุดก่อน

เมื่อทั้งสองบอกคนคุมเครื่องที่ไม่ค่อยมีสติเพราะฤทธิ์เหล้าว่าให้หยุดเครื่อง ก็ถูกตวาด แล้วเขาก็เร่งเครื่องเร็วขึ้นอีก ปองจึงให้โม่ไปตามดล พอลงช้าหยุดนิ่งคนบนชิงช้าก็พากันลงมาอย่างหมดแรง ดลอุ้มลูกส่งให้ปอ แล้วหันมาขอใจปองกับโม่ แล้วก็ให้ถั่วแปบขอบคุณปองกับโม่ และพาปองไปทำแผลที่มือ ดลให้ปอพาปองกับถั่วแปบไปที่รถเพื่อจะคุยกับโม่ โม่เดาว่าแม่ไปหาดล แล้วดลก็ให้โม่เล่าว่าวันนี้ทำอะไรบ้าง โม่ก็เล่ารวมถึงเรื่องจะเดินตามแม่น้ำไปตามหาพ่อแม่ของปองด้วย ทำให้ดลสะท้อนใจกับเรื่องที่ได้ยิน

ปอกับดลคุยเรื่องปองกับโม่ก่อนนอน และเป็นห่วงที่ปองมีเรื่องกับคนอื่น ดลคิดว่าเรื่องที่ปองบอกว่าตัวเองลอยมากับแพลวะเป็นเรื่องที่ปองแต่งขึ้นเพื่อหาจุดหมายในการเดินทาง และโม่ก็ทำทางจะมีปัญหาหนักกว่าปองอีก เพราะคิดว่าแม่ไม่รักและมีแฟนใหม่ แม่ของโม่มาหาให้ช่วยตามกลับ แต่เราคงส่งกลับตอนนี้ไม่ได้เพราะเขาจะหนีไปอีกและจะไม่ไว้วางใจเรา ตอนนี้ทั้งดลและปอก็ห่วงใจที่ปองและโม่อยู่ที่นี้แล้ว

เดือนแปลกใจที่คำรณโดนคดีทำร้ายร่างกาย เพราะทำทางเขาไม่ใช่คนใจร้ายแบบนั้น คำรณว่าคนติดคุกไม่ใช่จะเลวเสมอไป บางคนทำไปเพราะความจำเป็น และเขาก็ทำเพราะไม่มีทางเลือก แต่ก็ไม่ได้เล่าอะไรมา เดือนจึงพูดถึงโม่ด้วยความเป็นห่วง เขาว่าโม่ไม่เป็นอะไรหรอก เขาเป็นเด็กดีพระคัมภีร์อย่างแน่นนอน เดือนอดพูดไม่ได้ว่าสุนทรก็เป็นคนดีไม่เห็นพระคัมภีร์เลย คำรณว่าคนที่ทำความดีแล้วไม่ได้รับผลดีตอบ ให้ถามตัวเองว่าทำดีพอหรือยังหรือทำดีจริงหรือ เดือนสงสัยกับคำพูดที่กำกวมของเขา

ปอชี้ให้ดลดูรถจี๊ปที่สะอาดเอี่ยม ลานบ้านก็เรียบ และชี้ให้ดูปองกับโม่ที่ช่วยกันถางหญ้า และชุดแต่งกอล์ฟสวย จนดลพูดว่าถ้าบ้านเรามีคนมาช่วยแบบนี้ก็ดีเหมือนกัน ดลพูดเป็นนัย ๆ ปอก็บอกว่าไม่ได้รังเกียจอะไรปอง และก็น่าจะเป็นเด็กที่ใช้ได้คนหนึ่ง ดลว่าเด็กที่กตัญญูอย่างปองหายากในปัจจุบัน ส่วนเรื่องมารยาทเป็นสิ่งที่ฝึกหัดกันได้ ดลคิดว่าตัวเองมีวิธีเปลี่ยนใจปองไม่ให้ไปตามหาพ่อแม่ได้ ส่วนโม่ก็คงต้องส่งตัวกลับบ้านแต่ไม่ใช่ตอนนี้เราต้องรู้ความจริงทั้งหมดก่อนจึงจะทำอะไรได้ถูก

ปองนึกถึงหลวงตาที่ท่านชอบจั่นกล้วยต้ม ในขณะที่ช่วยตัดกล้วยเครือใหญ่โม่บอกว่าพ่อชอบกินกล้วยทับ แล้วโม่จึงเสนอว่าเดี๋ยวขอกล้วยหมอบไปกินกลางทางสัก 2 หวี ปอมาเรียกกินข้าวพอดี ดลชวนคุยขณะที่ปองกดข้าวใส่จานว่าตื่นเช้าจัง ปองว่าหลวงตาสอนไว้ว่านอนบ้านคนอื่นให้ตื่นก่อนกินอะไรให้กินหลังหมา โม่ว่าพ่อสอนไว้ที่บ้านท่านอย่านั่งดูดาบบันวับันควายให้ลูกท่านเล่น ถั่วแปบว่าตัวเองไม่อยากเล่น วัว ควาย เพราะไม่เข้าใจสำนวนนี้ ดลถามถึงมือของปอง แล้วโม่ก็เอ่ยขอบคุณที่ตัดไว้ 2 หวี เพื่อเอาไปกินกลางทาง ดลรู้ทันจึงบอกว่าจะให้ทั้งเครือ เพื่อจะได้เป็นคนไปส่ง ดลว่าไปวันเสาร์อาทิตย์ โม่มีทำทางไม่เห็นด้วย แต่ขัดอะไรไม่ได้

ลุงสมานสังเกตเห็นว่าดลมีเรื่องและก็รู้ว่าเป็นเรื่องของเด็ก 2 คนและเห็นด้วยที่ดลจะเลี้ยง ปอง แต่ที่ดลไม่สบายใจก็คือเรื่องของโม่ง กลัวว่าโม่งจะชวนปองหนีไปก่อน หรือไม่ก็แอบหนีไปคนเดียว ลุงสมานว่าจะอะไรจะเกิดมันก็ต้องเกิด

โม่งเร่งให้ปองไปตามหาพ่อแม่สักที แต่ปองว่าดวงหญ้าให้คุ้มค่าข้าวก่อนและเกรงใจหมอ ไม่อยากให้เสียน้ำใจ โม่งว่าถ้าปองไม่ไปก็จะไปคนเดียว

คำถามถามเดือนถึงเรื่องของโม่งว่ามีข่าวโม่งบ้างหรือไม่ เดือนตอบด้วยหน้าเศร้าว่า "ยัง" เดือนว่าจะไปหาสุนทร เพราะคิดว่าเรื่องมันหนักเกินกว่าจะแบกไว้คนเดียว แม้ว่าสุนทรจะป่วยหนักก็ตาม เขาควรที่จะรับรู้เรื่องของลูกด้วย เพราะถ้าเขาไม่เห็นแก่เพื่อนจนติดคุกคนเดียว เดือนและลูกก็คงไม่ต้องลำบากแบบนี้ คำถามเดือนสติว่าทุกปัญหามีทางออกเสมอ และซือบุหรี่ 2 ซอง ให้เดือนเอาไปให้สุนทร แต่ห้ามบอกจากใคร

ดลกำลังกังวลเพราะหัวหน้าสั่งให้ไปตรวจสอบพื้นที่ในวันเสาร์ อาทิตย์นี้ และดลต้องผิด คำพูดกับปองและโม่ง รวมถึงตัวแปบที่ตั้งตารอวันเสาร์ อาทิตย์นี้ด้วย แต่เด็ก ๆ ก็จะต้องเรียนรู้ที่จะยอมรับความจริงและความเปลี่ยนแปลงที่ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ

ปอถามลูกสาวว่าอยากให้ปองกับโม่งอยู่ด้วยนานไหม ตัวแปบถามแม่ว่าปองกับโม่งเป็นคนดีรึเปล่า ได้คำตอบว่าก็ต้องค่อย ๆ ดูกันไป ตัวแปบจึงบอกว่าแม่ว่านั้นก็ให้เขาค่อย ๆ อยู่ไปก็แล้วกัน ปองดูผลงานการตายหน้าของตัวเขาด้วยความภาคภูมิใจ โม่งนั่งเขียนรูปอยู่ข้าง ๆ ปองถามว่ารูปใครก็ไม่บอก จึงต้องดึงมาดู ก็รู้ว่าเป็นรูปของตัวแปบ โม่งอายหน้าแดง

คำถามพาเดือนมาเยี่ยมสุนทร แต่ไม่ได้เข้าไปเยี่ยมด้วย ได้แต่ฝากบุหรี่ไปให้สุนทรและบอกว่าจะรออยู่แถวนี้

สุนทรมีท่าทางซบเซามาก แต่มีสีหน้าสดชื่นเมื่อเดือนมาเยี่ยม เดือนบอกว่าคำถามฝากบุหรี่มาให้ สุนทรบอกว่าไปเจอคำถามที่ไหน เพราะนึกว่าลงปากซีได้ไปแล้ว แล้วเดือนก็บอกว่าโม่งหนีออกจากนั้นด้วยสีหน้าที่เจ็บปวด เดือนโมโหแล้วบอกว่า ถ้าจะถามก็ถามตัวคุณเองว่าได้ทำความเดือดร้อนอะไรให้กับลูกเมียบ้าง แล้วเดือนก็เดินจากไป ทิ้งให้สุนทรยืนโหล่ฮูลู่แขนทั้ง 2 ตกลงข้างกายอย่างหมดเรี่ยวแรง

ปองเดินล่อเลียนเพื่อน ในมือถือรูปตัวแปบที่โม่งวาดอย่างสนุกสนาน โม่งขอรูปคืนแต่ปองไม่ให้บอกว่าให้เรียกคุณปองก่อน และคาดคั้นว่าทำไมถึงวาดรูปตัวแปบ โม่งบอกอยากเขียนก็เขียนไม่มีอะไร ปองว่าให้เขียนรูปปองเป็นจอมยุทธ์ให้ด้วย โม่งรับปาก

คำถามถามว่าสุนทรเป็นไงบ้าง เดือนไม่ตอบอะไร ปองดื่มน้ำในตุ่มแล้วว่าหลวงตาเคยสอนว่าน้ำมีบุญคุณเหมือนแม่ คนถึงเรียกว่าแม่พระคงคา โม่งถามว่าถ้าเจอพ่อแม่แล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าใช่พ่อแม่ ปองตอบว่าไม่อยากหรอกเพราะจะมีพ่อแม่ที่คนที่เขาถูกลอยน้ำมา

เดือนสงสัยในตัวคำถามเพราะเรื่องที่คำถามพูดกับสุนทรพูดไม่ตรงกัน เลยอยากจะฟังความ

จริงจากคำรณ คำรณว่าถ้าเดือนอยากจะฟังก็จะเล่าให้ฟัง

ตัวแปบหาว่าวกระดาดแก้วตัวเล็กได้เตียงเพื่อจะเอาไปเล่นกับปองและโม่งที่ลานบ้านโดยไม่รอพ่อ

คำรณเริ่มเล่าเรื่องราวของตนเองโดยมีเดือนนั่งฟัง คำรณเล่าว่าเคยตีกับวัยรุ่นอีกแก๊งค์ แล้วถูกตำรวจจับส่งเข้าโรงเรียนดัดสันดาน ออกมาก็ตั้งใจจะเป็นคนดี แต่ชาวบ้านมักจะหมายหัวไว้ โดยไม่ฟังเหตุผล และหาว่าตนเป็นโจรปล้นร้านทอง จนมีการรื้อคดีใหม่ถึงได้ถูกปล่อยตัวมา แต่เขาว่าถ้าได้เข้าคุกไปสักครั้งก็จะวนเวียนเข้า ๆ ออก ๆ เดือนพูดถึงคำเรียกที่สุนทรเรียกคำรณว่าเห้งเจีย แต่สุนทรไม่รู้เรื่อง จึงทำให้เดือนสงสัย

ปองกับโม่งเถียงกันไปเล่นว่ากับตัวแปบ โม่งเซ็นไม่กล้าไปเล่น ปองจึงขู่ถ้าไม่ไปเล่นจะบอกตัวแปบเรื่องที่โม่งวาดภาพตัวแปบ โม่งจึงต้องเดินไปเล่นกับตัวแปบ

ที่โรงเรียนใหญ่เดือนว่าสุนทรเป็นคนถือศีลกินเจ มึงงานเจที่ไหนก็ไม่เคยขาด คำรณว่านั่นเลย ทำให้คนทั่วไปมองว่าเขาเป็นคนดี เดือนว่าเพื่อนทำให้สุนทรเป็นคนไม่ดี คำรณว่าคนเราดูคนด้วยอุปทาน คนไหนอุปทานว่าเป็นคนดีก็จะดีไปเรื่อย ๆ คนไหนอุปทานว่าไม่ดีต่อให้เป็นคนดีก็ไม่มีความเปลี่ยนแปลงอุปทานได้ อยากให้เดือนมองคนตามความเป็นจริง

คำรณเล่าเรื่องชีวิตของตนต่อว่า เมื่อเริ่มมีเงินทองก็เริ่มอยู่ไม่ติดร้าน ต้องตั้งวงเหล้าเที่ยวเตร่ ไม่สนใจการทำงาน ลูกน้องก็ทำแบบไม่เอาใจใส่ ลูกค้าก็หายหน้าไป พ่อก็ตายตอนต้นปีนั้น เด็กทั้ง 3 คนเล่นว้าวกันอย่างสนุกสนาน แต่เมื่อลมแรงขึ้นทำให้สายป่านขาดมือโม่งปองเข้ามาช่วยแต่ไม่ทัน ว้าวหลุดลอยไป ตัวแปบตกใจร้องไห้โฮ ปองพาโม่งไปหาพ่อให้ทำแผล

คำรณเล่าเรื่องต่อว่า ตนกินเหล้า และเที่ยวเตร่กับเพื่อนอยู่อย่างนั้น เดือนว่าผู้ชายกลัวเสียเพื่อน เป็นข้อเสียของสุนทร เดือนคิดอย่างนั้นเพราะเชื่อมั่นว่าสุนทรเป็นคนดี แต่คำรณว่าไม่มีใครรู้จักใครจริง ๆ หรือ เรารู้จักแต่สิ่งที่เขาอยากให้เรา

เดือนเริ่มเล่าเรื่องของตนเองบ้าง ตั้งแต่รู้จักกับสุนทรจนชอบพอกัน

ปองต่อว่าที่โม่งไม่ปล่อยว้าวจนโดนป่านขาดที่มือ โม่งว่าตัวแปบรักว้าวตัวนั้น จนลืมนึกถึงมือของตัวเองที่ต้องใช้วาดเขียน

คำรณเล่าว่าเสียตายเป็นไม่ได้ดูแลแม่ให้ดี ๆ เดือนนึกถึงตัวเองกับแม่แล้วบอกว่าถ้าย้อนเวลากลับไปได้ก็จะทำดีกับแม่มากกว่านี้ คำรณว่าไม่มีใครย้อนเวลากลับไปได้ และก็ไม่มีใครให้เราแก้ตัวใหม่จะผิดหรือถูกก็มีโอกาสแค่ครั้งเดียวเท่านั้นในชีวิต เมื่อทำอะไรลงไปแล้วไม่ว่ามันจะผิดหรือถูกก็คงต้องกำหนดรับผลทุกอย่างที่ตามมา เขาเล่าให้เดือนฟังถึงแฟนเก่าที่ทำให้เขาเปลี่ยนชีวิตเล็กเที่ยวเตร่ เลิกกินเหล้า เดือนว่าบุหงาเป็นคนที่โชคดียี่สิบที่ทำให้คำรณเปลี่ยนชีวิตได้ แต่เดือนไม่เคยทำให้สุนทรเลิกคบเพื่อนได้ คำรณว่าไม่มีใครโชคดียี่สิบหรือโชคร้ายไปทุกอย่างอย่าไปโทษคนอื่นเสียทั้งหมด แต่ควรดูคนของเราหรือตัวเราเองด้วย เดือนไม่อยากให้คำรณพูดถึงเรื่องของตนอีก

ถั่วแปบยังนึกเสียดายว่าวกระดาศ พลังนึกว่าถั่วอย่างนี้ตั้งแต่แรกคงไม่เอามาว่าวไปเล่น
หรรอก แม่บอกถั่วว่ามัวแปบว่ามันผ่านไปแล้วเปลี่ยนแปลงอะไรไม่ได้ก็ให้เป็นบทเรียนสำหรับคราวต่อไป
แม้ว่าการอยู่บ้านคลนั้นจะมีความสุขแต่ไม่ก็ยังอยากไปจากบ้านนี้ คอยเร่งเร้าให้ปองตัดสินใจสักที แต่
ปองก็ยังเกรงใจดล จึงรอให้ถึงวันนัดก่อน และรอให้ผลของไม่งหายดีก่อน ไม่มก็ยังตั้งต้นที่จะไปให้ได้

คำรณยังพูดถึงแม่ของตน และเป็นบาปที่ติดตัวที่ตนไม่ได้อยู่กับแม่ตอนที่แม่ตายเพราะอยู่
กับแฟน ตอนนั้นเขาเหมือนเสื้อที่ถอดเขียวเลืบแล้ว เดือนและคำรณผลัดกันเล่าถึงประสบการณ์ของตน

ไม่มก็ยังคาดคั้นให้ปองตอบว่าจะออกเดินทางเมื่อไร ปองก็ยังพูดไว้เชิงว่าต้องบอกลาหมอ
ก่อนดลกลับมาถึงบ้านด้วยความเครียดเล็กน้อย เพราะไม่รู้ว่าจะบอกเด็ก ๆ ว่าอย่างไรดี เพราะเสาร์
อาทิตย์นี้ต้องออกไปดูงานกับหัวหน้า พอออกไปแล้วถั่วแปบก็ไม่เข้าใจและคิดว่าพ่อผิดคำพูด ไม่มกับปอง
ก็เช่นกัน ทั้งสองจึงตัดสินใจไปโดยไม่ได้ออกลาพ่อแม่ดล

คำรณนั่งสูบบุหรี่ก็นึกถึงคนรักเก่ากับเรื่องราวที่เกิดขึ้น คำพูดของคนรักยังก้องอยู่ในหู
คำที่ว่ารักเหมือนพี่ชาย และมีชายคนอื่นอยู่ในใจ ไม่อาจลืมได้ เหตุการณ์ครั้งนั้นยังคงวนเวียนอยู่ในใจของ
คำรณ

ปองเดินร้องเพลงตลอดทางพลางคิดว่าตัวเองเป็นนักร้องลูกทุ่ง มีความใฝ่ฝันอยากจะเป็น
เดือนนั่งครุ่นคิดถึงสิ่งที่คำรณพูด แม้ว่าคำรณจะบอกสักกี่ครั้งว่าสุนทรทำผิดจริง แต่เดือน
ก็ไม่มีทางเชื่อเด็ดขาด แต่คำพูดเหล่านั้นก็สร้างความวิตกกังวลให้กับเดือนไม่น้อย

ปอเดินทางปองกับไม่มทั่วทั้งบ้านก็ไม่เจอ จึงสรุปกับดลว่าคงไปกันแล้ว ดลนึกเศร้าใจที่ไม่
สามารถรู้ไว้ได้ กลัวว่าจะไปอยู่กับคนไม่ดีแล้วจะเสียเด็กด้วย ปอว่าต้องปล่อยไปตามบุญตามกรรมแล้ว
ฝนตั้งเค้าว่าจะตกลงมา ลมพัดแรง ปองกับไม่มเดินมาถึงต้นไม้ใหญ่ แล้วไม่มก็เห็นวาวของถั่วแปบที่แม่จะ
เพียงว่าวกระดาศ แต่พอนึกได้ว่าเป็นวาวที่ถั่วแปบรักก็อยากจะทำเก็บลงมา ไม่อยากให้หลุดลอยไปอีก
แม้ว่าปองจะค้านก็ตาม เมื่อไม่มทำท่าจะป็น ปองก็รั้งไว้ และป็นขึ้นไปเก็บให้

ฝนตกแล้วคำรณนั่งอยู่ในร้านอาหาร นั่งคิดถึงคืนที่ฝนตกหนักเมื่อหลายเดือนก่อน ตอนที่
บุหงากลับมาเคาะประตูเรียกเขา บุหงากลับมาด้วยความรู้สึกผิด และคิดว่าคำรณคงไม่ให้อภัยแล้ว
ไม่มแขนคอมองปองที่ไต่ต้นไม้สูงขึ้นเรื่อย ๆ ขณะเดียวกับที่ลมแรงขึ้นและฝนเริ่มโปรยลงมา เขาจึงตะโกน
บอกปองให้ลงมา แต่ปองก็ลชะหิบบว่าทำได้แล้วจึงไม่ยอมลงมา มีลมแรงวูบมาพัดเขาตกลงในพื้นน้ำ
คืนนั้นเหมือนมีเรื่องบางอย่างเกิดขึ้นแต่บุหงาไม่ได้เล่าอะไรให้ฟัง บุหงาแค่อยากเจอคำรณเป็นครั้งสุดท้าย
เพราะรู้สึกผิดที่ทิ้งคำรณไป แต่คำรณก็ยินดีที่จะให้บุหงากลับมาอยู่กับตน

กลางคืนก่อนที่ดลจะต้องเดินทางไปในหมู่บ้านเพื่อตรวจดูอาการของสัตว์ ปอเข้ามาคุยว่า
ถั่วแปบคงจะเสียใจที่ปองกับไม่มไปแล้ว และก็อดไปเที่ยวด้วย ดลก็รู้สึกเสียใจบอกแต่เป็นสิ่งที่สามารถ
เกิดขึ้นได้ และไว้อาทิตย์ที่ว่างจะพาไป ปอเข้าใจในสามี่ แต่ไม่ยอมให้สัญญา กับดลเพราะกลัวว่าแกลงจะ
เจอและคิดว่าดลไม่รักษาคำพูดอีก เพราะเด็กจะเข้าใจยากกับเรื่องที่ตังใจรอและตังความหวังแบบนี้

แล้วทั้งคู่ก็ได้ยินเสียงแปลก ๆ คลอไฟฟ้าเดินออกไปและพบว่าปองได้รับบาดเจ็บ ไม่มบอกว่ปองขึ้นไปเก็บว่วของถั่วแปบให้แล้วก็พลัดตกลงมา ดลจึงรีบพาปองไปส่งโรงพยาบาล

ฝนตกแบบนี้ทำให้เดือนหวังว่ไม่มจะเปียก และมีคำพูดของคำรณเรื่องสามมีที่สะท้อนอยู่หัวแม้ว่จะไม่เชื่อก็ตาม คำรณอ้างว่จ้จกทักย้งต้องฟัง นี่คนทั้งคนพูดมาพูด จะไม่ฟังเชียวหรือ และให้ดูเจตนาของคนพูดด้วยว่ตั้งใจหรือต้องการจะบอกความจริง คำรณบอว่สุนทรยกยอกเงินของบริษัทไปปรนเปรอผู้หญิงแต่เดือนไม่ยอมฟัง และว่เป็นการใส่ร้าย เดือนถามกลับว่คำรณเป็นใครกับแม่เพราะคนที่นางรู้จักกับคนที่สุนทรเล่าให้ฟังไม่ตรงกันสักนิด

เมื่อหมอดึงไหล่ที่หลุดของปองเข้าที่แล้ว ดลให้ปองอยู่พักรักษาตัวที่บ้าน ปอได้แต่หวังว่เด็กทั้งสองจะไม่หนีไปอีก และไม่มก็ควรจจะกลับบ้านสักที ถ้าอยากมาหาปองเมื่อไรก็ค่อยขอออกมา ดลคิดว่าถึงเวลาที่จะพูดเรื่องนี้กับไม่มเพราะไม่มน่าจะสงบลงแล้ว

สาเหตุที่บุหงาไม่เล่าเรื่องราวให้คำรณฟังเพราะคิดว่าไม่อยากให้คำรณลำบากใจ และเรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมดหล่อนก็เป็นคนเลือกเอง และจากไป คำรณบอว่ถ้าใครทำให้บุหงาต้องเสียใจ เขาจะไม่ให้อภัยคนนั้น....คำรณนั่งนึกถึงเหตุการณ์ต่อ....

ในโรงพยาบาล ดลเดินมาคุยกับไม่มที่กำลังมองดูหิ้งห้อยที่ต้นลำพู ไม่มบอว่อยากเป็นนักวาดรูปแต่แม่คงไม่ให้เป็น ดลจึงรับปากว่จะพูดกับแม่ให้

เดือนยังครุ่นคิดถึงเรื่องที่คำรณบอว่สุนทรมีผู้หญิงอื่น ทำให้สภาพจิตใจอ่อนแอและไม่อยากอยู่ที่นี้อีกต่อไป เพราะลูกก็หายไป สามมีก็ติดคุก

คำรณนึกถึงวันที่ไปเจอกับบุหงาที่ร่างกายผอมซูบ มีรอยฟกช้ำจากการถูกทุบตี แม้ว่บุหงาจะไล่ให้ไปก็ไม่ยอม จนมีเสียงผู้ชายตะโกนถามว่ใคร ถ้าจะซื้อขายให้รอก่อน คำรณจึงถามว่ผู้ชายคนนั้นใช่ไหมที่ทำร้ายบุหงา ด้วยความโมโหคำรณจึงเข้าไปในห้องนั้น เกิดเสียงต่อสู้และ เสียงปิ่น

ดลคุยกับไม่มเสร็จก็กลับมาย้งห้องพักฟื้นคนป่วย ดลบอกกับทุกคนว่ไม่มอยากเป็นนักวาดรูป ปองบอว่ไม่มวาดรูปถั่วแปบเหมือน ทำให้ไม่มอาย และว่จะวาดรูปปองให้น่าเกลียดเลย ดลบอกว่ไม่ให้ไม่มทำแบบนี้ คนเราต้องรักในสิ่งที่ตัวทำ และทำให้ออกมาดีทีสุด โดยไม่เอาเรื่องส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวไม่มรับปาก และพาดลไปพบแม่ของตน

ฝนหยุดแล้วคำรณจึงออกจากร้าน เขานวนคิดถึงคำตอบที่เดือนถามว่เขาคือใคร เขาบอกกับตัวเองว่ จริงอย่างทีเดือนพูดเขาไม่ใช่คำรณ และสุนทรก็ไม่รู้จักเขา และที่เขามาสวมรอยเป็นคำรณเพราะเงินสามแสนนั้น และสงสัยว่ทำไมผู้หญิงถึงมายอยู่กับความรัก และยอมให้ผู้ชายที่หล่อนรักหลอกหลวง

ไม่มพาดลปอและถั่วแปบมาพบแม่ที่ห้องแถวแต่ไม่เจอ ปอสังหรณใจว่แม่ของไม่มจะไม่อยู่แล้ว ทั้งหมดช่วยกันตามหาจนทั่วก็ไม่มีวี่แววจนชายชราบอว่เห็นเดินไปทางที่ดลขับรถเข้ามา ดลจึงขับรดย้อนออกมา ไม่มกลัวว่แม่จะหลงทาง และถ้าแม่เป็นอะไรไปก็ไม่รู้ว่ตัวเองจะอยู่ไปทำไม

ดลก็สังเกตเห็นเดือนที่เดินยืมทาง เมื่อเดือนเห็นหน้าลูกก็มีสีหน้าที่แจ่มใสขึ้น แม่ลูกก็กอดกันร้องไห้ โม่งขอโทษแม่ที่ทำให้แม่เสียใจมาก ดลชวนเดือนคุย และบอกว่าเพิ่งรู้ว่าพ่อโม่่งเป็นโรคร้าย เดือนจึงเล่าเรื่องทุกอย่างให้ฟัง รวมทั้งเรื่องที่คำรณบอกว่าสามีตนยกยอกเงินบริษัทและมีผู้หญิงคนอื่น ดลนั่งคิดถึงเรื่องที่เดือนเล่าให้ฟัง และบอกกับปอว่าจะไปพบสุนทร เพราะเชื่อว่าคนที่ใกล้ตายย่อมไม่โกหก เพราะคำพูดของสุนทรจะช่วยให้หลายสิ่งหลายอย่างดีขึ้น ทั้งความรู้สึกของเดือน ความรักของโม่่งที่มีต่อพ่อ และความบอบช้ำในจิตใจของทุก ๆ คน

โม่่งนำกะละมังใส่น้ำมาให้แม่แชเท้า โม่่งถามถึงเรื่องที่คำรณเล่าให้แม่ฟัง และบอกว่าไม่มีทางเชื่อว่าพ่อเป็นคนแบบนั้น ไม่เชื่อว่าพ่อจะไม่รักและไม่ห่วงโม่่งกับแม่

โม่่งมาเยี่ยมปอ และบอกว่าจะไปหาพ่อเพื่อจะถามว่าเป็นจริงอย่างที่คำรณพูดหรือเปล่า ปอจึงถามว่าโม่่งรู้จักพ่อกี่ปีและรู้จักคำรณมากี่วัน เพราะถ้าเป็นปอ เขาจะไม่ถามเลย ต่อให้ความจริงเป็นยังไง พ่อก็ยังต้องเป็นคนดีที่หนึ่งอยู่วันยังค่ำ หลวงตาเคยสอนว่า คนมันมีปากจะพูดอะไรก็ช่าง ถ้าเราไม่เอามาใส่ให้รักหัว ใส่ใจให้รักใจ คำพูดมันก็ล่อยไปตามลม

ดลกลับมาจากไปดูงานกับหัวหน้า ถั่วแปบดีใจมากและอ่อนให้แม่อุ้มไปหาพ่อ ดลซื้อข้าวหลามกับไก่ย่างที่ปอชอบมาฝาก ดลบอกว่าสัตว์ที่ไปดูเป็นแค่ท้องร่วงธรรมดาไม่ถึงกับเป็นโรคติดต่อให้ยาแล้วน่าจะดีขึ้น และบอกว่าขากลับได้แวะไปเยี่ยมพ่อของโม่่งด้วย และบอกว่าสิ่งที่พ่อของโม่่งเล่าให้ดลฟังไม่ใช่สิ่งที่แม่ของโม่่งและสิ่งที่คำรณพูด

ดลเริ่มต้นคุยกับสุนทรว่าโม่่งอยากเป็นนักวาดเขียน และดลจะส่งเรียนให้โม่่งเรียนหนังสือ และวาดเขียนต่อ สุนทรถามว่าดลต้องการอะไร ดลจึงบอกว่าทุกวันนี้เราอยู่ในโลกแห่งการแลกเปลี่ยนจนมองเห็นอะไรเป็นเรื่องของผลประโยชน์หรือการต้องตอบแทนไปหมด ทั้งที่คนเราอาจทำอะไรโดยไม่หวังผลตอบแทนอะไรเลยก็ได้ และดลก็ตามถึงเรื่องเงินสามแสนแต่สุนทรไม่อยากพูด ดลจึงบอกว่าคำรณพูดว่าสุนทรเอาเงินไปให้ผู้หญิงคนอื่น สุนทรถามว่าเดือนกับโม่่งเชื่อหรือเปล่า ดลบอกว่าตอนแรกก็คงไม่เชื่อ แต่ก็คงจะไม่แน่ใจแล้ว สุนทรถามว่าทำไมเดือนถึงเชื่ออะไรง่าย ดลว่าเดือนลำบากมามาก และคำพูดของคำรณก็มีทางเป็นไปได้ สุนทรว่าตนไม่อยากจะพูดถึงเรื่องนี้และอยากให้มันตายไปกับตัวเอง

ดลพาครอบครัวไปทานข้าวและจะแวะรับคุณสมานไปด้วย ดลเล่าให้คุณสมานฟังถึงเรื่องที่ไปพบกับพ่อของโม่่ง และถามถึงคุณประสิทธิ์ชี้ว่าเขาเป็นคนยังไง คุณสมานว่าเป็นคนดีมากเสียตายที่จากไปเร็ว เขาทำประโยชน์ให้กับคนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ช่วยคนหลายคน แต่ไม่รู้ว่าเขาทำบาปอะไรไว้ เมียก็เจ็บหนัก ตัวเองก็ถูกรถชนตาย

ดลพูดกล่อมให้สุนทรเล่าความจริงให้ฟัง จนสุนทรยอมเล่าแต่บอกว่าอย่าเพิ่งเล่าเรื่องนี้ให้ลูกเมียฟังรอให้เขาตายก่อน เพราะไม่อยากผิดคำพูดกับคนที่ได้ให้คำสัญญาไว้ และเขาคงจะนอนตายตาหลับที่ดลบอกว่าจะส่งเสียให้โม่่งเรียนหนังสือ

สุนทรย้อนความหลัง บอกว่าตอนเด็กสุนทรอยู่กับตายายและส่งเสียให้เรียนถึง ม.3 แต่พอ

ตายก็ต้องออกมาหาเงินเลี้ยงยาย ทำทุกอย่างที่จะทำได้ จนมาอยู่ที่หอชมรด ได้พบกับประสิทธิ์ชัย เขายื่นมือมาช่วยยายไปโรงพยาบาลหาที่อยู่ให้และส่งให้เรียนจนจบพาณิชย์ รวมทั้งให้งานทำในบริษัทที่เขาเป็นผู้จัดการ และเมื่อคนที่ช่วยเหลือผมและช่วยเหลือคนอื่นมามากมายกลับต้องเจอเรื่องเลวร้าย ลูกชายขับรถไปชนคนตายเสียเงินมากมายไปเป็นค่าทำขวัญ ภรรยาที่ล้มเจ็บนอนโรงพยาบาลหมดค่าหมอไปไม่น้อยแต่ก็ไม่หาย เขาช่วยเหลือคนอื่นมาตลอด แต่ไม่เคยบอกใครถึงปัญหาของตัวเอง คืนหนึ่งสุนทรเห็นประสิทธิ์ชัยยังไม่กลับจึงแวะเข้าไปดู เห็นประสิทธิ์ชัยร้องไห้ และเล่าให้ฟังว่าเขาเงินของบริษัทไปใช้เรื่องลูกเมียทางสำนักงานใหญ่กำลังจะส่งคนมาตรวจสอบบัญชี เขาคิดว่าจะหาเงินมาใช้คืนทันที แต่มันกลายเป็นเงินก้อนใหญ่ สุนทรบอกต่อว่าชีวิตผมถ้าไม่ได้เขาก็คงไม่ไปถึงไหน ดลถามว่าไม่คิดถึงลูกเมียของตนเองเลยหรือว่าเขาจะเป็นอย่างไรถ้าขาดเสาหลักของครอบครัว สุนทรบอกว่าคิดตลอด แต่ต้องการที่จะตอบแทนบุญคุณ และเป็นเคราะห์ของเขาและผม เมียเขา ก็ตาย หลังจากนั้นเขาบอกว่าตาย เดือนกับไม่ก็ต้องลำบากเพราะเขาสัญญาว่าจะดูแลแทนแต่เขาก็ต้องมาตายก่อน แล้วสุนทรก็เล่าถึงคนที่อ้างว่าชื่อคำรณ ที่จริงแล้วชื่อสุชาติพันโทพร้อมกับคำรณ คงเป็นเพราะเงินสามแสนบาทเขาเลยพูดให้เดือนคิดว่าสุนทรเอาเงินไปให้ผู้หญิงคนอื่น เพื่อจะหาว่าจริง ๆ แล้วเงินอยู่ที่ไหน ดลว่าถ้าเมียกับลูกรู้ความจริงคงจะภูมิใจในตัวของสุนทร และเข้าใจสิ่งที่เขาทำ สุนทรก็หวังเช่นนั้น

ระหว่างที่ขับรถไปโรงพยาบาล ปอได้ถามถึงเรื่องที่คุยกันเกี่ยวกับคุณประสิทธิ์ชัยคนที่สุนทรยอมติดคุกแทนเพื่อทดแทนบุญคุณ ว่าเป็นคนที่น่าสงสารเกิดแต่เรื่องไม่ดีขึ้นในชีวิต ดลว่าคนที่น่าสงสารที่สุดคือสุนทรที่สูญเสียทุกอย่าง ปอถามว่าสิ่งที่สุนทรทำไปถูกต้องไหม ดลบอกว่าไม่สามารถใช้บรรทัดฐานส่วนตัวซึ่งวัดหรือตัดสินได้ แต่ละคนต่างมีเหตุผลและเงื่อนไขของตัวเอง

ปอและดลนั่งคุยเรื่องปอง โมง และถั่วแปบ ปองที่ได้ระดับยศร้อยตรี และมีความตั้งใจที่จะไปประจำที่ชายแดน ดลว่าปองคงถือคติว่าทหารเป็นรั้วของชาติ น่าภาคภูมิใจที่ปองยอมสละความสุขและความสบายส่วนตัวเพื่อบ้านเมือง

ถั่วแปบกลายเป็นดาราดาวรุ่ง เล่นหนัง ปอคอยสอนถั่วแปบเสมอว่าไม่ให้หลงกับคำเยินยอ เพราะวงการบันเทิงเป็นเรื่องของมายาไม่มีอะไรแท้แน่นอน

แม่นำอาหารเข้ามาให้โมงที่กลายเป็นช่างเขียนหนุ่มตามที่เคยฝันไว้ซึ่งกำลังเร่งมือวาดรูปไปสเตอร์หนังที่ถั่วแปบเล่นเป็นนางเอก

ปอและดลไม่ค่อยห่วงถั่วแปบ เพราะถั่วแปบเลือกคบคนและวางตัวดี ดลเอ่ยว่ามีประโยชน์ที่ว่า เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า แต่ดลคิดว่าผู้ใหญ่ในวันนี้ก็คือเด็กเมื่อวันวาน การที่จะให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี เราก็ต้องสร้างสมความดีงามให้ตั้งแต่วันนี้ ทั้งความรัก ความอบอุ่น ความรับผิดชอบ และความรู้สึกนึกคิดที่ดี ๆ ไม่อย่างนั้นก็จะมีแต่ผู้ใหญ่ที่เห็นแก่ตัว ขาดจิตสำนึก และกอบโกยผลประโยชน์ส่วนตัว คนที่ไม่เคยได้รับอะไรจากใคร ก็ย่อมจะไม่รู้จักการให้คนอื่น ถ้าอยากให้สังคมเป็นสังคมแห่งการให้และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เราก็ต้องให้สิ่งเหล่านี้กับสังคมก่อน

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยมเมมในกระจกเงาพบว่า มีลักษณะของการวางโครงเรื่อง ดังนี้

1. โครงเรื่องที่แสดงถึงความรัก ทั้งของครอบครัว เพื่อน คนรู้จัก และผู้มีพระคุณ

สร้างนิสัยที่ดีแก่ตัวละคร การช่วยเหลือกันยามมีปัญหาโดยไม่ทอดทิ้งกัน

ความกตัญญูของสุนทรที่มีต่อคนที่เคยช่วยเหลือตนเอง ผู้เขียนผูกเรื่องให้สุนทรต้องรับผิดชอบคนอื่นเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ ในขณะที่เดียวกันก็ได้สร้างปมปัญหาเมื่อคนที่สุนทรรับผิดชอบนั้นตาย ลูกเมียของสุนทรพลอยลำบากไปด้วย ที่ร้ายที่สุดก็สร้างความขัดแย้งให้คนในครอบครัว เมื่อคำรณเข้ามา สร้างความไม่พอใจให้กับโม่งเพราะเข้าใจว่าจะมาจีบแม่ของตน ด้วยความที่ไม่อยากให้ใครมาแทนที่พ่อ

ความรักระหว่างเพื่อน ผู้เขียนได้ผูกเรื่องให้เด็กทั้งสองมีครอบครัวที่มีปัญหา ทำให้เด็กทั้งสองเกิดความรักความเห็นใจ ให้การช่วยเหลือกันในยามที่เกิดปัญหา ให้ปองต้องคอยปกป้องโม่งเพราะโม่งร่างกายไม่สมบูรณ์

ความรักความหวังดีที่ทำให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้เขียนได้ผูกเรื่องให้ดลมีความพร้อมทั้งครอบครัวและหน้าที่การงาน และมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ โดยการให้ความช่วยเหลือทั้งร่างกายและทรัพย์สินที่มี ที่สำคัญผู้เขียนได้สร้างให้ดลเป็นผู้คลี่คลายปมปัญหาต่างๆที่เกิดกับตัวละครทุกตัวในเรื่อง

การวางโครงเรื่องดังกล่าวมานี้ ทำให้เห็นถึงความรักในหลายๆด้าน ทั้งครอบครัว เพื่อน คนรู้จักซึ่งตัวละครมีแนวทางในการแก้ปมปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยความรัก ความเมตตา ความหวังดีที่มีให้แก่กันทำให้เด็กมีอนาคตและผู้ใหญ่มีความสามัคคี

2. โครงเรื่องที่แสดงถึงความพากเพียรพยายามของตัวละคร เพราะขาดบิดา

หรือมารดาและต้องต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งมุ่งหวังไว้ ดังครอบครัวของโม่ง ผู้เขียนผูกเรื่องให้เขาพิการหาเบาะแสให้เกิดปมด้อยอีกทั้งยังขาดเสาหลักของครอบครัวเพราะพ่อต้องติดคุกและพ่อยังมีโรคร้ายที่คอยจะคร่าชีวิตได้ทุกเมื่อ แม่จึงต้องทำงานหาเงินเลี้ยงตนและลูก สร้างความทุกข์ยากลำบาก โม่งก็ต้องช่วยแม่ต้มถ้วยขายโดยไม่รู้ว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร เป็นปมปัญหาที่สร้างความทุกข์ให้กับเมียและลูก

เช่นเดียวกับปอง ที่ผู้เขียนผูกเรื่องโดยให้ปองอยู่กับหลวงตาเพราะมีปมปัญหาคือถูกพ่อแม่ทิ้งปองจึงต้องเป็นเด็กวัด ทำให้เกิดปมในใจของปองแต่ในขณะเดียวกันก็สร้างให้ปองเป็นคนอดทนต่อความยากลำบาก เพราะปองมีความรักของเพื่อนอย่างเฝอและมีดลเข้ามาอุปการะเลี้ยงดู

จากโครงเรื่องดังกล่าว ก่อให้เกิดอุปสรรคกับตัวละคร ทำให้ต้องต่อสู้ดิ้นรน แต่ท้ายที่สุดก็ทำให้ผู้อ่านได้เห็นคุณค่าของการทำความดีที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

3. ตัวละคร

ตัวละคร [character] คือบุคคลที่ผู้แต่งสมมุติขึ้นมาเพื่อกระทำพฤติกรรมในเรื่อง คือผู้มีส่วนบทบาทในเรื่องหรือเป็นผู้ทำให้เรื่องเคลื่อนไหวดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง ตัวละครตามนัยดังกล่าวนี้มีได้หมายถึงมนุษย์เท่านั้น หากแต่รวมถึงพวกสัตว์ พืช สิ่งของด้วย(สายทิพย์ นุกูลกิจ , 2543 :104)

ในหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยมะขามในกระเจกเงา แบ่งตัวละครได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็ก และกลุ่มผู้ใหญ่ ตัวละครทุกตัวได้นำเสนอแง่มุม ความคิด ที่เป็นแง่คิดให้ผู้อ่านเดินไปตามทางที่ดงาม ตัวละครที่เป็นกลุ่มผู้ใหญ่ เมื่อผู้อ่านได้อ่านแล้วก็จะเหมือนกระจกที่สะท้อนให้เราได้คิดว่า เราซึ่งเป็นผู้ใหญ่ได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีแล้วหรือยัง ได้เป็นตัวอย่างและคอยชี้นำเด็กที่อยู่รอบข้างเราให้เป็นคนดีแล้วหรือไม่ ผู้อ่านจะได้แง่มุมความคิด ทศนะเพื่อปรับปรุงให้เราเป็นคนที่ดีขึ้น

ผู้อ่านจะได้ทราบลักษณะนิสัยใจคอของตัวละครโดยผ่านทางบทสนทนา คำพูดที่ตัวละครใช้พูดตอบโต้กันนั้นทำให้ทราบได้ว่าตัวละครมีแนวคิด ความเชื่อ ความรู้สึก หรืออารมณ์เช่นใด ซึ่งคำพูดนี้เองได้บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร เรื่องปุยมะขามในกระเจกเงาผู้แต่งไม่ได้บรรยายรายละเอียดลักษณะภายนอกของตัวละครมากนัก เพราะเป็นตัวละครที่เป็นคนธรรมดา

หนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยมะขามในกระเจกเงา ผู้เขียนได้สร้างตัวละครเด็ก และผู้ใหญ่ โดยศึกษาลักษณะภายนอกและลักษณะนิสัย ดังนี้

3.1 ตัวละครเด็ก

ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครเอกเป็นเด็กได้อย่างสมจริง โดยผู้แต่งได้บรรยายลักษณะของตัวละครเด็กโดยตรง และการให้ตัวละครอื่นพูดถึงตัวละครเด็กนั้น ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการได้ ตัวละครเด็กในหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยมะขามในกระเจกเงา มีดังต่อไปนี้ คือ เฝอ ปอง ถั่วแปบ

โม่ง

โม่ง เป็นหนึ่งในตัวละครเอก เป็นเด็กอายุประมาณ 11 – 12 ปี เป็นลูกชายของเดือนและสุนทร โม่งพิการทางด้านร่างกาย คือ ขาเป๋ 1 ข้าง จึงโดนล้อบ่อยๆ และถูกแกล้งเป็นประจำ โม่งมีลักษณะนิสัยที่ดี มีพื้นฐานจิตใจดี มีความกตัญญู รักพ่อแม่ รักเพื่อน รักการวาดเขียน

เพราะโม่งยังเด็กจึงไม่ค่อยเข้าใจอะไรมากนัก แต่มีความรู้สึกว่าหวงแม่ไม่ยอมให้ใครเข้ามาสนิทสนมกับแม่ แม้ว่าแม่จะอธิบายอย่างไร แต่ด้วยความเป็นเด็กทำให้ยังไม่พร้อมที่จะรับฟัง โม่งจึงหนีออกจากบ้านด้วยความน้อยใจที่แม่ตบหน้าและคิดว่าแม่ไม่รักแล้ว ใจก็อยากจะไปฟ้องพ่อ แต่หวังว่าพ่อจะไม่ส่ายหน้ากว่าเดิมจึงเก็บเรื่องไว้และไปหาปองเพื่อนสนิทเพียงคนเดียวที่เขามีปมปัญหาที่อยู่ในใจของโม่งนอกจากเรื่องความพิการทางร่างกายแล้ว ยังมีเรื่องของแม่กับพ่อที่กำลังเป็นปัญหาที่ร้ายแรงสำหรับโม่ง โม่งมีความหวังเรื่องที่ยอยากให้กลับมาอยู่กันพร้อมหน้าทั้งพ่อ แม่ ลูก แต่ก็รู้ว่าความหวังเริ่มริบหรี่ลงเมื่อพ่อเป็นโรคมะเร็ง โม่งไม่เข้าใจว่ามะเร็งเป็นอย่างไรแต่โม่งก็รู้ว่าพ่อจะไม่หายและไม่สามารถกลับมาเป็นอย่างเดิมแน่นอน ถ้าไม่ได้คนที่เข้ามาช่วยเหลือโม่งก็คงไร้ที่พึ่งและคิดอะไรไปคนเดียวด้วยความที่ยังอ่อนเดียงสา ความสามารถที่จะแก้ปัญหาก็ยังไม่มีผลได้เข้ามาพูดโน้มน้าวใจให้โม่งกลับบ้าน โดยการบอกว่าจะคุยกับแม่เรื่องที่จะให้โม่งเรียนวาดเขียน จึงทำให้โม่งยอมกลับบ้านและที่สำคัญโม่งคิดถึงแม่มากจึงยอมทำตามที่ดีบอก โม่งเกือบมาไม่ทันแม่ที่กำลังเดินทางอย่างไร้จุดหมาย เมื่อสองแม่ลูกมาพบกัน ด้วยความรักความผูกพันที่มีทำให้กอดกันทั้งน้ำตา โม่งได้แสดงความรักที่มีต่อแม่ด้วยการไปตักน้ำมาให้แม่แชเท้าทั้งที่มีด ๆ โดยไม่หวั่นต่องูหรือตะขาบ เพราะกลัวว่าแม่จะโดนงูหรือตะขาบกัดโดยที่ไม่หวังตัวเอง

โม่งโชคดีที่มีปองคอยดูแลแม้ว่าแม่จะไม่ค่อยชอบปองสักเท่าไรเพราะปองเคยเป็นเด็กชอบลักขโมยมาก่อน แต่โม่งเชื่อว่าเพื่อนไม่เป็นเช่นนั้นแล้ว โม่งมีเพื่อนน้อยเพราะเด็กคนอื่นชอบแกล้ง มีเพียงปองคนเดียวที่ไม่เคยล้อหรือแกล้งตน โม่งจึงตอบแทนโดยการปกป้องปองเมื่อมีคนว่าปอง โม่งเป็นเด็กที่จิตใจอ่อนโยนชอบดอกผักตบชวาสีม่วงมาก เวลาที่โม่งอารมณ์ไม่ดีพอได้มองดอกผักตบชวาก็จะลืมเรื่องที่กังวลทั้งหมด จึงถูกปองล้อว่าเหมือนปลากระตี่ได้น้ำ โม่งแอบชอบถั่วแปบจึงวาดรูปถั่วแปบ ปองมาเห็นเข้าจึงรู้สึกเขินและยอมให้ปองแกล้งเพราะกลัวว่าปองจะเอาเรื่องที่ตนวาดรูปถั่วแปบไปบอกถั่วแปบ

โม่งมีความฝันที่จะเป็นนักวาดเขียนซึ่งเป็นพรสวรรค์ของโม่งที่วาดรูปได้เหมือนจริงมาก เวลาที่โม่งอยากได้อะไรก็จะวาดรูปไว้เพราะบ้านของโม่งจน และตอนที่พ่ออยู่ด้วย พ่อก็ไม่เห็นด้วยที่โม่งจะเรียนวาดเขียน แต่มีอยู่อย่างหนึ่งที่โม่งไม่สามารถวาดให้เป็นจริงได้คือรอยยิ้มของพ่อแม่ เพราะเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้สร้างความทุกข์ให้ทั้งพ่อและแม่ โม่งได้แต่หวังให้ครอบครัวกลับมาเป็นเหมือนเดิมเท่านั้น จนเมื่อคลเข้ามาคุยกับแม่ว่าจะส่งโม่งเรียนวาดเขียน โม่งก็ได้ทำตามความฝันจนได้เป็นศิลปินในที่สุด

ยกตัวอย่างความบางตอนที่กล่าวถึงโม่งดังนี้

.....
 "...สำหรับโม่งก็อย่างที่ผมบอก ว่าเขาเป็นเด็กที่มีพื้นฐานจิตใจดี เข้าใจว่าคงได้รับการ
 อบรมมาดี..."(หน้า 31)

"ไอ้ป่องมันรับสัจจะจากหลวงพ่อกแล้ว มันไม่ผิดคำพูดหรอก" โม่งยืนยัน "โม่งก็รักเพื่อน
 เหมือนพ่อ" ผู้เป็นแม่ถอนใจ...(หน้า 8)

"...แล้วที่ออกไปตักน้ำมาให้แม่ โม่งไม่กลัวจะถูกงูหรือตะขาบกัดเอาหรือ" "กลัวครับ"
 โม่งยอมรับ "แต่ผมกลัวแม่ถูกงูหรือตะขาบกัดมากกว่า.." (หน้า 312)
 จากบทสนทนาที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าโม่งเป็นเด็กที่มีจิตใจดี

ป่อง

ป่อง เป็นเด็กร่างผอมแกร็นวัย 11 – 12 ปี ไม่มีพ่อแม่ อาศัยอยู่ที่วัดกับหลวงตา ป่องเป็น
 เด็กที่กล้าหาญ อดทน รักเพื่อน มีความตั้งใจแน่วแน่ ฉลาด หลายคนจะมองว่าป่องเป็นเด็กไม่น่ารัก
 ก้าวร้าว ชอบเถียงผู้ใหญ่ ซึ่งสิ่งที่หลอมรวมให้ป่องเป็นเด็กเช่นนี้ก็เพราะปมปัญหาที่มีในชีวิตก็คือการที่ถูก
 พ่อแม่ทิ้งตั้งแต่เด็ก ๆ ป่องมีเพียงหลวงตาเท่านั้น แม้ว่าจะเถียงหรือคิดว่าหลวงตาไม่รัก แต่ป่องก็รักและ
 เคารพหลวงตามาก เมื่อสิ้นหลวงตาป่องก็ไม่อยากอยู่ที่วัด จึงมีความแน่วแน่ว่าถ้าเสร็จงานศพหลวง
 ตาแล้วจะไม่อยู่ที่อำเภอนี้อีกต่อไป ระหว่างการเดินทางได้เกิดเรื่องมากมาย ดังเช่น ขกต่อยกับเด็กเสิร์ฟ
 เพราะช่วยโม่ง และทะเลาะกับเด็กวัดได้เพราะต้องการไปกราบศพหลวงตาแต่เด็กวัดได้ไม่ให้เข้าไป ซึ่งเป็น
 สิ่งที่ไม่ดี โดนคนเฝ้าโรงหนังในงานวัดลงโทษเพราะแอบเข้าไปดูหนังจีนกำลังภายในโดยไม่ได้ซื้อตั๋ว แต่ก็
 ไม่ยอมให้โม่งโดนไปด้วยเพราะเห็นว่าโม่งพิการ ป่องจำคำสอนของหลวงตาได้แม้ว่าจะไม่ได้ตั้งใจฟัง คำ
 สอนที่ว่าอย่ารังแกคนอ่อนแอกว่า แต่ไม่ยอมอ่อนข้อให้คนที่ชอบรังแกคนอื่น แสดงให้เห็นว่าเป็นเด็กที่รัก
 ความยุติธรรม

ปมปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับป่องทำให้ป่องเป็นเด็กที่เข้มแข็ง สามารถปกป้องโม่งที่พิการ
 ได้ ไม่กลัวว่าคู่ต่อสู้จะมีหลายคนหรือตัวใหญ่ขนาดไหน โม่งคิดว่าทุกสังคมต้องมีคนที่ชอบรังแกคนอื่นอยู่
 เขาจึงรับมือได้เวลาที่มีเรื่องกับคนอื่น แต่ไม่ยอมให้โม่งมาเจ็บตัวด้วย ยิ่งเมื่อสิ้นหลวงตาโม่งก็ไร้ที่พึ่ง มี

เพียงดลที่เข้ามาช่วยเหลือเพราะเห็นว่าปองเป็นเด็กดีแต่ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ปองค่อนข้างแข็งๆ ดลได้รับเลี้ยงดูปองจนปองได้เป็นทหารติดยศร้อยตรี ปองต้องการไปประจำชายแดนเพื่อเป็นรั้วของชาติ

ดังตัวอย่างความจากนวนิยายที่แสดงให้เห็นความฉลาดแกมโกงของปองดังนี้

ในตอนที่ปองชวนโม่งวิ่งไปเก็บว่าวเพื่อนำไปขาย จึงเกิดการแย่งว่าวกับดล ปองจึงพูดว่า “ว่าวเซเลย ใครเก็บก็ต้องเป็นของคนนั้น...” ดลจึงให้เงินปองและโม่งคนละยี่สิบบาท (หน้า 5)

จากบทสนทนาแสดงถึงความฉลาดแกมโกงของปองและฉลาดในการพูดด้วย

ถั่วแปบ

ถั่วแปบเป็นเด็กหญิงร่างเล็ก น่ารักคล้ายตุ๊กตา เป็นลูกสาวของดลและปอ ถั่วแปบมีความน่ารักสมวัย ไร้เดียงสา ช่างซักถามเพราะไม่ค่อยเข้าใจโลก แต่มีพ่อและแม่คอยอบรมสั่งสอน ให้ความรัก ความอบอุ่น ถั่วแปบจึงมีลักษณะนิสัยที่ดี บางครั้งอาจจะไม่ค่อยเข้าใจเหตุผลในการกระทำของผู้ใหญ่แต่ก็เชื่อฟังและไม่เถียง ถั่วแปบเป็นเด็กที่พูดจาไพเราะน่าฟังสืบเนื่องมาจากคำสั่งสอนของแม่เป็นเด็กที่มีระเบียบวินัยเพราะแม่ปลูกฝังตั้งแต่เล็ก ๆ

ถั่วแปบไม่มีปมปัญหาในชีวิต มีแต่เรื่องที่ไม่เข้าใจเพราะยังเด็ก เช่น ระบายตาหลังคืออะไร บนดวงดาวมีคนไหม เมื่อไหร่คุณพ่อจะพาเที่ยวหรือพาไปเล่นว่าว หรือบางครั้งอาจจะคิดสงสัยว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้องตามหลักเหตุผล เช่น ทำไมต้องให้เงินปองกับโม่งทั้งที่เป็นว่าวของถั่วแปบ พ่อกับแม่จึงมีหน้าที่ให้คำแนะนำ สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้ถั่วแปบเติบโตเป็นเด็กที่น่ารัก วางตัวดีเมื่อได้เป็นดาราดารารุ่ง ไม่หลงไปกับวงการมายา

ดังตัวอย่าง

“...แล้วเขาจะอยู่บ้านเรานานไหมคะ” เด็กหญิงเอียงคอถาม “ก็ถั่วแปบอยากให้เขาอยู่นานไหมละ” ปอถาม และนั่งฟังความเห็น “คุณแม่ว่าเขาเป็นคนดีไหมคะ” ถั่วแปบเปลี่ยนคำถามใหม่ “เท่าที่ดูก็น่าจะดี” แม่ตอบกลาง ๆ “เรื่องแบบนี้ต้องค่อย ๆ ดูกันไป เพราะไม่รู้จักเขามาก่อน” “งั้นก็ให้เขาค่อย ๆ อยู่ไปก็แล้วกันค่ะ” เด็กหญิงให้คำตอบซึ่งเรียกรอยยิ้มจากผู้เป็นแม่ (หน้า 208)

จากบทสนทนาแสดงให้เห็นถึงความน่ารักไร้เดียงสาของถั่วแปบ

จากการศึกษาพบว่าตัวละครเด็กในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุณเมฆในกระเจกเงาเป็นเด็กที่ดีมีคุณธรรม ซึ่งเกิดจากการที่ผู้ใหญ่ให้คำแนะนำและการช่วยเหลือ สะท้อนให้เห็นว่าเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า จึงควรปลูกฝังความดีงามให้แก่เด็กตั้งแต่วันนี้ เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าเด็กทุกคนเกิดมาเป็นเด็กดี แต่ปัญหาและสิ่งแวดล้อมที่เด็กพบเจออาจทำให้

เด็กเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและไม่ดี ผู้ใหญ่จึงมีบทบาทที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำที่ถูกต้องและเหมาะสม

ตัวละครผู้ใหญ่

ผู้แต่งได้สร้างตัวละครผู้ใหญ่ได้อย่างสมจริง โดยผู้แต่งบรรยายลักษณะของตัวละครโดยตรง และการให้ตัวละครอื่นพูดถึงตัวละครนั้น ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการได้ ตัวละครผู้ใหญ่ในหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุณเมฆในกระเจกเงา มีดังต่อไปนี้คือ หลวงตา ดล ปอ เดือน คำธณ และ สุนทร

หลวงตา

พระชราวัย 72 ปี มีความเมตตา รักและเป็นห่วงปอง มีความน่าเลื่อมใสศรัทธา พระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติ มีความน่าเลื่อมใสศรัทธาดังเช่นหลวงตา ในตอนที่ดลและครอบครัวได้มาราบหลวงตา ทุกคนก็รู้สึกเช่นนั้น หลวงตาเป็นผู้ที่มีพระคุณกับปองมาก ให้คำสั่งสอนและให้ที่อยู่กับปองเปรียบเสมือนพ่อคนที่สองของปอง แม้ว่าหลวงตาจะสอนด้วยน้ำเสียงที่ดุ แต่ก็ทำให้ปองรู้ว่าหลวงตารักและต้องการให้ปองเป็นคนดี หลวงตามีความเป็นห่วงปองมาก ห่วงว่าถ้าสิ้นท่านแล้วปองจะอยู่ไม่ได้ เพราะปองเป็นเด็กที่ว่ายาก สอนยาก หลวงตากลัวว่าจะไม่มีใครเลี้ยงดูปองเพราะนิสัยของปองเอง หลวงตามรณภาพจากการที่ไม่ยอมให้เงินชายขีเมาที่เข้ามาหมายจะเอาเงินไปกินเหล้า แม้ว่าการมรณภาพของหลวงตาจะสร้างความโศกเศร้าต่อผู้ที่อยู่ข้างหลังแต่ใบหน้าของหลวงตาก็กังนึ่ง แสดงให้เห็นว่าหลวงตาเป็นพระที่เข้าถึงธรรมะไม่ยึดติดหรือทุกข์ร้อนกับสังขารที่กำลังเสียไป

ดังตัวอย่าง

“...หลวงพ่อก็เป็นพระที่น่านับถือและกราบไหว้ได้ด้วย ความสนทใจ” ดลกล่าว (หน้า 31)

จากคำกล่าวของดลแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาที่ดลมีต่อหลวงตา

ดล

สัตัวแพทย์หนุ่มวัยกลางคน เป็นพ่อที่ดีของถั่วแปบ และสามีที่ดีของปอ ขยัน มีความรับผิดชอบสูง รักครอบครัว เป็นสามีที่ดีและเป็นพ่อที่ดี ชอบช่วยเหลือคนอื่นไม่ว่าจะรู้จักหรือไม่ มีความรู้รอบตัวสูง ดลเป็นผู้ที่มีเมตตาสูงรับปองมาเลี้ยงโดยหวังให้ปองเดินทางที่ถูกต้อง แก้ปัญหาครอบครัวให้โม่งโดยการไปคุยกับเดือนว่าโม่งอยากเรียนวาดรูปและบอกสุนทรว่าจะส่งให้โม่งเรียนวาดเขียน ทำให้สุนทรเบาใจเรื่องครอบครัวและยอมเล่าความจริงว่าทำไมถึงยอมรับผิดชอบคนเดียว ดลเป็นคนที่ไม่เสียสละโดยไม่หวังผลตอบแทน และกังวลมากถ้าไม่ได้ช่วยเหลือคนอื่นอย่างเต็มที่ดังเช่น เรื่องของปองกับโม่ง เขาจะกังวลแต่ไม่ยอมให้ลูกและเมียต้องมากังวลไปด้วย ดลมีทัศนคติที่ดีต่อคนอื่นเข้าใจคนอื่นดังเช่นปองที่คน

อื่นจะมองว่าไม่ดี แต่ดลมองออกว่าที่ปองเป็นเช่นนั้นเพราะปัญหาที่ปองเจอไม่ใช่ว่าปองเป็นเด็กไม่ดีจริง ๆ ดลเป็นคนที่ไม่ใส่ใจกับปัญหาของคนอื่นโดยไม่เกี่ยงหรือแสดงอาการไม่อยากช่วย แต่จะรีบเข้าไปช่วยด้วยความเต็มใจ ดังตอนที่โม่เป็นตาแดงปองจึงพามาหา ดลก็ออกค่ารักษาให้

ดลมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่สูง รับปากใครแล้วก็ไม่อยากผิดคำพูดเป็นตัวอย่างของผู้ใหญ่ที่ดี ดังตอนที่ดลสัญญากับปองว่าจะเป็นคนพาไปตามหาพ่อแม่ของปอง แต่ทำไม่ได้เพราะมีงานด่วนเข้ามา ดลจึงรู้สึกอึดอัดใจมาก แต่ก็บอกเด็ก ๆ ไปด้วยเหตุผล แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการหาทางออกให้กับปัญหาดังเช่น ทำให้โม่กับแม่กลับมาเข้าใจกัน ทำให้ปองมีอนาคตที่ดี และที่สำคัญทำให้ทุกคนเข้าใจถึงเหตุผลที่สุนทรต้องยอมรับผิดชอบเพียงคนเดียวในข้อหายักยอกเงิน ทำให้เรื่องทั้งหมดคลี่คลายลงไป

ดังตัวอย่าง

“เมื่อคืนดลเพลียมากจนเขียนหนังสือไม่เป็นตัว ถ้าปอไม่จุดไปนอนก็คงจะหลับคาโต๊ะ”

ปอกกล่าว “ผมอยากเร่งงานที่ค้างๆอยู่ให้มันจบ” เขาบอก “ขนาดหลับมาอยู่ที่นี่ ที่คิดว่าไม่ค่อยมีอะไรแล้ว ดลก็ยังทำงานหามรุ่งหามค่ำเหมือนเดิม” ภรรยาถอนใจ (หน้า 12)

จากบทสนทนาแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่องานของดล

ปอ

ปอเป็นหญิงสาววัยกลางคน เป็นแม่ของถั่วแปบ เป็นภรรยาของดล ปอเป็นแม่ที่ดีของถั่วแปบ คอยสั่งสอนอบรมลูกสาว และภรรยาที่ดีของดล ช่างซักถาม ดูแลสามีและลูกอย่างดี ดังตอนที่ปอสอนลูกสาวให้ขยันอ่านหนังสือเพื่อจะได้มีความรู้เยอะ ๆ

ปอได้วางตัวเป็นภรรยาที่ดีของดลเข้าใจและรับรู้เวลาที่ดลมีปัญหา ไม่เข้าชี้แต่จะรอให้ดลเป็นฝ่ายพูดเอง เวลาที่มีเรื่องเข้ามาจะรับรู้และหาทางแก้ไขได้อย่างรวดเร็วดังตอนที่ ปองกับโม่บอกรว่าจะออกไปตามหาแม่ของปอง ปอกก็ถ่วงไว้เพื่อรอให้ดลได้มีเวลาหาทางเปลี่ยนใจเด็ก ๆ และตอนที่ถั่วแปบถามในเรื่องที่ตนเองไม่รู้ ไม่สามารถให้คำตอบได้ ปอจะหาทางออกที่ดีให้เช่น ถ้าอยากรู้มาก ๆ ก็ให้อ่านหนังสือและตั้งใจเรียนเป็นการสอนลูกไปในตัว ปอเป็นภรรยาที่ดีของดลด้วยการทำงานบ้าน ดูแลบ้าน คอยสังเกตว่าสามีมีปัญหาหนักใจเรื่องอะไร ถ้าสามียังไม่อยากเล่าก็จะวางเฉยก่อน จากนั้นจะค่อย ๆ ถามด้วยน้ำเสียงที่ห่วงใย บางครั้งจะไม่ค่อยเข้าใจสามีแต่ก็ไม่ได้หาเรื่องทะเลาะด้วยแต่จะคุยด้วยเหตุผลซึ่งเป็นการเลี่ยงไม่ให้เกิดปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัว

ดังตัวอย่าง

“...ถ้าถั่วแปบอยากรู้อะไรมาก ๆ อย่างคุณพ่อ ถั่วแปบก็ต้องขยันเรียนหนังสือและขยันอ่าน

หนังสือด้วยนะรู้ไหม เพราะความรู้ต่าง ๆ นะอยู่ในหนังสือทั้งนั้น” ปอสอนลูกสาววัยช่างซักถาม

(หน้า 97- 98)

จากบทสนทนาแสดงให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของผู้เป็นแม่ที่ดี

เดือน

เดือน มีรูปร่างที่ผอมเพราะมีชีวิตที่ยากลำบาก เดือนมีความเชื่อมั่นว่าสามีไม่ผิด รักลูกยอมเหนื่อยเพื่อลูก มีลูกเป็นกำลังใจสำคัญเมื่อเจอปัญหาต่าง ๆ ก็อดทนเพื่อลูก แต่จะมีทัศนคติทางลบกับปองเพราะเชื่อว่าปองเป็นเด็กไม่ดีดังที่ชาวบ้านพูด ถ้าเชื่อสิ่งใดแล้วเปลี่ยนแปลงยาก

เดือนกลายเป็นคนที่มีสีหน้าอมทุกข์ตลอดเวลา ไม่มีรอยยิ้มปรากฏที่ใบหน้าตั้งแต่สุนทรเข้าคุก ถึงแม้ว่าจะทุกข์เพียงใดก็ต้องทำงานหาเลี้ยงลูกที่ตนรักมาก หวังให้ลูกมีอนาคตที่ดี ไม่อยากให้ลำบากเหมือนตนเอง เดือนเป็นคนที่ไม่มีปากมีเสียง กล่าวคือยอมรับโชคชะตา ดังตอนที่ขายถั่วในงานวัด เดือนรู้ว่าทำเลที่ตนขายไม่ดีเพราะคนผ่านเข้ามาน้อยแต่ก็ไม่ไปแย่งที่ของคนอื่นขายเพราะไม่อยากให้เกิดเรื่องราว นิสนัยนี่เองที่ทำให้โหม่งซิมซิมมาเป็นเด็กที่มีนิสัยดี แม้ว่าเดือนจะมั่นใจว่าสุนทรเป็นคนดีไม่ผิดอย่างที่ตำรวจตั้งข้อหา แต่คำพูดของคำรณก็ทำให้เดือนกังวลมาก แต่ท้ายที่สุดเดือนก็เลือกที่จะเชื่อสามีมากกว่าคนอื่นที่เพิ่งรู้จักอย่างคำรณ

ดังตัวอย่าง

เดือนสงสัยว่าโหม่งไปเอาเงินจากใครมาซื้อคอปเปิด จึงซักถามพอรู้ว่าโหม่งไม่เลิกคบกับปองก็โมโห แม้ว่าโหม่งจะบอกว่าปองเลิกนิสนัยซิมไฉนแล้ว “มันจะดีไปได้สักกี่น้ำ” นางปรามาส (หน้า 7)

จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้ทราบว่าเดือนเป็นคนที่มั่นใจว่าใครไม่ดีก็จะไม่ดีอยู่เช่นนั้น

คำรณ มีชื่อจริงว่า สุชาติ เป็นชายวัยกลางคนที่มีรูปร่างสูง ผอม คำรณเป็นคนที่เจียบขรั่มเพราะอดีตที่ฝังใจจากการผิดหวังจากความรัก แต่มีแนวคิดที่ดี ๆ คอยเตือนเตือนเสมอ ดังตอนที่คำรณกล่าวปลอบใจเดือนไม่ให้กังวลเรื่องลูกมากเกินไป คำรณเข้ามาเพื่อสืบหาว่าเงินสามแสนบาทที่สุนทรยกยอกไปอยู่ที่ไหน โดยอ้างตัวว่าเป็นเพื่อนของสุนทรเข้ามาช่วยเหลืองานของเดือน ตั้งแต่ดื่มถั่ว หาบฟืนไปจนถึงซื้อดินสอสีให้โหม่ง แม้ว่าคำรณจะมีเจตนาที่ไม่ดีแต่ก็ไม่ได้ทำให้เดือนและโหม่งเดือดร้อน และยอมจากไปโดยดีเมื่อได้คำตอบแล้วว่าเดือนไม่รู้เรื่องเงินสามแสนบาท

ดังตัวอย่าง

“...แม่เดือนไม่ควรคิดถึงลูกในทางที่ร้าย โบราณท่านบอกว่าพ่อแม่เป็นดังพรหมที่สามารถ

ลิขิตชีวิตลูกได้...” (หน้า 171) จากบทสนทนาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคำรณมีข้อคิดแนวคิดที่คอยเตือนสติเตือนไม่ให้คิดมากเรื่องลูกจนเกินไป

สุนทร

สุนทรเป็นพ่อของโม่ง สุนทรมีร่างกายที่ผอมชুবจากการที่ป่วยเป็นโรคมะเร็ง เป็นคนที่มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ยึดมั่นในคำสัญญา และเป็นคนที่รักครอบครัว การที่สุนทรตัดสินใจรับผิดแต่เพียงผู้เดียวเป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่น่ายกย่องสรรเสริญ แม้ว่าการกระทำเช่นนั้นจะสร้างความเดือดร้อนให้ลูกเมีย แต่เพราะยึดมั่นกับคำสัญญาจึงไม่บอกเรื่องทั้งหมดกับตำรวจ ซึ่งสุนทรทำได้เพื่อให้ตัวเองพ้นมลทิน แต่เพราะไม่อยากให้ผู้มีพระคุณเสื่อมเสียจึงยอมรับข้อกล่าวหาไว้เพียงผู้เดียว ท้ายที่สุดสุนทรก็ยึดมั่นคำสัญญาจนลมหายใจสุดท้ายของชีวิต แม้ว่าสุนทรจะได้ชื่อว่าเป็นคนคุกแต่ได้สร้างเกียรติประวัติให้ตัวเอง ทำให้ผู้รู้เรื่องราวอย่างดลยกย่องและสงสารเป็นอย่างยิ่ง

ดังตัวอย่าง

เดือนกล่าวถึงสุนทร สามีของตนว่า “...สุนทรเป็นคนดี...อาจจะดีเกินไป... เขามักจะมองว่าทุกคนดีเหมือนกับเขา...”

ดลถามสุนทรว่าจะบอกความจริงกับลูกเมียเมื่อไหร่ สุนทรจึงขอร้องว่าให้เขาตายก่อนค่อยบอกความจริง เพราะได้ให้สัญญากับผู้มีพระคุณไว้ “เพราะผมไม่ต้องการผิดคำพูดกับคนที่ผมได้ให้คำมั่นไว้” สุนทรกล่าว (หน้า 326)

จากบทสนทนาแสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นในคำสัญญาของสุนทร

จากการศึกษาพบว่าตัวละครผู้ใหญ่ของวรรณกรรมเยาวชนเรื่องบุปผะนภในกระจุกเงา ตัวละครผู้ใหญ่มองเห็นคุณค่าของชีวิตของลูกหลานของตนอย่างลึกซึ้งและจริงจัง เป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าผู้ใหญ่ควรดูแลและให้คำสั่งสอนรวมทั้งให้คำแนะนำที่ดีแก่เด็กเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี

4. ฉาก : ฉากในชนบท

ฉาก หมายถึง สถานที่ เวลา และสภาพแวดล้อมทุกอย่างที่ปรากฏในเรื่อง เพื่อบอกให้ผู้อ่านได้ทราบถึงตัวละครกำลังแสดงบทบาทในชีวิตของเขาในสิ่งแวดล้อมอย่างไร ฉากที่แตกต่างจากจะต้องมีความสอดคล้องกับเนื้อเรื่องและมีบทบาทต่อเรื่องแล้ว ยังต้องมีความสมจริงเช่นเดียวกับองค์ประกอบอื่นๆของนวนิยายด้วย โดยผู้เขียนจะต้องให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้ดูสมจริงมากที่สุด โดยคำนึงถึงลักษณะตัวละคร และช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ด้วย

(สายทิพย์ นุกูลกิจ , 2543 :110)

จากในหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุ๋ยเมฆในกระจกเงามีความสมจริงด้านการใช้ฉาก ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดในชนบท ผู้แต่งได้บรรยายฉากได้อย่างน่าสนใจ และมีความเหมาะสมกับตัวละครในเรื่อง เรื่อง ฉากที่ปรากฏในเรื่องจะไม่ซ้ำซ้อน ผู้อ่านสามารถจินตนาการได้ ฉากที่น่าสนใจในนวนิยายมีดังนี้คือ สภาพบรรยากาศของชนบท ฉากที่แสดงให้เห็นความยากลำบากของคนในชนบท และจากงานวัดที่เป็นงานรื่นเริงของคนต่างจังหวัด

สภาพบรรยากาศของชนบท

เรื่องปุ๋ยเมฆในกระจกเงาได้บรรยายฉากของชนบทที่เป็นถนนลูกรัง มีเนินเตี้ย ๆ ลานดินกว้าง ๆ ตลาดต่างจังหวัดที่เฉอะแฉะด้วยน้ำหลังฝนตก และโรงพยาบาลในต่างจังหวัดที่เป็นห้องรวมมีญาติคนไข้มาเฝ้าคนไข้ทุกเตียง และจากงานวัดในต่างจังหวัดดังนี้

...เนินเตี้ยๆมีลานดินกว้างๆ วันรุ่งขึ้นป้องกันไม่มิก็มานั่งรอตัวแปกับดลหวังว่า จะได้ตามที่พูดไว้เพื่อตอบแทนที่ดลให้เงินพวกตนคนละยี่สิบบาท

...ถนนลูกรัง สองข้างทางปลูกกระถินตามแนวรั้วลดหลั่นแซมด้วยมะม่วงแก้ว แกรนๆกิ่งก้านเต็มไปด้วยกาฝาก...

...ตลาด ฝนที่เพิ่งลาฟ้าทำให้พื้นที่ในตลาดเฉอะแฉะไปด้วยน้ำที่เจ็นอง ไม่กับแม่มาขึ้นรถเมล์ที่ตลาดเพื่อเดินทางไปเยี่ยมพ่อที่ตัวเมือง ร้านค้าก็ยังไม่เปิดแม่จึงไม่ได้ซื้อข้าวเหนียวปิ้งไปฝากพ่อ

...โรงพยาบาล ดลนำส้มมาเยี่ยมปองที่โรงพยาบาล ผู้ป่วยทุกเตียงจะมีญาติมาเยี่ยมแทบทั้งนั้น ยกเว้นเตียงของปอง...

ฉากที่แสดงให้เห็นความยากลำบาก ความยากจนของชีวิตในชนบท

ดังเช่นที่ผู้แต่งกล่าวถึงกุฎไม้เก่า ๆ ของหลวงตา ซึ่งเป็นที่อยู่ของหลวงตาและปอง และบ้านของแม่เดือนและโม่ซึ่งเป็นห้องแถวเก่า ๆ ผนังห้องมีรอยแตกร้าวทำให้ลมพัดเข้ามาได้ทำให้อากาศเย็นมากยิ่งขึ้น ดังที่ผู้แต่งบรรยายว่า

...กุฎไม้เก่าๆมีโคมไฟ 1 ดวง ห้อยลงมาตามเพดาน ปองกำลังนวดขาให้หลวงตา

ที่เหมือนว่าจะหลับแล้ว ปองจึงเบามือจากการนวดให้ความสนใจกับจิ้งจกสองตัวบนเพดาน...

...ห้องแถวเก่าๆ มุ้งนอนในห้องของโม่ ที่โม่จั่วเจียตื้นขึ้นมากกลางดึกเห็นแสง
ลอดเข้ามาในมุ้ง แม่นั่งพับดูกระดาษอยู่ในความเงียบ ลมพัดเข้ามาตามรอยแตกของผนังห้องทำให้รู้สึก
เย็นยิ่งนัก...

จากงานวัด ที่ทำให้เห็นวิถีชีวิตของคนในชนบทที่มีงานวัดเป็นงานสนุกสนานรื่นเริง ในนวนิยายผู้แต่ง
บรรยายบรรยากาศของงานวัดจนทำให้ผู้อ่านเห็นภาพในจินตนาการ ดังนี้

...ท้องฟ้าเหมือนคลุ้มด้วยมานสีขาบเข้ม ไรยรายด้วยแสงดาวราวกากเพชร
พริบพรายอยู่เกลื่อนกล่น ประดับด้วยแสงเรืองรองจากหลอดไฟนีออนสีต่าง ๆ จากร้านรวงที่รายเรียงชิงช้า
สวรรค์ซึ่งติดไฟมัลลเมื่องเคลื่อนหมุนไปช้า ๆ เหมือนกงล้อมหิมาที่นำพาผู้คนเดินทางไปสู่ความฝันอัน
บรรเจิด เสียงเพลงจากวงดนตรีลูกทุ่งประชันกับเสียงของกีตาร์วงสตริงวัยรุ่นที่กรีดเสียงบาดหู และเสียง
โชน ปี่ เท่ง ปี่ ของคณะรำวง สลับกันเสียงประกาศ "รอบนี้สามซ่า รอบหน้าม้าย่อง" หรือไม่ว่า "รอบหนึ่ง
ม้าย่อง รอบสองสามซ่า"...

...เสียงตอกไม้ดังกึกก้อง เสียงตะโกนโหวกเหวกของคนงานและเสียงลงเครื่องไฟ
ผสมผสานด้วยเสียงเพลงลูกทุ่งจากลำโพงขนาดใหญ่ ทำให้ลานกว้างที่เคยสงบเงียบของวัดคึกคักขึ้น และ
แต่งแต้มด้วยสีสันของผ้าผืนแพรพรรณตามร้านรวงต่าง ๆ รวมทั้งฉากและม่านที่สะดุดตาเรียกร้องความ
สนใจให้เข้าชมการแสดงประเภทแปลกประหลาดมหัศจรรย์อย่างเมียง ไม้สีชา กุมารทอง หรือซากกระเซ้
ยักษ์ที่อ้างว่าเป็นไธสงบางมุด ซึ่งพวกเด็ก ๆ มักจะเลียบ ๆ เคียง ๆ ดูไม่ขาดสาย "เชิญครับ ๆ เชิญวะ
เข้ามาซื้อหา น้ำเกลียดน้ำกลั้วตัวละห้าสลึง" คนขายตุ๊กตาจิ้งจก ตุ๊กแก แมงมุม คางคก ฯลฯ ที่ทำด้วย
ยางพาสีเหมือนตัวเป็น ๆ ชูขงที่ตื้นกระเด๋ "ถ้าคุณมีอาการไอคือไอแค้น ไอกระต๊อกระแตกจน
ลูกกระเดือกกลิ้งตกกระได อย่าปล่อยให้ไอจนกันกระดกกระดอนได้รับซื้อยาอั้งโล่กินแก้ไอ" คนขายยาส่ง
เสียงแข่ง ขณะที่ม้านายกซึ่งตั้งโต๊ะแต่ก่อนเพลงรอกเสียงเจ็ยแจ่วลงไมโครโฟน "สองมือล้วงกระเป๋
สองเท้าก้าวเข้ามาทำบุญ—ทำมากก็ได้ ทำน้อยก็ได้ ทำเท่าไรก็ได้กับตัวเองเท่านั้น ดังที่คำกลอนท่านว่า
...คนจะงามงามน้ำใจไซ้ใบหน้า คนจะสวยสวยวาจาไซ้ตาหวาน คนจะแก่แก่ความรู้ไซ้ยุ่นาน คนจะ
รวยรวยศีลทานไซ้บ้านโต"

"...งานวัดสนุกออกจะตายไป" ปองค้าน "มีวงดนตรีทั้งลูกทุ่งทั้งสตริงประชันกันคั่นละ

สองสามคนนะ แถมด้วยลิเกกับหนังกลางแปลงจอยักษ์ แล้วก็ของแปลก ๆ ประเภทเมี่ยง กระต่ายสามขา หมามีเขา เต่าสองหัว ไม่ก็มอเตอร์ไซด์ไต่ถัง สวาน้อยตกน้ำ รำวง ยิงปืน ปากระป๋อง บุหรี่ ไม่นับขนม กับของกินอีกเยอะแยะตาแปะไก่อ"

จากการศึกษาจากในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยเมฆในกระจกเงาพบว่าผู้เขียน ได้สร้างฉากที่ไม่ซับซ้อน ผู้อ่านสามารถจินตนาการไปด้วยได้ ลักษณะเด่นคือการสร้างฉากที่เหมาะสมกับตัวละครที่มีฐานะยากจน ผู้แต่งใช้สถานที่น้อยแต่ครอบคลุมได้ทั้งเรื่อง

5. ภาษาและบทสนทนา

บทสนทนา คือ คำพูดของตัวละครที่โต้ตอบกันในเรื่อง ความคิดหรือการรำพันของตัวละครในเรื่อง บทสนทนาเป็นส่วนประกอบสำคัญของนวนิยาย เนื่องจากช่วยให้การดำเนินเรื่องของนวนิยายมีความสมจริง คือ ตัวละครมีการพูดจาเหมือนชีวิตจริงโดยทั่วไปของมนุษย์ ดังนั้นผู้เขียนนวนิยายต้องสร้างให้บทสนทนาเหมาะสมกับเนื้อเรื่องไม่ว่าจะเป็นยุคสมัย สถานที่ที่เป็นฉากของนวนิยายและฐานะหรือสถานภาพของตัวละคร นอกจากสร้างความสมจริงแก่นวนิยายแล้ว บทสนทนายังช่วยปูพื้นฐานและเปิดเผยนิสัยตลอดจนแนวคิดของตัวละคร และช่วยสร้างอารมณ์ที่หลากหลายให้แก่นวนิยาย เช่น อารมณ์ขัน หรือโศกเศร้า เป็นต้น

5.1 ภาษาในบทบรรยาย : ภาษาสวຍในความเรียบง่าย

ด้วยเรื่องปุยเมฆในกระจกเงา เป็นเรื่องของเด็ก ผู้แต่งจึงใช้ภาษาที่เรียบง่าย อ่านเข้าใจง่าย แต่ภาษาก็ยังคงความสละสลวย งดงาม ดังนี้

.....

...ท้องฟ้าต้นเดือนเมษายนแจ่มใสไร้ก้อนเมฆหนาทึบ มีแต่เยื้องบาง ๆ เหมือนปุยฝ้าย ล่องลอยอยู่ประปราย อากาศร้อนแต่ไม่ถึงกับอบอ้าว หน้าซำลมบนยังแรง เป็นโอกาสให้ทั้งพวกเด็ก ๆ และผู้ใหญ่พากันสนุกสนานกับการเล่นว่าว จนท้องฟ้าใส ๆ แด้มแต่งด้วยว่าวนานาชนิด ตั้งแต่จุฬาตัวใหญ่ที่ลอยโคลงเคลง ปักเป้าซึ่งแหวกว่ายเว้งฟ้าอย่างว่องไว ดุ๊ยดุยส่งเสียงชวนขัน ว่าวรูปที่เลื้อยไล่ไปตามลม จนถึงว่าวกระดาษแก้วสีเขียว ๆ แดง ๆ ที่สายปลิวไปมาเรีย ๆ ยอดไม้... (หน้า 1)

.....

...โมงจั่วเจี๊ยกขึ้นจากหมอน เมื่อมองเห็นแสงเรือง ๆ จากดวงไฟที่ลอดเข้ามาในมุ้ง--เด็กชายร่างเล็กยกมือขึ้นขยี้ตาแรง ๆ และเพ่งมองแม่ที่นั่งอยู่กลางห้องผ่านตาข่ายถี่ ๆ ของมุ้งที่ขุ่นคล้ำหลังของแม่ ค้อมลง ใบหน้าก้มต่ำ เหมือนจมอยู่ในความเงียบที่รุ่มรอบ มีเพียงมือชุบผอมที่เคลื่อนไหวราวมือของศิลปินผู้ชำนาญแต่ศิลปะของแม่คือการพับดุนกระดาษที่กองเป็นตั้ง--สายลมยามดึกแทรกตัวผ่านรอยแตกของผนังห้องและรอยห่างระหว่างบานหน้าต่างที่ปิดหับเข้ามา...เด็กชายห่อไหล่ด้วยความเย็น แต่แม่

เหมือนไม่รู้สึกรับความเปลี่ยนแปลงของอากาศ หรือบางทีแม่อาจจะกลายเป็นกระดาดอีกแผ่นหนึ่งไปแล้ว ... (หน้า 16)

...ท้องฟ้าเหมือนคลุ้มคลั่งด้วยม่านสีขาบเข้ม โยรายด้วยแสงดาวราวกากเพชรพริบพราย อยู่เกลื่อนกล่น ประดับด้วยแสงเรืองรองจากหลอดไฟนีออนสีต่าง ๆ จากร้านรวงที่รายเรียงชิงช้าสวรรค์ซึ่งติดไฟมัลลเมื่องเคลื่อนหมุนไปช้า ๆ เหมือนงล้อมหิมาที่นำพาผู้คนเดินทางไปสู่ความฝันอันบรรเจิด เสียงเพลงจากวงดนตรีลูกทุ่งประสานกับเสียงของกีตาร์วงสตริงวัยรุ่นที่กรีดเสียงบาดหู และเสียงโชน ปี่ เท่ง ปี่ ของคณะรำวง สลับกันเสียงประกาศ "รอบนี้สามช่า รอบหน้าม้าย่อง" หรือไม่ว่า "รอบหนึ่งม้าย่อง รอบสองสามช่า" ... (หน้า 38)

จากการศึกษาภาษาที่ผู้แต่งใช้ในการเขียนวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยมะยมในกระจกเงา พบว่าเป็นภาษาที่เรียบง่ายเพราะเป็นเรื่องสำหรับเด็กแต่ในขณะเดียวกันก็มีความสวยงามของภาษาที่แฝงอยู่ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการอย่างล้นหลาม เป็นภาษาที่อ่านได้อย่างสนุก

5.2 ภาษาในบทสนทนาเหมาะสมกับตัวละคร

ด้วยตัวละครเป็นคนต่างจังหวัด ตัวละครจึงพูดภาษาปาก แม้ว่าบางคนอาจคิดว่าไม่สุภาพแต่ก็แฝงไว้ด้วยความจริงใจ และคำพูดของตัวละครเด็กก็มีความสมจริง เป็นคำพูดที่เด็กพูดกัน ดังนี้

คำพูดแบบคนต่างจังหวัดและคนที่เคยอยู่ในเมืองกรุงด้วยกัน

ดังเช่น ... "ไอ้ลมบ้า" ป่องตะโกนด่า "นี่ใจคอจะพิดว่าไปถึงไหนวะ" "แม่ข้าห้ามด่าลมฟ้าอากาศ" เป้พี่โยกเขยกตามมาทัน... (หน้า 3)

... "ไปไหนมากันคะ" ป่อเอ่ยถามสามีที่เดินนำหน้าเด็กชายเข้ามา "ไปดูหิ่งห้อย" คลตตอบด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม "โหม่งก็ชอบหิ่งห้อยเหมือนกัน"

"โหม่งมันชอบจับหิ่งห้อยมาเล่น" ป่องฟ้อง

"แล้วเอ็งไม่เคยจับหรือวะ" โหม่งน้อยถาม

"ข้าไม่จับหรอก" ป่องสั่นหัว "หลวงตาบอกว่าคนที่จับหิ่งห้อยจะสิ้น หยิบจับอะไรตกแตกหมด"

"อะไรคือหิ่งห้อยคะ" ถั่วแปบถาม... (หน้า 292)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าคำพูดแบบคนต่างจังหวัดจะเปิดภาษาระดับภาษาปาก ไม่

สภาพแต่แฝงด้วยความจริงใจ คำศัพท์บางคำคนที่ไม่ได้อยู่ในท้องถิ่นนั้นจะไม่เข้าใจเช่น คำว่าทิ้งถ่วง แปลว่า หนัสน้อย

คำพูดของเด็กที่คุยกัน

“...ลงไปซื้อหนมน้ำแข็งใสกินกันดีกว่า..”(หน้า 10)

คำพูดที่เด็กคุยกันมาจากคำว่า “หนม” ที่มีคำเต็มว่า ขนม เป็นลักษณะคำพูดที่เด็กใช้คุยกัน

.....
 “เรื่องของข้าสนุกกว่านิทานหรือยี่เกพวกนั้นตั้งเยอะ” ป้อมมองไปที่ท้องฟ้าซึ่งมีดมน
 “อย่างน้อยโคบุตรความบุตรก็ไม่เคยเหวี่ยงเศษข้าวกันจวน ไม่เคยรบกับฝูงยุง หรือถูกเด็กวัดได้รุมเตะรุม
 ต่อย ถูกคนเมาตีบเกือบตกคลองอย่างข้า”

“แต่เอ็งก็มีข้าเป็นเพื่อน” โม่งมองดูเพื่อนด้วยสายที่เห็นอกเห็นใจ

“มีเพื่อนขาเป๋แล้วดียังไงวะ” อีกฝ่ายแกล้งถาม

“อย่างน้อยข้าก็ไม่เคยเตะเอ็งเหมือนเด็กวัดได้ หรือตีบเอ็งเหมือนคนเมา”

“ลำพังเอ็งยังยืนไม่เต็มสองตีน แล้วจะมีปัญญามาเตะมาตีบข้าได้ยังไงวะ”...

(หน้า123)

จากการวิเคราะห์ภาษาและบทสนทนาในหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยมะขามใน
 กระเจกเงา พบว่าผู้เขียนใช้ภาษาที่เรียบง่าย ดังเช่นการสนทนาของตัวละครเด็กที่มีความเหมาะสมและ
 สมจริง เป็นคำพูดที่เหมาะสมกับวัย ภาษาที่ใช้ตลอดทั้งเรื่องเป็นภาษาระดับภาษาปาก ลักษณะเด่นที่พบ
 คือความเรียบง่ายของภาษาแต่แฝงด้วยความสวยงาม

การศึกษาวรรณกรรมเยาวชนเรื่องปุยมะขามในกระเจกเงา ได้ศึกษาถึงแนวคิด

โครงเรื่อง ตัวละครจากและบทสนทนา จากการศึกษาแนวคิดพบว่า เรื่องปุยมะขามในกระเจกเงามีแนวคิด
 หลักคือการให้ความช่วยเหลือเด็กเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้สอดแทรกแนวคิด
 เรื่องคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เรียบง่ายและเป็น
 ประโยชน์ต่อผู้อื่น เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ทุกคนต้องมีคุณธรรมเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เช่น
 การช่วยเหลือกันโดยไม่หวังผลตอบแทน ความสุขที่เกิดขึ้นกับตัวเราและสังคมรอบข้าง อาศัยอยู่บน
 พื้นฐานของความรักทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นความรักของพ่อแม่ เพื่อนและความรักต่อคนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน
 โครงเรื่องเป็นไปอย่างเรียบง่ายแต่มีความน่าตื่นตาสงเกตุนาน มีการผจญภัยของตัวละครเด็กทำให้ผู้อ่าน
 ได้ลุ้นตามว่าตัวละครจะปลอดภัยและจะตามหาสิ่งที่ต้องการพบหรือไม่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นกับ
 ตัวละครเด็กที่ต้องให้ตัวละครผู้ใหญ่ยื่นมือเข้ามาช่วย ผู้แต่งได้ปิดเรื่องด้วยสุภาษิตภูมิธรรมคือตัวละครเด็กทุก
 คนมีอนาคตที่ดี และเป็นคนดีของสังคม ตัวละครที่อยู่ในเรื่องมีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันด้วยพื้นฐานทาง

ครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกันแต่มีเหตุการณ์ที่ตัวละครต้องมาอยู่ร่วมกันและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันที่เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จากในเรื่องผู้ใหญ่ได้เปิดโอกาสให้เด็กมีความคิดว่าควรจะทำอย่างไรกับชีวิต แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวละครตลอดทั้งเรื่อง นอกจากนี้ผู้แต่งยังสร้างฉากที่ไม่ซับซ้อน ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการไปด้วยได้ ลักษณะเด่นคือการสร้างฉากที่เหมาะสมกับตัวละครซึ่งตัวละครอยู่ในชนบท และคนที่อยู่ในชนบทก็มีฐานะ หน้าที่การงานที่ต่างกันไม่มีทั้งปานกลางและยากจน ซึ่งผู้แต่งก็ได้บรรยายภาพชีวิตความเป็นอยู่ได้อย่างเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร และผู้แต่งได้แสดงให้เห็นว่าศูนย์กลางของคนในชนบทก็คือวัด งานวัดเป็นงานประจำปีของหมู่บ้านของตำบลที่สนุกสนาน เป็นงานรื่นเริงที่เด็กและผู้ใหญ่มาเที่ยวกันอย่างเพลิดเพลิน และเมื่อมีงานวัดก็ทำให้เกิดการสร้างรายได้ ไปพร้อมกับงานรื่นเริงของชุมชน ทำให้เห็นวิถีชีวิตอีกประการหนึ่งของคนในชนบท และผู้แต่งได้ใช้ภาษา บทสนทนาของตัวละครที่มีความเหมาะสมและสมจริง เป็นคำพูดที่เหมาะสมกับวัย และทำให้ทราบว่าตัวละครมาจากที่ใด เช่น ครอบครัวของดลย้ายมาจากเมืองกรุง ภาษาของตัวละครจะเป็นภาษาที่สุภาพ และตัวละครที่อยู่ในชนบทจะใช้ภาษาถิ่น ระดับภาษาที่ใช้ตลอดทั้งเรื่องเป็นภาษาระดับภาษาปาก ลักษณะเด่นที่พบคือความเรียบง่ายของภาษาแต่แฝงด้วยความสวยงาม

บทที่ 4

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้รวบรวมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเด็ก และลักษณะงานวรรณกรรมเด็กและเยาวชนที่ดี ดังมีรายละเอียดในด้านต่าง ๆ คือ ความหมายของวรรณกรรมเด็กและเยาวชน วิธีการเลี้ยงดูเด็ก จุดมุ่งหมายของหนังสือเด็ก ลักษณะวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ควรมี ลักษณะของเรื่องที่เด็กชอบอ่าน องค์ประกอบของหนังสือวรรณกรรมเยาวชนทั้งทางด้าน เนื้อหา รูปแบบการเขียน รูปภาพ ส่วนวน ภาษา รูปเล่ม การจัดทำหนังสือเด็กสำหรับช่วงวัยต่าง ๆ ความต้องการพื้นฐานทางด้านจิตใจของเด็ก ลักษณะวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ดี ทางด้าน แนวคิด โครงเรื่อง ฉาก

และจากที่ได้ศึกษางานวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง ปุยเมฆในกระจกเงาได้ศึกษาถึงแนวคิด โครงเรื่อง ตัวละครฉากและบทสนทนา จากการศึกษาแนวคิดพบว่า เรื่องปุยเมฆในกระจกเงามีแนวคิดหลักคือการให้ความช่วยเหลือเด็กเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้สอดแทรกแนวคิดเรื่องคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ ได้แก่ ความรักของพ่อแม่ มิตรภาพระหว่างเพื่อน ความกตัญญู วิธีการรับมือกับการถูกนินทา การทำความดี การพึ่งพาอาศัยกัน ความสำคัญของการศึกษา การสร้างระเบียบวินัยให้กับเด็ก ความเชื่อของตัวละคร การจัดงานศพ ความเข้มแข็ง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการมองคนอย่าตัดสินคนจากความรู้สึกของเราเพียงฝ่ายเดียว ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เรียบง่ายและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ทุกคนต้องมีคุณธรรมเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เช่น การช่วยเหลือกันโดยไม่หวังผลตอบแทน ความสุขที่เกิดขึ้นกับตัวเราและสังคมรอบข้าง อาศัยอยู่บนพื้นฐานของความรักทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นความรักของพ่อแม่ เพื่อนและความรักต่อคนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน โครงเรื่องเป็นไปอย่างเรียบง่ายแต่มีความน่าตื่นเต้นสนุกสนาน มีการผจญภัยของตัวละครเด็กทำให้ผู้อ่านได้ลุ้นตามว่าตัวละครจะปลอดภัยและจะตามหาสิ่งที่ต้องการพบหรือไม่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่เกิดกับตัวละครเด็กที่ต้องให้ตัวละครผู้ใหญ่ยื่นมือเข้ามา

ช่วย ผู้ใหญ่ในเรื่องทั้งดล ปอ เดือน หลวงตา เป็นผู้ใหญ่ที่ช่วยประคับประคองเด็กให้อยู่ในเส้นทางที่ถูกต้องและดีงาม ช่วยแก้ปัญหาและเป็นผู้ให้คำแนะนำทำให้เด็กผ่านพ้นปัญหาต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี ในตอนท้ายเรื่องผู้แต่งได้ปิดเรื่องด้วยสุภาษิตภูมิธรรมคือตัวละครเด็กทุกคนมีอนาคตที่ดี และเป็นคนดีของสังคม ตัวละครที่อยู่ในเรื่องมีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันด้วยพื้นฐานทางครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกัน แต่มีเหตุการณ์ที่ตัวละครต้องมาอยู่ร่วมกันและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันที่เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จากในเนื้อเรื่องผู้ใหญ่ได้เปิดโอกาสให้เด็กมีความคิดว่าจะทำอย่างไรกับชีวิต แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวละครตลอดทั้งเรื่อง นอกจากนี้ผู้แต่งยังสร้างฉากที่ไม่ซับซ้อน ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการไปด้วยได้ ลักษณะเด่นคือการสร้างฉากที่เหมาะสมกับตัวละครซึ่งตัวละครอยู่ในชนบท และคนที่อยู่ในชนบทก็มีฐานะ หน้าที่การงานที่ต่างกันไม่มีทั้งปานกลางและยากจน ซึ่งผู้แต่งก็ได้

บรรยายภาพชีวิตความเป็นอยู่ได้อย่างเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร และผู้แต่งได้แสดงให้เห็นว่า ศูนย์กลางของคนในชนบทก็คือวัด งานวัดเป็นงานประจำปีของหมู่บ้าน ของตำบลที่สนุกสนาน เป็นงานรื่นเริงที่เด็กและผู้ใหญ่มาเที่ยวกันอย่างเพลิดเพลิน และเมื่อมีงานวัดก็ทำให้เกิดการสร้างรายได้ ไปพร้อมกับงานรื่นเริงของชุมชน ทำให้เห็นวิถีชีวิตอีกประการหนึ่งของคนในชนบท และผู้แต่งได้ใช้ภาษา บทสนทนาของตัวละครที่มีความเหมาะสมและสมจริง เป็นคำพูดที่เหมาะสมกับวัย และทำให้ทราบว่าตัวละครมาจากที่ใด เช่น ครอบครัวของต้อยมาจากเมืองกรุง ภาษาของตัวละครจะเป็นภาษาที่สุภาพ และตัวละครที่อยู่ในชนบทจะใช้ภาษาถิ่น ระดับภาษาที่ใช้ตลอดทั้งเรื่องเป็นภาษาระดับภาษาปาก ลักษณะเด่นที่พบคือความเรียบง่ายของภาษาแต่แฝงด้วยความสวยงาม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะเด่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องบุษยามะในกระเจกษา ผู้วิจัยพบว่า มีสิ่งที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาวิจัยต่อไป ได้แก่

1. ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวรรณกรรมเยาวชนเรื่องอื่น ๆ
2. ลักษณะเด่นวรรณกรรมเยาวชนของประภัสสร เสวิกุล

บรรณานุกรม

ปริญญานิพนธ์

ชนากานต์ ศิลปรีศรี. (2540). วิเคราะห์ความขัดแย้งและการคลายปมขัดแย้ง ในนวนิยาย

เรื่องผู้ชนะสิบทิศ.ปริญญานิพนธ์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปาริชาติ ศรประสิทธิ์. (2550). ศึกษาแนวคิดและกลวิธีการเสนอแนวคิดในเรื่องสั้นชุด "เพื่อนนอน".

ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

นางปานัน บัวโฮม.(พฤษภาคม 2548). การศึกษาพฤติกรรมของศรีธนญชัยในแนวจริย

ศาสตร์.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

นวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา.(พฤษภาคม 2550). การศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชน

ประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ. 2547.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

เพ็ญจันทร์ มาประชา.(พฤษภาคม 2541). การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายของ

นิเวศน์ กันไทยราษฎร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สุวรรณ นาควาด.(พฤษภาคม 2541). การวิเคราะห์ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายของ

ประภัสสร เสวิกุล. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

นางสาวกัลยานันท์ สิงจันทร์ก.(พฤษภาคม 2541). ตัวละครเด็กในวรรณกรรมรางวัล

"หนังสือดีเด่น" ของ มกุฏ อรดี. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

อรจิรา อัจฉริยะไพบูลย์.(เมษายน 2550). กลวิธีสร้างภาพลักษณ์ตัวละครชายในผู้ชนะสิบทิศ.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

วัฒนา ระจิดดำรงค์.(พฤษภาคม 2551). ปัญหาชีวิตครอบครัวในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

นางสาววชิราภรณ์ มอนต์.(กันยายน 2546). ผลของการอบรมเลี้ยงดู และบรรยากาศใน

ครอบครัวที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นตอนต้นในกรุงเทพมหานคร.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

นางสาวณัฐกานต์ ทรัพย์ไพศาล.(ตุลาคม 2547). การเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในชุมชน

แออัดคลองเตย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

อารยา ทองเพชร.(พฤษภาคม 2550). การวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดใน

วรรณกรรมสำหรับเด็กเยาวชนของนางจัน ปริญญารักษ์.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

หนังสือ

กุลลาบ มัลลิกามาต. (2522). วรรณกรรมไทย กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

----- (2525). ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จินตนา ไบกาซูยี. (2534). การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

รัตพร ชังธาดา. (2531). หนังสือสำหรับเด็ก. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม.

Tooze, Ruth. (2528). Storytelling. Englewood Cliffs, Prentice-Hall. 268 p.

"Writers, Workshop on Children's Books." (1980). Newsletters. 1 : 10 January

เกษม จันทรแก้ว. (2530). วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม (ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ :
โครงการบัณฑิตศึกษาศาสาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กรรณิการ์ นาคอยู่. (2523). การวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กวัย 6-9 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทย
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520-2522 ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

กฤษณา ผลชีวิน. (2524). การวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับเด็กอายุ 6-12 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทย
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2519 ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

จันทนี พานิชผล. (2523). การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กที่แปลเป็นภาษาไทย
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520-2522 วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
อัคราณา.

วิริยะ สิริสิงห. (2514). การเขียนเรื่องสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

เว็บไซต์

http://www.bsru.ac.th/~human/child/01_1.html

<http://regelearning.payap.ac.th>

http://www.praphansarn.com/new/c_talk/detail.asp?ID=115

<http://www2.suphan1.go.th/relation/b311.doc>

<http://jj-book.com/jjtalk1/view>.

<http://www.thaihealth.or.th/node/8257>

ภาคผนวก

ประวัติย่อ ของ ประภัสสร เสวิกุล

ประภัสสร เสวิกุล เกิดที่กรุงเทพฯ เมื่อ 22 เมษายน 2491 เรียนหนังสือจบมัธยม 6 ที่โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ไปต่ออำนวยการศิลป์และพาณิชการราชวิถี แล้วเรียนนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง เรียนไม่จบต้องออกไปรับราชการที่เวียงจันทร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภายหลังได้รับทุนไปศึกษาต่อที่ประเทศออสเตรเลีย 9 เดือน

พ.ศ. 2512 เริ่มรับราชการกระทรวงการต่างประเทศ

พ.ศ. 2518 ได้ย้ายไปประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยที่เวียงจันทร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และได้ไปประจำในประเทศต่างๆ เช่น เยอรมัน ตุรกี นิวซีแลนด์

พ.ศ. 2513 เขาเริ่มเขียนกลอนมาตั้งแต่เรียนมัธยมศึกษา ผลงานที่ได้พิมพ์เผยแพร่ 2-3 ชิ้นในช่วงแรกคือ บทกวีพยางค์ลงในคอลัมน์ "กวีพยางค์" โดย "ลำพู" (รงค์ วงษ์สวรรค์) ในนิตยสาร "สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์" เรื่องสั้นเรื่องแรกชื่อ "หอมกลิ่นดอกจิว" ได้ลงพิมพ์ในหนังสือ "ก้นยายนลิน" ชุด "เพื่อนนคร" ของรงค์ วงษ์สวรรค์

พ.ศ. 2517 มีการรวบรวมเรื่องสั้นเล่มแรกชื่อ "กลีบนั้นและกลีบนี้บนแดงดอกจิว"

พ.ศ. 2520 ผลงานรวมเรื่องสั้น "อีกวันหนึ่งของตรีน" ได้รับรางวัลชนะเลิศจากอนุสรณ์ว.ณ ประมวลุมารค

พ.ศ. 2521 ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการคัดเลือกเรื่องสั้นของสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย

พ.ศ. 2526 ผลงานนวนิยายเรื่องแรกคือ อำนาจ ได้รับรางวัลชมเชยในการประกวดหนังสืองานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ และยังมีผลงานได้รับรางวัลในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติต่อเนื่องมาอีกมาก

พ.ศ. 2532 นวนิยายเรื่องซัด ได้รับรางวัลดีเด่น

พ.ศ. 2533 ลอดลายมังกร ได้รับรางวัลชมเชย และครีบกัก ได้รับรางวัลชมเชยประเภทเรื่องสั้น

พ.ศ. 2530 เด็กชายมะลิวัลย์ ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น

ประภัสสร เสวิกุล สมรสกับคุณชุตินา เสวิกุล มีบุตรชาย 2 คน

นามปากกา

พราย ภูวดล ละอองฝน บลุ่ม จัสมิน่า ฯลฯ

งานเขียนครั้งแรก

- เรื่องสั้นเรื่องแรกชื่อ "หอมกลิ่นดอกจิว" ได้ลงพิมพ์ในหนังสือ "ก้นยายนลิน" ชุด "เพื่อนนคร"

ผลงานรวมเล่ม

รวมเรื่องสั้น

- กลีบนั้นและกลีบนี้บนแดงดอกจั่ว
- หยาดฝน
- คีนันที่ฉันทงา
- พุ่มดอกหญ้า
- บ้านที่กหลังฟอกสบู่
- คีนันไม่มีแสงดาว
- อีกวันหนึ่งของตรัน
- คนบนยอดดึก
- ชัมไบ้
- เรือกระดาศ
- ครีบทัก
- แม่น้ำสายนั้นชื่อฝันสลาย

นวนิยาย

- อำนาจ
- เมเปิ้ลแดง
- ลับสุดท้าย
- เวลาในขวดแก้ว
- ซอปริชาติ
- ซัด ไฟ
- ลวดลายมังกร
- สวนผีเสื้อ
- ของหมอนในนั้นที่เธอฝันยามหนุน
- ขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ
- หิมาลายัน
- ชิมตั้ง
- ดวงใจในสายรุ้ง
- ดอกไม้ใต้หมอน
- ครีษมายัน
- ขวัญข้าว
- พิมานแพร

- รាយาแห่งทะเล
- เพื่อนทางสายพระจันทร์เสี้ยว
- ขอให้รักเรานั้นนิรันดร
- ม่านมรสุม ฯลฯ

สารคดี

- ขึ้นรถไฟไปสวิต ฯลฯ

งานที่ได้รับรางวัล

- พ.ศ. 2520 ผลงานรวมเรื่องสั้น "อีกวันหนึ่งของตรัน" ได้รับรางวัลชนะเลิศจากอนุสรณ์ว.ณประมวญมารค

- พ.ศ. 2521 ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการคัดเลือกเรื่องสั้นของสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย

- พ.ศ. 2532 นวนิยายเรื่องซีก ได้รับรางวัลดีเด่น

- พ.ศ. 2533 ลอดลายมังกร ได้รับรางวัลชมเชย และครีบก ได้รับรางวัลชมเชยประเภทเรื่องสั้น

- พ.ศ. 2530 เด็กชายมะลิวัลย์ ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น หนังสือที่ได้รับเลือกให้เป็นหนังสือดีสำหรับเด็กและเยาวชน โดย สมาพันธ์เพื่อพัฒนาหนังสือและการอ่าน พ.ศ. 2541-2542 ได้แก่ อำนาจ เวลาในขวดแก้ว เด็กชายมะลิวัลย์ ลอดลายมังกร หิมาลายัน และ ส่าเกาทอง ปัจจุบัน

ทำงานเป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศที่เดินทางไปประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยในต่างประเทศ ส่วนงานเขียนยังคงทำเป็นงานอดิเรกในนิตยสารต่างๆ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล

นางสาววิชา ไสวรรณ

วันเดือนปีเกิด

1 มกราคม 2531

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

บ้านเลขที่ 307/17 หมู่ 6 ถนนประชาชื่น

เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10120

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2552

ศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

พ.ศ. 2547

มัธยมศึกษาตอนต้น-ปลาย

จากโรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์ อ.เมือง จ. นนทบุรี

พ.ศ.2541

ประถมศึกษาตอนปลาย

จากโรงเรียนการเคหะท่าทราย เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ

อาจารย์ที่ปรึกษาภาคนิพนธ์

อาจารย์ สุกัญญา ยงศิริ